will Aston

will BAPTISTÆ Aston

MANTUANI CARMELITÆ

ADOLESCENTIA,

SEU *BUCOLICA*,

Brevibus JOD. BADII Commentariis illustrata.

His accesserunt *J. MURMELII* in singulas Eclogas argumenta cum annotatiunculis ejusdem in loca aliquot obscuriora.

Accessit & Index, non ille vetus & indigestus, Sed novus omnino, ac locupletior multò; operâ BARTH. LAURENTII.

LONDINI, Typis *R. D.* pro Societate STATIONARIORUM, 1665.

Francis Acton
his booke
Anno.
Anno Dom:
1664

BAPTISTA MANTUANUS CARMELITA, PARIDI CÆRESARIO S.P.D.

AUdi, ô Pari, ænigma perplexum, quod Oedipus ipſe non ſolveret. Ego quinquagenarius, & jam conſeneſcens, adoleſcentiam meam reperi & habeo adoleſcentiam ſimul & ſenectam. Sed nè longâ ambage te teneam, nodum hunc diſſolvo. Anno præterito, cùm Florentiâ rediens, Bononiam perveniſſem, intellexi apud quendam liberatum virum eſſe quendam libellum meum, quem olim ante religionem, dum in gymnaſio Paduano philoſophari incipierem, ludens exuderam, & ab illa ætate *adoleſcentiam* vocaveram. Carmen eſt Bucolicum, in octo Eclogas diviſum, quod jam diu tanquam abortivum putabam abolitum. Ubi id reſciyi, Saturninâ fame repentè ſum percitus, & cogitavi quonam pacto poſſem proli meæ inferre perniciem. Juvantibus ergo amicis, libellum mihi vendicavi, ut perderem, quem ſuſpicabar eratis non poſſe non ſcatere. At ubi intellexi, & alia quædam exemplaria ſupereſſe, viſum eſt præſtare, hoc quod vendicâram emendare, emendatumque edere, ut ejus exitione, cætera, quæ continent multa nimis juvenilia, deleantur. Hoc igitur ſic caſtigatum duabus aliis eclogis, quas in religione luſi, in calce ſubjunctis, tibi, ô Pari juvenis antiquæ nobilitatis, & ſtudiorum, ac omnium bonarum artiũ amantiſſimo, noſtræque urbis decus egregium, libentiſſimè dono; ut, quando tetricis illis philoſophiæ ac theologiæ lucubrationibus, quibus aſſiduè vacas, fatigatus fueris, habeas

beas jucundulam hanc lectiunculam, quâ, tanquam ludo quodam blandulo, sed liberali, lassum legendo reparetur ingenium. Omnes autem penes quos immatura illa sunt exemplaria, quæ dixi, rogatos volo, ut si quid unquam fuit eis dulce meum, confestim exurant. nec ullo pacto superesse permittant. Accipe ergò, Pari suavissime, libellum & autorem; & ambobus, tanquam rebus tuis, tuo deinceps utaris arbitrio. Vale.

Calend. Septem. Ann. M.CCCC.XC.VIII.

Anno-

Annotatiunculæ aliquot in subsequentem librum, ex epistola quadam *J. Murmelii*, ad *Paulum Ruremundensem.*

SEd ut (inquit) *ex ordine à te quæsitis respondeam, hæc accipe: In tertia Ecloga, quòd Thracius Hebrus Orphea flevisse dicitur, rectè ais, id tibi ex quarto Georgicòn Virgilii non constare; cùm ibi non Orphea, sed ejus uxorem Eurydicen Hebrus flevisse dicatur. Adducendum itaque fuit testimonium Ovidii ita scribentis.*

Te mœstæ volucres, Orpheu, tè turba serarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleverunt sylvæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoque flumine dicunt
Increvisse suis.

Hic enim per flumina, *Thraciæ fluvii, & cum primis Hebrus* (*quod sequentia indicant*) *significatur.*

Venio ad patinam Æsopi, cujus mentio fit in quinta Ecloga, Qualis autem ea fuerit, docet Plinius in decimo naturalis historiæ, cap. 51. *his verbis*; Maximè tamen insignis est in hac memoria Clodii Æsopi tragici histrionis patina, sexcentis sestertiis taxata: in qua posuit aves cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis sex singulas coemptas, nullâ aliâ inductus suavitate, nisi ut in iis imitationem hominis manderet, nè quæstus quidem suos reveritus, illos opimos & voce meritos: dignus prorsus filio, à quo diximus devoratas margaritas. Non fit tamen (ut verum fatear) facile inter duos judicium turpitudinis, nisi quòd minus est, summas rerum naturæ opes, quàm hominum linguas cœnasse. *Hactenus Plinius. Tertio loco quæsitum est, super illud sextæ Eglogæ,* Nec nemus Ægeriæ sonipes, nec vir bonus urbem, *cur Ægeriæ nemus, quod ab Aricia non procul abest, equi desugiant. Hujus rei causam apud Græcos Callimachus* (*teste Servio*) *tradidit, apud nostros verò Ovidius in* 3. *Fastorum inquit.*

Vallis Aricinæ sylvâ præcinctus opacâ
Est locus, antiquâ relligione sacer.

Hic latet Hippolytus loris distractus equorum,
Unde nemus nullis illud aditur equis.

Et iuxta Ovidium. Mavo in septimo Æneidos,

Undè etiam templo Triviæ, lucisque sacratis
Cornipedes arcentur equi, quòd littore currum
Et juvenem monstris pavidi effudêre marinis.

Præterea cognoscere cupis quem accipiendum censeam per Nursinum senem *in octava Ecloga, cujus fato juga* inclyta *dicuntur. Senex hic, divus pater* Benedictus *intelligendus est, qui in Nursia, vel civitate Piceni, vel Provinciæ ortus, monasterium condidit primùm in monte aliquo regionis illius; deinde cum religionis fratribus in Cassinum montem migravit, ibique Apollinis fano in divi Ioan. Baptistæ sacellum commutato, virtutibus miraculisque claruit; & tandem vitâ defunctus, ibique in sacello predicto sepultus, juga illa montana immortali nominis sui memoria illustravit. Postremò rogas, quonam modo defendatur Latinitas orationis illius in Ecloga nona;* Hæc armenta quibus caput à tellure levatur Alcijùs, & cui sunt longa internodia crurum. *Miraris enim antecedenti pluralis numeri subiectum alterum pluralis numeri, alterum singularis relativum; Scito igitur figuratam esse poëtæ locutionem. Testa namque Prisciano lib. 17. diversi interdum numeri construuntur, Salust. in Catilin.* Interea servitia repudiabat, cujus initio adeum magnæ copiæ concurrebant. *Cujus enim singularis ad rem retulit,* id est, *cujus rei, viz. servitiorum. Tibullus;* Vos quoq; abesse procul jubeo, discedite ab aris, Cui tulit hesternâ gaudia nocte Venus. *Cui, subintellige* turbæ, *vel* multitudini. *Ita & hic, Cui gregi armentorum, vel armento. Hactenus Murmellius.*

ADELON.

Totum hoc poëma constat dramatico genere. Nam autor nusquam loquitur, nisi pastorali personâ, assumptâ, quam, ut inquit Badius, interdum sub Candidi *nomine assumit, &c. Continêt idem Badius, pastorale decorum sermonisque Bucolici teneritatem hîc magis auxiè observatam, quàm in Marone. Qualitas carminis, hexametra Bucolica; stylus gracilis Bucolicis congruens; personæ ferè argumenti nomen sortiuntur.*

BAPTISTÆ MANTUANI, CARMELITÆ THEOLOGI, ADOLESCENTIA,

in decem Eclogas divisa,

Ad PARID. CÆRESARIUM, ECLOGA I.

De honesto amore, & felici ejus exitu, inscripta FAUSTUS.

JOAN. MURMELII argumentum.

Antiquos repetit vult Fortunatus amores.
Obsequitur Faustus, referens connubia læta.

COLLOCUTORES,

Fortunatus & Faustus.

Fauste, precor, gelida quando pecus omne sub umbra
Ruminat, antiquos paulum recitemus amores:
Nè, si fortè sopor nos occupet, ulla ferarum,
Quæ modò per segetes tacitè insidiantur adultas,
Sæviat in pecudes. Melior vigilantia somno.

Fauste, precor, &c.] Hæc prima Ecloga *De honesto amore & felici ejus exitu* inscribitur, non sine ratione. Nam licèt nondùm religionem professus, hæc veluti ingenii sui præludia composuerat, ad poesim haud dubiè natus autor, tamen quia nè tunc quidem quid quam inhonestum, aut concipere, aut edere voluisset, nunc cùm recognosceret; si offendisset, nimirum rejecisset. Proinde, nè si de Amoribus titulum quispiam severus religiosus lectitans, aufugeret, inscripsit *de amore honesto*, quo revera nihil est homine dignius. Hic autem amor honestus describitur, quia affectione matrimoniali initus. Additur autem *& felici ejus exitu*, ut eos qui amare volent, ad honestum amorem invitet; quippe cujus felix est exitus. Nam de lubricis

bricis & honeſtis ſere dicitur à compatriota ejus in conſimili opere. ——— *Et quiſquis amores, Aut metuit dulcis, aut experietur amaros.* Perſonæ, ut in præambulis diximus, etiam hic ab officio & rebus denominantur, Fauſtus, & Fortunatus. Nam utrumque in bonum ſonat, ut, *Fortunate ſenex, &c.* Et, *O Fortunatos nimiùm, bona ſi ſua nôrint, Agricolas!* Et rurſus. *O Fortunati, quorum jam mœnia ſurgunt!* Præterea, *Fortunatus & ille, deos qui novit agreſtes.* Fauſtus autem, ſi ad vocem alludere lubet, videtur quaſi fautus, aut favore auctus, aut favore ſtans. Ordo, quem non ubique (quia opus non erit) repetemus, hic eſt: ô *Fauſte quando*] id eſt, quandoquidem, *omne pecus rumînat*] id eſt, remândit priùs in ventrem immiſſa, *ſub umbra gelidâ*] id eſt, temperie frigidâ (Perſius autem dicit, *Et patulâ pecus omne ſub ulmo eſt*) *precor, recitemus amores Antiquos*] id eſt, honeſtos, quales erant antiquis. Unde Favorinus apud Gel. lib. 1 cap. 10. ad juvenem nimis antiquè loquentem, *Sed antiquitatem tibi placere aio, quòd honeſta, bona, ſobria, & modeſta ſit: Vive ergò moribus præteritis, loquere verbis præſentibus.* Antiquum etiam ſolet accipi pro *charo*, quod amici, & vina, & cætera id genus, ut quæque veterrima, ità chariſſima nobis eſſe ſoleant. Unde Macrob. in 1 Saturn. *Hinc eſt quòd mihi quoque inſtitutione tuâ nihil antiquius æſtimatur, &c.* Verùntamen hic potiùs accepero pro *honeſtis & antiquis congruentibus.* Id autem epitheton decenter additur, quòd ſine eo Servius velit amores lubricos dici. Nam qui honeſtatis & religionis eſt, numero unitatis efferri ſolet. Verùntamen amores etiam honeſtos dici teſtatur Cicero in Offic. ſic dicens, *Faciem honeſti vides, quæ ſi oculis cerneretur, mirabiles amores (ut ait Plato) excitaret ſui.* Recitemus ergò amores antiquos.

Antiquum.

Sopor, Adultæ ſeges.

Nè ſi fortè ſopor] i. e. profundus ſomnus; *nos occupet*] videlicet, dicentes. *Ulta*] i. quævis ferarum, quæ inſidiantur modò tacitè per ſegetes. *Adultas*] i. maturas. *ſæviat in pecudes*] quòd docet Maro in Culice. *Vigilantia*] ſi licet *eſt melior ſomno*] Generale Adagium quo ſententiam confirmat.

Fauſt.

Faust. *Hic locus hæc eadem sub quâ requiescimus arbor,*
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi,
Ante duos, vel (ni memini malè) quattuor annos.
Sed tibi, quando vacat, quando est jucunda relatu,
Historiam, prima repetens ab origine, pandam:
Hîc ego dum sequerer primis armenta sub annis,
Veste solo strata, sedi, jacuique supinus,
Cum gemitu & lachrymis mea tristia fata revolvens:
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore: sensus iners, & mens torpore sepulta,
Vt stomachus languentis erat, quem nulla ciborum
Blandimenta movent, quem nulla invitat orexis.
Carminis occiderat studium: nam nulla sonabat
Fistula disparibus calamis; odiosus & arcus,
Funda odiosa, canes odiosi, odiosa volucrum
Præda; nucum calices cultro enucleare, molestum:
Texere fiscellam junco, vel vimine piscem
Fallere, scrutari nidos, tortare palæstrâ,
Sortiri digitis, res injucunda, voluptas
Magna prius, tanti dum mens erat inscia morbi:
Colligere agrestes uvas, & fraga perosus.

Hic locus] Sermo est, ut dixi, merè pastoralis, & ità, aptus ac proprius, *Scit quibus ingemui curis*] Testimonio rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, qui alterâ manu tela, alterâ gestat flammas. Unde Maro Mantuanus, *At regina gravi jamdudum saucia curâ, Vulnus alit Venis, & cæco carpitur igni.* Nam vulnus telo fit: unde *saucia curis* dicta. Nam cura secundum Servium dicitur, quòd cor urat. Quocirca hic benè dicit *Ingemui*] id est, intus & in præcordiis, vel multùm ingemui curis, quia *Res est solliciti plena timoris amor.* *Quibus ignibus*] Quasi dicat, flagrantissimis, aut cæcis: ut ille, *Et cæco carpitur igni.* Ignis autem aliquando amor dicitur: ut, *Si quos aut Phyllidis ignes, Aut Alconis habes laudes.* Aliquando *amatus*: ut, *At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas.* *Vel, ni memini malè*] quod factum non censet, quia *meminerunt omnia amantes.* *Quando*] id est, quandoquidem

Cura. *Ingemere.* *Ignis.* *Quando.*

Iucun-

Iucunda relatu] id est, dum refertur, & recensetur, vel ut referatur. Est autem posterius Supinum, quod eo modo cum Nominibus adjectivis construi docet Valla. *Prima repetens ab origine*] Maronianum est. *Sub primis annis*] quia primus furor amorum gravissimus est, cum inexperta exerceat pectora. *Veste solo*] id est, per terram, *Stratâ*] id est, extensa. Dicitur etiam solum sterni floribus. *Sedi*] id est, resedi defessus. *Dum sequerer*] id est, sequi deberem, *Iacuique supinus*] quod amantis est. *Sensus iners*] id est, sine arte & industria. *Mens torpore sepulta*] id est, hebetata torpore ex languore orto. *Vt stomachus languentis erat, Quem*] scilicet stomachum, *Nulla invitat orexis*] id est, nullus appetitus, aut nullus vomitus, sive ructatio. *Orexis* enim Græcum est, & idem est quod *appetitus*. Ex vomitu autē appetitus nascitur: unde etiam apud Plinium in Epistola pro *vomitu* accipitur. Erant autem qui Latinè *oris exitum* interpretantur, Nam *os oris* primam producit: hoc autem corripitur, ut hic, & à Juvenal. Sat. 6. *Rabidam facturus orexim*; Stat. 11. *Hinc surgit orexis, Hinc stomacho bilis*. *Carminis occiderat studium*] Commemorat, scrè quæ pastorem oblectare solent, & primùm fistulam: de qua Æneid. 3. de Polyphemo loquens, ait Maro, *Solamenque mali de collo fistula pendet*. *Disparibus calamis*] Emphaticos quidem dicit: nec etiam artificiosissima, ut est disparibus calamis compacta: ut in Bucol. Maro, *Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula*. Et alibi, *Aut unquam tibi fistula cerâ juncta fuit*? Nam, ut alibi dicit, *Pan primus calamos cerâ conjungere plures Instituit*. *Odiosus & arcus*] Plus est quàm si ejus studium occideret, id autem pastorale studium est, &, ut illud, *& figere cervos*: etiam de venatu intelligi potest. *Funda odiosa*] quâ se pubes rustica ad futuram militiam exercere solebat. *Nucum calices*] id est, testas. *Enucleare*] id est, nucleis evacuare, & nucleos extrahere: sicut exossare. *Texere fiscellam*] id est, vas vimineum. Maro in Alexi: *Quin tu aliquid potius quorum nunc indiget usus, Viminibus mollique paras intexere junco*? Et in fine Bucolicorum, *Dum sedes & gracili*

Stratu.

Iners.

Orexis.

Calices.

Enuclare.

cili fiscellam texit hibisco. Est autem diminutivum a fiscina, de qua Georg. 1. *Nunc facili rubeâ texatur fiscina virga. Vel vimine*] id est, tenui perticâ, seu virgâ. *Scrutari nidos*] Mato; *Parta meæ Veneri sunt munera; namque notavi Ipse locum, aëriæ quò congessère palumbes. Certare palæstrâ*] cursu & luctâ. *Sortiri digitis*] id est, micare, qui Italorum est ludus. Erigit autem micantium uterque quot vult digitos, & divinat, quot sint ambobus erecti & qui prior nunciat, depositum sortitur. *Agrestes uvas, &c.*] labruscas & fraga humi nascentia. Virgil. *Qui legitis flores, & humi nascentia fraga.*

Vimen.

Sortiri, digitis.

Mœrebam, ut pastu rediens Philomela, cibumque
Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
Cùm sublata videt, rostro cadit esca remisso,
Cor stupet, & contra nidos super arboris altæ
Fronde sedet, plorans infelices hymenæos:
Seu veluti amisso partu formosa juvenca,
Quæ postquam latos altis mugitibus agros
Complevit, residens pallenti sola sub umbra,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.
Sed quid circuitu pario tibi tædia longo?
Dum sequor ambages, & verba & tempora perdo:
Summa hæc; vitales auras invitus agebam,
Quòd si fortè volens cognoscere singula dicas,
Fauste, quis in Syrtes Auster te impegerat istas?
Me mea, (verum etenim tibi, Fortunate, fatebor)
Me mea Galla suo sic circumvenerat ore,
Ut captam peditis circundat aranea muscam:
Namque erat ore rubens & pleno turgida vultu;
Et quamvis oculo penè esset inutilis uno,
Cùm tamen illius faciem mirabar, & annos.
Dicebam Triviæ formam nihil esse Dianæ.

Mœrebam, &c] Similitudinem affert, quâ res sit clarior, sed rustico non impertinentem. *Pastu*] nomen est, ut sit è pastu seu pasturâ: Nam posteriora Supina non ponunt periti cum verbis de loco, quod tamen imperitorum præcipit manus. *Ore ferens*] Virg. de apibus.

Ore

Ore ferunt dulcem natis immitibus eſcam.

Philomela] dicitur luſcinia; ea autem querula fingitur propter amiſſam linguam, ut in Buc. Virg. dici ſolet, *Quas illi Philomela dapes* Legunt autem alii Philomella, non ſimplici *l.* quia melos primam corripit; ut ſit: amatrix dulcis cantûs. Nihil enim artificioſiùs canit, ut auctor eſt Plinius, dicens, *Eſt luſciniis diebus atq; noctibus continuis quindecim cantus, denſante ſe frondium germine. Mira profectò res eſt quòd tanta vox in tantulo corpuſculo ſit, tam pertinax ſpiritus, & muſicæ perfectæ modulatus ſonus. Certant inter ſe, & victa morte quieſcit, priùs vitâ, quàm cantu deficiens. Audit diſciplinam attentè & corrigit: propter hæc paria illis, ac ſervis pretia erant. In ore Steſichori poetæ adhuc infantis cecinit*, &c. Alii verò Philomena per *n* legunt. *Roſtro remiſſo*] id eſt, non ampliùs eſcam tenente. Negant autem roſtrum dici, niſi ſit incurvum. *Super arboris altæ fronde*] antiquè, ut Maro, *Fronde ſuper viridi, & gemina ſuper arbore ſidunt.* Nam nunc, *ſuper frondem*, dicimus. Volunt præterea, *ſuper* dici, ubi res contingitur; *ſupra*, ubi diſtantia eſt. *Plorant*] id eſt, conquerens. *Hymenæos*] id eſt, nuptias in quibus Hymenæus à Græcis invocari ſolet, ut Thalaſſio à Latinis; quod in Epithalamiis, id eſt, carminibus nuptialibus, videre eſt: ut autem docent Donatus & Servius, Hymenæum quidem Liberi & Veneris filium dicunt eſſe, qui primus certas nuptias inſtituerit, ideòque per laudem cantari in Virginalibus nuptiis ob hujuſmodi meritum. Alii virum fortem Atticum, qui raptas prædonibus virgines, oppreſſis latronibus, patræ reſtituerit. Hinc etiam, inquit Servius, apud Romanos Thalaſſio invocatur. Cùm enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherrimam duceret; nè ei auferretur ab aliis, Thalaſſionis cujuſdam nobilis eſſe ſimulavit, cujus nomine fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liv. l. 1. decadis prim. eſt autor. Plura tamen, & quædam his diverſa, apud Plutarchum legas: Alii, inquit Donatus, quòd Hymen dicatur membrana quædam, quâ eſt munita virginitas, quæ primo diſrumpitur coitu, Hymenæum

Roſtrũ. *Super.* *Supra.* *Hymenæus.* *Hymen.*

menæum dictum putant. Alii hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergò ſic accipe Hymenæum in nuptiis, quemadmodum in funere vel in ſacris hymnum. Ter. in Adelph. *Verùm hæc mihi mora eſt, tibicina, & hymenæum qui canunt.* Hæc ille. Hic autem accipitur pro conjunctione quaſi nuptiali. *Seu veluti*] alia ſimilitudo ruſticis congrua. *Gramina non carpit*] Sic Maro, *Vlla neque amnem Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.* *Dum ſequor ambages*] id eſt, dubios & longos verborum circuitus & involucra: ab *ambigo*, quod eſt *circumago*. Maro, *Non hîc te carmine ficto, Sive per ambages & longa exorſa canebo. Vitales auras*] ſic Æneid. 1. *Si veſcitur aurâ Ætheriâ, nec adhuc crudelibus occubat umbris. Quis Auſter?*] quivis ventus importunus. Maro, *dare claſſibus auſtros.* Eſt autem meridionalis, tempeſtate corrumpens: unde amoribus quadrat. Maro, *Eheu! quid volui miſero mihi? perditus auſtrum Floribus, & liquidis immiſi fontibus apros.* Corrumpentem opſonia, docet Juvenalis. *Et properat, velut urgeat auſter. Syrtes*] ſunt loca arenoſa, habentia vada brevia; in quæ ſi inciderint naves, evelli nequeunt: de quibus Maro Æneid. 1. *In brevia & Syrtes urget.* Sunt autem in Getulia. Æneid. 6. *Hunc ego Getulis agerem ſi Syrtibus exul.* Hinc metaphoricè aut allegoricè pro inextricabilibus amorum nexibus. Nam qui amant quod obtinere nequeunt, Lupum auribus tenent; cùm neque tenere, neque dimittere compotes ſint. *Impegerat*] ab impingo, nam pango etiam pegi facit. *Iſtas*] tuas, & viles. Pertinet enim iſte ad ſecundam perſonam, & ad contemptum. Mar. *Aut quid petis iſtis? Me mea Galla*] in Juvenale etiam tenuis clientis uxor. *Galla mea eſt*, inquit, *Proſer Galla caput, &c. Suo ore*] formoſitate oris. *Pedicis*] laqueis & vinculis pedum, ſicut manicæ ſunt manuum vincula. Georgic. 1. *Tum gruibus pedicas, & retia ponere cervis; Auritáſque ſequi lepores, tum figere damas.* Et Æneid. 2. *manicas, atque arcta levari Vincla jubet Priamus.* Eſt etiam manica, manuum & brachiorum tegumentum. Idem, *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitra.* Et *pleno turgida vultu*] Ter. *ſucci plena*, ſed id urbanius:

Amba-ges.

Auſter.

Syrtes.

Iſte.

Pedica.

Turgi-dus.

Nam

Nam turgida, id. est. inflata non suo pingui, non nisi rusticis placet; ut & *lusca*] id. est. altero oculo capta. Sed dicit *penè*, ut non merè luscam, sed pætam, id est, tremulis oculis putes. Nam & Venus pæta dicitur. *Dianæ Triviæ*] id est, tres vias habentis: in cœlo, ubi Luna dicitur; in sylvis, ubi Diana venatrix; & apud inferos, ubi Proserpina. Quod fingitur, quia Lunæ lumen nunc superis, nunc inferis, nunc nobis conspicitur. Legi posset *Dicebam*] id est. judicabam in animo meo, *nihil esse*] videlicet ad hanc nostram.

Luscus.

Trivia.

Fort. *Ludit amor sensus, oculos præstringit, & aufert*
Libertatem animi, & mirâ nos fascinat arte.
Credo, aliquis dæmon subiens præcordia flammam
Concitet, & raptam tollat de cardine mentem.
Nec Deus (ut perhibent) Amor est; sed amaror,
& error.

Ludit amor sensus) Interloquitur Fortunatus nè durior sit perpetuus tenor unius. *Ludit*] i. eludit. *Oculos præstringit*] Unde præstigiæ & præstigiatores, qui Mercurium principem habent. *Fascinat*] i. illigat, quasi fasce, quodam incantamento. Maro; *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Aliquis dæmon*] id est, vafer Spiritus. *Præcordia*, id est, membranulas cor cingentes, in quibus sunt affectiones, seu passiones animorum. *Concitet*] à concito frequentativo, i.e. provocet aut commoveat. *De cardine*] de stabilitate & firmitudine sua. *Nec Deus*] Maro; *Nunc scio quid sit Amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes: Nec nostri generis puerum nec sanguinis edunt. Amaror* i. e. amarities, amaritas, seu amaritudo: ab amaro dicitur.

Fascinare.

Præcordia.

Concitare.

Cardo.

Amaror

Faust. *Adde, quòd optatis nec spes erat ulla potiri,*
Quamvis illa meo miserata faveret amori,
Monstrarétque suos oculis ac nutibus ignes.
Nam quocunque esset, semper comes aspera, semper
Nupta sequebatur soror, & durissima mater,
Sicque repugnabant votis contraria vota,
Non secus ac muri catus ille invadere pernam
Nititur, hic rimas oculis observat acutis.

Adde

adde &c.] Docet quomodo in Syrtes incidisse probetur. *Non secus*] id est, non aliter. *Aliud* est, quàm scilicet repugnat. *Catus*] id est, felis, animal is vera *Catum*, id est, nasum & calidum: & corripit catus primam: unde per *t* simplex scribitur. Horatius 1. carminum. *Voce formâsti catus & decore.* Veruntamen multi, quando accipitur pro animali, per *tt* duplex scribendum putant. *Perna*] à pede dicitur, secundum Vartonem, quasi sit pes porcinus cum carne; præ- *Catus.* *Perna* pué priores pernas vocant, posteriores verò petasones. *Rimas*] id est, fissuras, è quibus mus exiliat. *Petasones*

For. *Qui satur est, pleno laudat jejunia ventre;*
Et quem nulla premit sitis, est fastidibus asper.

Iterum interloquitur Fortunatus, cujus dictum si ad duissimam matrem respicit, sensus est, Matrem jam saturatam amoribus, non agnoscere filiæ amare incipientis: Si ad catum, illum invidere muri, aut soricis famelico, cùm satur sit: quia tunc præcipuè venatui intendit, cùm contrà facit canis.

Faust. *Tempus erat curvæ segetes incidere falce,*
Et latè albebant flaventibus hordea culmis;
Affuit (ut mos est) natis comitata duabus,
Collectura parens, quæ præterit hordea messor,
Ignorabat enim vel dissimulabat amorem.
Dissimulâsse puto, quoniam data munera nata,
Noverat, exiguum leporem geminasque palumbes.
Fort. *Pauperies inimica bonis est moribus, omne*
Labitur in vitium culpæ scelerumque ministra est.
Faust. *Ferra legens ibat mea per vestigia virgo,*
Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos,
Vt deret æstatem, quæ solibus ardet iniquis;
Tecta caput fronde intortâ; quia sole perusta
Fusca fit, & nato faciem non servat amantem,
Iam tergo vicina meo laterique propinqua,
Sponte meâ delapsa manu frumenta legebat.
Nec celare suas, nec vincere femina curat.

Nec

Nec differre potest ; tantum levitatis in illa est.

Fort. *Quisquis amat, levis est ; nec fœmina sola, sed ipsi*
Quos sapere, & præstare aliis mortalibus aiunt ;
Quos operit latus fulgenti murice clavus :
Quos vidi elatos regali incedere passu.
Tu quoque sic affectus, eras dementior illa.
Forsitan & levior : virgo data farra legebat,
At tu farra dabas ; die, quæ dementia major ?
Perge, opus est verbis aliquando arcere soporem.

Tempus erat curvâ segetes incidere] Græce & duriter, ut rustico competit. Nam Latinè dicas, tempus incidendi, autoribus Servio & Vallâ. Virgilius tamen Æneid. 2. dixit, *Sed si tantus amor casus cognoscere nostros, Coniectura parens*] Hic locus videtur sumptus ex Ruth, *Paupertas inimica bonis est moribus*] iâ rusticis visum est, quibus nondum intellecta deorum munera, aut quia indigentem difficile est bene operari, aut revera, quia per paupertatem coguntur mulierculæ munera accipere, quæ divitibus essent respuenda. *Omne labitur in vitium*] Sic Comicus, *Inopia, & cognatorum negligentiâ coacta*, Et post, *Ita ut ingenium est omnium hominum proclive à labore ad libidinem.* Est quidem hæc sententia rustico digna. Nam neque paupertas vitium est, neque in vitium impellit, si eam ferre noverimus : quin munus deorum à Lucano rectè dicitur, sed nondum intellectum. Verum quia pro, lives sumus ad libidinem, nostro, non paupertatis vitio, sæpe peccamus : unde Prov. 30. *Aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Domini.* Et tamen idem dixit, *Paupertas & honestas à Deo sunt.* Dicimus ergò paupertatem in spiritu, sanctam, sed difficilem ejus usum.

Paupertas. Pauperies propriè accipitur pro damno, ut si quadrupedis jactura pauperiem fecisse dicatur. *Nuda pedem*] Græce & poeticæ locutiones sunt, Maro Æneid 1. *Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentes* : sunt autem oratoribus vitandæ. *Sponte meâ*] Sic & Booz ipsi Ruth fieri præcipit. *Clavus*] Vestis est Senatorum Romanorum. *Murex*] Conchylii genus est, è cujus sanguine fit purpureus color. *Dic, quæ dementia*] in prosa potius dixero, *utra vel utrius*.

Faust.

Fauſt. *Continuò aſpiciens ægre tulit aſpera mater,*
Et clamans, Quò, dixit, abis? cur deſeris agmen?
Galla veni: namque hîc alnos prope mitior umbra,
Hîc tremulas inter frondes immurmurat aura.
O inviſa meis vox auribus! Ite, precabar,
Ite (malùm) venti celeres, diſpergite vocem.
Si quis paſtor oves ad pinguia paſcua ducat,
Et vetet addictas præſens decerpere gramen;
Vel ſi jam paſtas potum compeſcat ad amnem.
Et ſitibundo ori ſalientem deneget undam
Nónne importunus, naturæ inimicus, & exors?
Illa mihi vox viſa Iovis violentior irâ.
Cùm tonat, & pluvius terris iraſcitur aër.
Non potui, & volui frontem non flectere: virgo
Demiſſit in cilium de ſubvelaminis ora
Me aſpiciens, motis blandè ſubriſit ocellis.
Id cernens iterum, natam vocat improba mater:
Galla operi magis intendens audire recuſat;
Vt pede, ſic animo ſequitur. Tum providus ipſe
(Namque dolos inſpirat amor, fraudéſq; miniſtrat)
Nunc cantu, nunc ſollicitans clamore metentes,
Velamenta dabam ſceleri; quo credere poſſent
Et ſoror & mater non audiviſſe puellam.
Falce repellebam ſentes, nè crura ſequentis
Lævia, nè teneras auſint offendere plantas.
Fort. *Quiſquis amat, ſervit, ſequitur captivus amantem.*
Fert domitâ cervice jugum, fert verbera tergo
Dulcia, fert ſtimulos, trahit & bovis inſtar arabrum.

Continuo aſpiciens, &c.] Recitat argumentum amorum ſuorum. *Si quis paſtor*] Indicat Similitudine, quàm incommoda fuerat matris reclamatio. Nam ſicut paſtor ovibus eſſet importunus, ſi eas à præſentibus herbis, aut fluminibus, cùm famerent, aut ſitirent, arceat; quæ Tantali pœna dicitur: ità importuna viſa eſt mater, quæ præſentiâ puellæ vetabat frui. *Iovis violentior irâ*] Amatoriè dictum. *Audire recuſat*] id eſt, hîc, ut videtur, diſſimulat. *Velamenta dabam ſceleri*] id eſt, fraudi, quæ

non ſemper ſcelerata eſt. Sed eſt in puella non obediente monitis maternis. *Sentes*] id eſt, ſpinas & vepres. *Cura ſequentis*] ſcilicet virginis. *Lævia*] non aſpera, nec piloſa. *Teneras plantas*] Maro, *Ah! tibi nè teneras glacies ſecet aſpera plantas. Quiſquis amat, ſervit*] ideò Ovidius, *Dum licet, injuſto ſubtrahe colla jugo. Fert*] id eſt, patitur verbera. Satyricus, *Soleâ puer objurgabere rubrâ. Bovis inſtar*] id eſt, in ſtatum, & in morem; quod Valla non approbat: vult enim *inſtar*, ad æquiparationem, non ad ſimilitudinem pertinere.

Fauſt. *Tu quoque, ut hîc video, non es ignarus amorum.*
Fort. *Id commune malum: ſemel inſanivimus omnes.*
Fauſt. *Hoc animi tam triſte bonum, tam dulce venenum,*
Quotidie crudele magis creſcebat in horas,
Ut calor, in nonam dum lux attollitur horam.
Pallebam attonito ſimilis, lymphaticus, amens,
Immemor, inſomnis: nec erat res ardua morbi
Nôſſe genus: frons eſt animi mutabilis index.
Vt pater advertit, mitem ſe prebuit ultra
Conſuetum, quòd & ipſe ſuos expertus, amorum
Sciret onus; blandóque loquens humaniter ore,
Dic, inquit, dic, Fauſte, Quid hoc, quod pectore volvis?
Infelix puer, hæc facies teſtatur amorem:
Dic mihi, nè pudeat curas aperire parenti.
Fort. *Sit licèt in natos facies auſtera parentum,*
Æqua tamen ſemper mens eſt, & amica voluntas.
Fauſt. *Vt facilem pater affectum præ ſe tulit, ultro*
Rem confeſſus, opem petii. Promiſit, & antè
Quàm brumale gelu borealibus arva pruinis
Spargeret, agnati unanimes cum patre puellam
Deſpondêre mihi: nec adhuc ſine teſtibus illi
Congrediebar, eram medio ſitibundus in amne
Tantalus. O quoties, miſſo cum bobus aratro,
Vt vacuis aliquando eſſet ſola ædibus, ibam!

Tu quoque] Æneas Sylvius, qui & Papa Pius, aſſerit neminem ad trigeſimum pervenire ætatis annum, qui non ſenſerit aliquando amoris ignem. Unde proverbialiter dicitur

citur hîc, *Semel insanivimus omnes.* Quod Maro in Georgic. lib. 4. sic dicit, *Omne adeò genus in terris hominumque ferarúmque, Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres, In furias ignémque ruunt: amor omnibus idem, &c. Hic*] id est, ex his à te dictis. *Lymphaticus*] id est, furore percitus; ut hi qui lymphas, id est, nymphas se vidisse in aquis credunt. Errant autem, qui vinum lymphaticum dicunt pro diluto. *Lymphaticus.*

Amens] id est, sine mente. Terent. *Nam hæc incœptio non amantium, sed amentium est.* *Amens.*

Frons est animi mutabilis index] Proverbiale. Sed quia cœperunt homines dissimulare, dicit Juven. *Fronti nulla fides.* Ea dicata fertur verecundiæ atq; pudori. *Frons index*] Sunt ergò index & similia, communia. Cic. *Hanc vocem stultitiæ indicem. Ut pater advertit*] i. rescivit, agnovit, annotavit animadvertendo. *Mitem se præbuit*] talem præstandum docet Mitio Terent. in Adel. *Ultra consuetum*] i. præter consuetudinem; quia solent patres esse severi in mores filiorum, unde Menedemus Terent. in Heaut. *Cœpi non humaniter, neque ut decuit animum ægrotum adolescentuli tractare; sed vi, & vâ pervulgatâ patrum, quotidie accusabam, &c.* Causam autem, quare pater mitior fuit, addit, *quòd & ipse suos experitus, &c.*] Unde & divum Petrum labi contigit, ut sciret ignoscere. *Dic mihi, nè pudeat*] ex loco Terent. *Sit licèt in natos, &c.*] confirmat, ut vero simile sit quod ille dixerat. *Agnati*] id est, affines. *Despondère*] id est, desponderunt mihi puellam. *Nec adhuc sine testibus*] id est, arbitris, & præsentibus. *Illi*] id est, cum illa. *Congrediebar*] id est, licèt mihi esset desponsata, tamen non licebat convenire eam, nec cum ea loqui, cùm sola esset: quo custodito jam ejus attestatur pudici. Est autem locutio Virgiliana, Nam Virgilius verba ad certamen pertinentia, cum dativo construit, quæ alii, cum ablativo, meciante cum, ut *placidóne etiam pugnabis amori?* id est, cum amore. *Certa tibi)* id est, tecum. *Infelix puer, atque impar congressus Achilli*) id est, cum Achille. *Eram medio sitibundus in amne Tantalus*] id est, Tantali similis, de quo Horat. primo sermonum, *Tantalus à labris sitiens, fugientia captat Flumina.* Quia enim *Tantalus*

deorum ſecreta revelavit, aut quia Pelopem filium diis epulandum oppoſuit, hac pœnâ apud inferos damnatus dicitur, ut mento tenus, imò labiorum tenus habeat dulciſſima flumina, quibus dum ſitim reſtinguere conatur, delabuntur: & naſo tenus fragrantia poma, itidem, dum apprehendere conatur, ſubterfugientia. Signantur autem avari, ut autor eſt Horatius, ſubdens ibidem: *Quid rides? mutato nomine. de te Fabula narratur; congeſtis undique ſaccis Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Vt ædibus*) id eſt, domibus privatis, ſcilicet paternis. *Vacuis*) ſcilicet patre, matre, ſorore, & reliquis familiaribus. *Eſſet ſola*) ſcilicet domi. *Ibam*) ſcilicet, ad eam.

Omnia cauſabar, ſtivam dentale, jugumque,
Lora jugi, vullam; deerant quæcunque, petebam
Et ſoceri lare; ſola tamen deerat mihi virgo.
Non deeram mihi; piſcator, venator, & auceps
Factus eram, & ſolers ſtudia intermiſſa reſumpſi.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tuliſſet,
Ad ſoceros ibat, gener officioſus habebar.
Nocte ſemel mediâ ſubeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fueram cum virgine) furem
Eſſe rati invaſêre canes: ego protinus altam
Tranſiliens ſepem, vix ora latrantia fugi.
His tandem ſtudiis hyemem tranſegimus illam.
Ver rediit, jam ſylva viret, jam vinea frondet,
Iam ſpicata Ceres, jam cogitat hordea meſſor,
Splendidulis jam nocte volant lampyrides alis:
Ecce dies genialis adeſt, mihi ducitur uxor.
Sed quid opus multis? nox expectata duobus
Venit, & in portum vento ratis acta ſecundo eſt.
Tum bove mactato, geminâ convivia luce
Sub patula inſtructis celebravimus arbore menſis:
Adfuit Oenophilus, multoque ſolutus Iaccho,
Tempeſtiva dedit toto ſpectacula vico.
Et eum multi fori Tonius fori tibia buxo,
Tandem poſt epulas & potula, multicolorem

ventri-

Ventriculum ſumpſit, buccaſque inflare rubentes
Incipiens, oculos aperit, ciliiſque levatis,
Multotiéſque altè ſtatu à pulmonibus hauſto,
Vtrem implet, cubito vocem dat tibia preſſo.
Nunc huc, nunc illùc digito ſaliente, vocavit
Pinguibus à menſis juvenes ad compita cantu
Saltidico, dulcique diem certamine clauſit.
Et jam tres hyemes abiere, & proximat æſtas
Quarta: dies rapidis, ſique eſt bona, præterit horis;
Si qua placent, abeunt; inimica tenaciùs hærent.

Fort. *Fauſte vides? vicina pecus vineta ſubintrat*
Jam, nè fortè gravi mulctâ taxemur, eundum eſt,

Omnia cauſabar] Pergit quò cœperat, docens fauſtum amorum ſuorum exitum, optatis videlicet nuptiis. *Omnia cauſabar*] ſcilicet excuſabam, ſeu accuſabam, & in excuſationem intermiſſæ operæ adducebam; ut in Mœri, *Cauſando noſtros in longum ducis amores.* *Cauſari.* *Stivam*] id eſt, manicam aratri, quâ regitur. *Dentale*] id eſt, lignum ad quod inducitur vomer, ut dicit Servius, ad illud 2. Georg. *Duplici aptantur dentalia dorſo.* *Stiva.* *Dentale.* *Rullam*] id eſt, partem, à ruendo dictam. *Eare*] id eſt, domo. *Soceri*] ſcilicet ſuturi, quia deſponſari me factâ. *Non deeram mihi*] id eſt, officio meo, aut utilitati meæ: *Studia intermiſſa*] ſcilicet tempore languoris, ut priùs dixit. *Rullam.* *Eare.* *Soceri.* *Non deeram mihi.* *Studia intermiſſa.* *Gener* eſt conjux filiæ, & dicitur ad ſocerum & ſocrum correlativè. *Iàm Ceres*] id eſt, ſeges, aut frumentum. *Spicata*] id eſt, ſpicas habens, *Lampyrides*] ſunt papiliones quidam, qui Nitedulæ & Cicindelæ dicuntur, de quibus Sipontinus ſic: *Cicindela à Græcis Lampyris dicta; quidam Noctilucam, quòd noctu luceat, Nitedulamque vocant.* *Gener.* *Ceres.* *Spicata.* *Lampyrides.* Non ante matura pabula, aut poſt deſecta conſpicitur, nunc pennarum hiatu refulgens, nunc compreſſu obumbrata. Hujus animalis ſtellantes vola us maturitatis hordei ſignum ruſticis præbent, mirâ benignitate naturæ. Ab hac lychnus penſilis quem vulgò lampadem vocant. Cicindela appellatur, quæ nocte totâ ſervatur accenſa, & Lampyridis inſtar lucet Mart. de Cicindela, *Ancillam tibi ſors dedit lucernæ, Totas quæ ſimul exigat tenebras* Scribitur

bitur autem Græcè λαμπυρὶς, ίδος, sed pro *u*, etiam *y* scribi à nobis solet. Quia ergo hordei maturitatem denotant, bene dicit, *Iam cogitat hordea messor : Splendidulis, &c. Dies genialis*] id est, in quo gignendis liberis in geniali toro opera detur. *Ratis acta*] id est, res de qua parum sperabatur, optatum sortita est exitum. *Gemina luce*] solis, & tædarum. *Sub patula*] id est, semper patente. *Oenophilus*] id est, vini amator, Oenophorum autem vas magnum, in quo vinum affertur. Juvena. *Totùm œnophorum sitiens.* Οἶνος Græcè dicitur vinum. *Iaccho*] id est, Baccho, hoc est vino solutus; solvit enim curas. Unde *Lyæus* à λύω id est, solvo, dicitur Liber pater. *Tonius* à tonando dictus, cantor. *Cui tibia buxo*] Ex buxo enim ferè fiunt nunc fistulæ, olim ex tibiis gruum; unde & tibiæ dictæ. *Multicolorem ventriculum*] id est, folliculum, quem inflare solent, variis panniculis tectum : vulgò musam cornutam vocant, eo quòd obcurvam fistulam annexam habet. *Buccas rubentes*] ex vino. *Multoties*] satis humile adverbium, quo idonei abstinere dicuntur. *Vtrem*] i.e. saccum illū ex corio. *Pinguibus à mensis juvenes ad compita)* id est, loca, quæ plures petere solent, in quibus rustici choreas & cæteros ludos exercent. *Cantu saltidico*) id est, saltandi formam dictante. *Et proximat)* id est, proximé appropinquat, aut instat. *Æstas quarta*) quia æstatem pro messe dixerat. *Dies rapidis, &c.*) *Siqua*) id est, aliqua, *dies*) i.i. tempestas, *est bona*) id est, læta, prospera; *præterit boris rapidis*) id est, velocitet transeuntibus : id enim videtur lætis. *Inimica tenacius hærent*) Generalis sententia, quâ finē facit: plura tamen videtur dicturus, sed à Fortunato ad coercionem pecoris avocatur. *Viden'*) id est, videine? *Pecus vicina sub-intrat Vineta*) id est, loca vitibus consita vicina. *Eundem est* i.e. ire nos oportet ad custodiā pecoris. *Nè taxemur*) id est, damnemur, *gravi mulctâ*) id est, pœnâ pro delicto dandâ.

Patulus. Oenophilus. Oenophorum. Lyæus. Tonius. Ventriculus.

Proximare.

Vineta.

De

De insania amoris, inscripta FORTUNATUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Quæ Padus exundans tulerit dispendia, primùm;
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

Faustus, & Fortunatus.

CVr tam serus ades? quid te (jam septima lux est)
Detinuit? gregibûsne nocent hæc pascua vestris?

Fort. *Fauste, Padus nostros qui præterlabitur agros*
Creverat, & tumidis ripas æquaverat undis,
Nos, curâ gregis obmissâ, privata coegit
Publicáque utilitas, ripam munire diurnis
Nocturnisque operis. fluviumque arcere furentem.

Faust. *Fert Padus exundans mala sæpius omnia, nostet*
Tityrus est autor, qui pascua dixit, & arva.

Fort. *Forsitan id verum, quando extra tempora, & ultra*
Mensuram atque modum subito concreverit æstu:
Nunc autem id poscit tempus: nam liquitur altis
Nix hyberna jugis, implent cava flumina montes:
Se exonerant, fluviosque onerant: sic flumina rursum
Se exonerant, pelagûsque onerant: hominum quoque mos est,
Quæ nos cunque premunt, alieno imponere tergo.

Cur tam serus ades?] In hac ecloga damnabitur amoris insania, quâ Amyntam pastorem deperîsse memorabit Fortunatus, Non enim nomini congruet, ut Fortunatus amores experiretur amaros. Amyntas à Marone inducitur pastor æmulus, unde dicit *invidit stultus Amyntas.* Amyntici autem dicitur vindicativus. Talis autem proximus est ad furorem & insaniam, cùm cœpris desistere cogitur. Utrumque deduci videtur ab ἀμύνομαι, quod est ulciscor, punio, repugno. Principium collocutionis est de inundatione Padi, quam Faustus accusat, quô minus affugerit illis diebus cum pecore. *Cur tam serus*] id est, tardus; sed utrumque sic accipio, ut ad tempus referatur Virgilius, *Tardi venêre subulci*] Nam lentus, piger, oscitans, etiam manè venire possit; serus autem vespere duntaxat, etiamsi celer & *Amyntici.* *Serus.*

Præceps. *Iam ſeptima lux*] ſeptimus dies. Prima tamen lux, & primus dies, differunt, autore Vallâ. Nam primâ luce facio quod in prima parte diei; primo die, quod toto ipſo die qui primus eſt. *Gregibúſne nocent*] Quaſi dicat minimè, cùm ager Mantuanus ſit optimus. Unde Maro, *Et qualem infelix amiſit Mantua campum.* *Padus*] fluvius eſt maximus Italiæ, in quem juxta Mantuam influit Mincius, unde de utroque dicit Maro in Tityro, *Hic inter flumina nota, Et fontes ſacros frigus captabis opacum. Noſtros ergò agros*] id eſt, Mantuanos, *Nos curâ gregis obmiſſa*] aut omiſſâ vulgatiùs: Horatium ſecuti, depoſito, *b*, dicimus omiſſa & omiſi, primâ brevi. *Nocturniſque operis*] id eſt, operationibus aut operariis: nam utrumque ſignificat hæc opera. *Fert Padus exundans mala ſæpius omina*] i. e. portenta, aut indicia futuræ calamitatis. *Noſter*] id eſt, noſtras, aut compatriota noſter. *Tityrus*] id eſt, Maro, qui in primo Bucolicorum per Tityrum intelligitur. *Eſt autor*] in fine primi Georgicorum, poſt cædem Cæſaris, quam tot mala ſecuta ſunt, Quia *Fluviorum Rex Eridanus, campóſque per omnes, Cum ſtabulis armenta tulit.* Idem enim eſt Padus & Eridanus, ab Eridano, ſeu Phaetonte, filio Solis, qui in eo ſubmerſus dicitur, denominatus. Idem dicit Horat. 1. Carmin. de Tiberi, *Vidimus flavum Tiberim, retortis Littore Hetruſco violenter undis, Ire dejectum monumenta regis, Templáque Veſtæ. Qui paſcua dixit, & arva*] id eſt, Bucolica, & Georgi. Prudenter Æneida tacet, ut cujus lectio ad ruſticum non ſpectat. Horatius autem in Sermonibus reticet, quia tunc nondum erat emiſſa. *Forſitan*] Bene forſitan, nè portentis fidem priſcorum adhibere cenſeatur: quæ verò intempeſtivè fiunt, nihil portendere videntur præter ſe. *Nam liquitur*] id eſt, liqueſcit & defluit. Virgil. Georgicorum primo, *Vere novo gelidus canis cum montibus humor Liquitur.* *Montes*) Nominativus eſt, quia montes implent cava flumina, id eſt, alveos fluminum. *Se exonerant*] videlicet montes, & onerant flumina; flumina rurſus onus ſuum in mare demittunt: nam *Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat.* Unde ruſticè dixit, *Pelagúſque onerant*

Padus.

Opera.

Omnia.

Noſter.

Tityrus.

Liquitur.

rant. Qua nos cunque Tmeſis, id eſt, Inciſio eſt, pro *quacunque nos.* Dicitur autem Tmeſis, non Tmeſis, *Alieno imponere tergo*] unde de Phariſæis Salvator, Matth. 23. *Alligant autem onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum ; digito autem ſuo nolunt ea movere.*

Fort. *Sed jam contractum revocat ſuus alveus amnem.*
Fauſt. *Decreſente Pado (dictu mirabile) noſter,*
Fortunate, lacus majoribus æſtuat undis.
Urbs natat, obſcuræ fiunt cellaria foſſæ
Linire cados adeunt, labens ad vina miniſter
Ridet, & ex imis fertur gravis obba lacunis.
Multa, licèt nati fuerint melioribus horis,
Multa & magna ferunt aliquando incommoda cives.
Fort. *Commoditas omnis ſua fert incommoda ſecum ;*
Et ſorti appendix eſt illætabilis omni.
Fauſt. *Hactenus Eridanus : noſtros repetamus amores ;*
Quando quidem nunc alma Venus movet omnia, cælum
Luce tepet nitidâ, tellus viret, arva volucres
Cantibus exhilarant vernis, nunc omnia fœtant.
Fort. *Tu tua luſiſti, ſed nos aliena ſequamur.*
Namque tibi noti referam Paſtoris amores,
Vt doceam Veneris nihil eſſe potentius igne.
Pauper & infeſto ſub ſydere natus Amyntas,
Sex vitulos totidémque pares ætate juvencas,
Armentiq; patrem ducens in paſcua taurum,
Venerat ad Coitum, nitidis ubi Mincius undis
Alluit herboſos fugiens perniciter agros.
Arx nova propter aquas pinnatis ardua muris
Eſt Coitus, campo moles fundata paluſtri,
Hic igitur recubans, vitrei prope fluminis undam,
Vitis ubi amplectens longis dumeta lacereis,
In vada curvatâ ripæ ſupereminet umbrâ,
Piſcibus inſidias tendebat arundine, & hamo.
Meſſis erat, ſolis rapidi violentia aduſtos
Proſciderat campos : ſinem Philomela canendi
Fecerat ; & neque lux, paſſim morientibus herbis,
Paſcere oves poterat, neque nox humore cicadas.

Damque

Dùmque incumbit aquis, ſtudiòque intendit inani,
Taurus (ut auditum eſt) primùm vexatus ab æſtro,
Mox canibus, demum furaci à milite, ſylvis
Abditus, ex toto confeſtim evanuit agro.

Sed jam contractum] Non interrogativè, ſed indicativè legatur *Suus alveus*] id eſt, proprius, aut debitus: aut hypallage, id eſt, ſuum amnem. *Mirabile dictu*] id eſt, ut dicatur, vel dum dicatur. *Noſter lacus*] vicinus urbi noſtræ Mantuæ, ſcilicet Benacus; Mincius enim ex Benaco fluit. *Lintre*] id eſt, ſcaphâ, aut aliâ naviculâ. *Gravis obba*] id eſt, lagena: Perſius, ſeſſilem vocat, eo quòd lato fundo quaſi ſedeat, dicens Satyr. 5. *Exhalat vapidâ laſum pice ſeſſilis obba.* *Melioribus horis*] unde Juven. *Diſtat enim quæ Sydera te excipiant, modò primos incipientem Edere vagitus & adhuc á matre rubentem.* Sed id Ethnicis quàm Chriſtianis conſonantius. Verùm ſi non trahimur, aut compellimur inviti; ducimur tamen zelo, & invitamur. *Appendix illætabilis*] quia in hoc mundo non ſunt ſolida, nec plena gaudia, quæ nihil habeant amaroris. Nam extremum gaudii luctus occupat. *Appendix* dicitur quod appenditur. *Illætabilis*] De qua non eſt lætandum. Sic Æneid. 4. *Hinc Drepani me portus & illætabilis ora.* Multa ſunt proverbialiter dicta, notatúque digna. Boetius dicit ſe didiciſſe in foribus Jovis eſſe duo dolia, alterum boni, alterum mali, neminemque naſci qui non aliquando ex utroque bibat. *Hactenus Eridanus*] ſcilicet dictus eſt, id eſt, inundatio Padi, *Noſtros repetamus amores, Quandoquidem nunc*] ſcilicet in vere, præcipuè dum nix liquitur. Tunc enim Veneri potiſſima datur opera: unde *vernæ* dicti quòd ferè verno tempore gignuntur. *Alma*] quia diva creatrix, ab alendo dicta. Nam propagatione conſervat genus noſtrum *Arva volucres*] Maro, *Hinc volucrum concentus in arvis. Exhilarant*] Ἱλαρὸς Græcè, unde hilarem Terent. dixit: facit *hilaro* verbum, quod eſt, hilarem & lætum facio. *Nunc omnia fœtant*] id eſt, fœtus producunt. *Tu tua luſiſti*] i. tuos amores feliciter cecinisti. Eſt enim ludere, res non graves canere. Unde Virg. in Bucol. *Et ipſum Ludere quæ vellem*

Linter. *Obba.* *Appendix.* *Illætabilis.* *Verna.* *Alma.* *Hilarare.* *Lætare.* *Luder.*

vellem calamo permisit agrestí. Et Ovid. *Ille ego qui fueram tenerorum lusor amorum, Ingenio perii Naſo poëta meo.* Ità Mar. in Cul. *Lusimus, Octavi, gracili modulante Thalia. Atque ut aaneoli tenuem formavimus orsum Sed nos aliena sequamur*) Non enim Fortunato, ut dixi, infortunia amoru n congruunt. Ea enim dicturu, eſt.. *Veneris nihil esse potentius igne*) Mar. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Et ideo de tempore quo amant belluæ dicit, Georg. 3.

Tempora non alio catulorum oblita leæna
Sævior erravit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes urſi, ſtragémque dedere
Per ſylvas, tum ſævus aper, tum peſsima tigris.
(Heu) malè tum Lybiæ ſolis erratur in oris.

Et infeſto ſub ſydere) .i. moleſto, & inferente quaſi vim; quod plus eſt, quàm ſi *infausto* legendum ſit. *Ad Coitum*) id eſt, ad arcem ſic dictam, quòd eſſet ad fluentum Padi, & Mincii ex Benaco, ut dixi, naſcentis. *Perniciter*) velociter. *Arx nova*) caſtellum notat. *Propter aquas*) .i. juxta. Virg. Georg. 3. *Et viridi in campo templum de marmore ponam Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat Mincius, & tenerâ præexit arundine ripas.* Sed quæram, cùm ille in laudem Mincii dixit, *tardis flexibus* (Eſt enim ſic utilior navigantibus, adverſo præſertim flumine) cur hic dicat, *fugiens perniciter.* Sed dicemus id ad inundationem pertinere, quâ flumina tarda alias pernicia fiunt. *Longis lacertis*) id eſt, brachiis, quia labruſcæ non putantur, nec reſecantur, *Arundine & hamo*) id eſt, hamata arundine, .i. virgâ tenui. *Sciderat*) mutavit quiſpiam, fecitque *Proſciderat*: Nam ſcindo ſcidi priorem corripit: Æn. 3. *Heſperium Siculo latus abſcidit, arvaque & urbes.* Ubi Servius tamen videtur ſentire, debere produci. Nam *mutri*, inquit, *cauſa* (*ſci*) *ſyllabam corripuit*: *Verùm non legitur correpta, cum contrà ſæpe reperiatur.* Hor. 1 Car. *Nequicquam Deus abſcidit. &c. Poſſet* fortè legi, *Solverat*, aut quid ſimile. *Neq; lux*) id eſt, diurnum tempus. *Neq. nox humore*) id eſt, rore. Virg. *Dumque thymo paſcentur apes, dum rore cicadæ. Studioque intendit inani*) .i. piſcandi hamo, unde parum utilitatis conſequitur, præſertim prætermiſſâ cuſtodiâ armentorum. *Ab æſtro*

Coitus.

Vespæ genus est, sic Græcè à sono dictum. *Mox*] id est, paulò pòst, vexatus à canibus. *Demum*] id est, tandem aut ultimò. *Abditus*) id est, absconditus. *A milite*) id est, vito belligero humilis conditionis, unde *furaci* addit. Non enim militem dicimus equitem auratum, sed millessimum quemque, id est, quemlibet è numero millenario, etiam vilissimum. Unde milites Romani potissimùm pedites vocabant.

Miles.

Quod puer ut novit, tumulum conscendit, & altâ
Voce bovem clamans, longo rura omnia visu
Prospicit. Vt frustra niti se comperit, arcum
Corripit & pharetram, sequiturque per invia taurum,
Illum per caulas & per stabula omnia quærens,
Per colles, Benace, tuos, per consita olivis
Iugera per virides ficis & vitibus agros.
Venerat ad sublime jugum, quod sulphuris arcem
Sustinet, & longis aperit prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longe lateque patentes.
Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub ulmo
Mixta erat ex omni pubes post prandia vico,
Ducebatque leves buxo resonante choreas
Rustica gens, nullâ genus arte domabile, semper
Irrequietum animal gaudet sudore, peracto
Manè sacro, festâ (quando omnibus otia) luce
Ipsa otiac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluviem, audito properat tibicine ad ulmum;
Hic fuerit, hic saltu fertur bovis instar ad auras;
Quam rastris versare nefas, & vomere terram
Calcibus obduris & inerti mole fatigat,
Ac ferit, & totâ Baccho facit Orgia luce.
Vociferant, ridens, saliens, & pocula siccans.

Faust. *Stulte, quid hæc faris? solatia rustica damnas,*
Rusticus ipse? tuis malus es, tibi pessimus ipsi.

Fort: *Dicta joco fuerint, nostrum repetamus Amyntam.*

Quod puer) Prosequitur historiam, aut argumentum cœptum. *Prospicit*) porrò aspicit, Æneidos 1. *Navem in conspectu nullam, tres littore cervos Prospicit errantes ut*) .i. postquam, *Per caulas. & per stabula omnia quærens,*

Prospicere.

rens, Per colles, Benace, tuos] Non longè ergò distat, ità ut de eo intelligi posset, quod dixit, *Noster lacus, &c. Sulphuris arcem*) à sulphure denominatam. *Benacum*) qui ut Latius ex Alpibus augetur, *Sacra fuit Petro*) ad vincula, ut videtur, calendis Augusti *Buxo*) id est, fistulâ ex buxo: Maro, *Timpana vos buxúsque vocat Berecynthia. Ipsa otî ac*) Sic Maro in fine Georg. *Ignobilis otî*, pro *otii* dixit. Nam ut hic *otii* scribas, versus non patitur. *Bovis instar*) .i. in morem, quod Valla, ut dixi, improbat. *Quam rastris*) scilicet in cœmeterio, aut alio loco sacro; aut areâ publicâ, *Facit Orgia Baccho*) id est, celebrat Bacchanalia. Orgia autem generaliter dicuntur omnia festa *Calcibus*) à Nominativo *Calces*. Sic enim scribendum præcipiunt; èstque incerti generis. Virg. *Ferratâ calce fatigat*, Alibi masculi, leges. *Inerti mole*) .i. pondere corporis inertis. *Tibi pessimus ipsi*) confessus enim fuerat suos amores; unde posset in eum dici illud Horat. *Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!*

Continuit gressum, baculóque innixus acerno,
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.
Ah puer infelix! æstus te major in umbra
Corripiet. Nudam videas nè in fonte Dianam,
Claude oculos, blandis neu des Sirenibus aurem.
Sors tua Narcisso similis. Narcissus in undis
Dum sedare sitim properat, sitit amplius: at tu
Exteriorem æstum fugiens, intrinsecus ardes.
Quàm melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)
Ad reliquum rediisse pecus, servâsse juvencas,
Amissi bovis æquo animo dispendia ferre,
Quàm dum conaris nil perdere, perdere teipsum!

Faust. *Sed post jacturam quis non sapit? utile non est*
Consilium post facta dari, quod oportuit antè.
Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressum) reliqua prosequitur. *Baculo acerno*) ex acere arbore, Acer enim primâ brevi, hujus aceris, secundum Priscianum, facit. Unde acernus, a, ũ. *Intermisit iter*) quod habuit ad inquirendum taurum. *Ah puer infelix!*) Acclamatio Fortunati, Sic illic. *Ah virgo infelix! quæ te dementia*

Orgia.

Calces.

Acernus.

dementis cepit? Nudam videas nè in fonte Dianam, Claude oculos] i. averte oculos nè videas vanitatem. Sed ad fabulam alludit. Actæon enim, quia Dianam imp udenter nudam vidit, à canibus diſ erptus eſt. *Blandis neu des Sirenibus aurem*] nam *Sirenes*, ut aiunt, *ſurdâ aure tranſire oportet*. ut inquit divus Hieronym. *Fuerunt* autem, autore Serv. in fine 3. *Æn tres, in parte virgines, & in parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Muſæ filiæ. Harum una voce, altera tibiis; tertia lyrâ canebat. Et primò juxta Pelorum in Capreis inſulis habitaverunt, quæ illectos ſuo cantu in naufragia deducebant. Secundum veritatem, meretrices fuerunt, quæ tranſeuntes quoniam deducebant ad egeſtatem, his fictæ ſunt inferre naufragia. Has Vlyſſes contemnendo deduxit ad mortem.* Hæc ille. Harum nomina dicuntur, Parthenope à qua quæ nunc Neapolis, i. nova urbs dicitur, olim fuit denominata, Leucoſia, & Legia. Dicuntur autem ab eo, quod eſt εἴρειν quod ſignificat *connectere*, & *retinere*; & aſpiratio convertitur in S. Harum cantum ad Ulyſſem tranſtulit Cicero in carmine, cujus principium eſt, *O decus Argolicum, quin puppim flectis Vlyſſes*, &c. *Sors tua Narciſſo ſimilis*] Is enim ſecundum Ovid. Met. 4. cùm ſuperbiâ formæ elatus, cæteros contemneret, amore ſui in fonte viſi exaſtuans, & cùm ſui compos eſſe non poſſet, in margine languens tandem in ſui nominis florem converti meruit. *Dum ſedare ſitim properat*] in fonte videlicet. *Sitit amplius*] amore ſui illîc viſi. *Intrinſecus ardes*] æſtu amoris. *Quàm melius*] i. quantò. Sic Virg. in 7. *Tam magis illa tremens, & triſtibus effera flammis, Quàm màgis, &c. Niſi te ſua fata tuliſſent*] imputat fatis, ſed tamen in meritò, ut legitur apud Aul. Gel. lib. 6. cap. 2. *Hei mihi! Quid damnant mortales numina cœli? Eſſe aiunt etenim per nos mala, cùm tamen ipſis Vecordi præter fatum ſint mente dolores.* Multi ergò Fatis imputant. Juven. *Hunc ego fatis Imputo.* Et alibi, *Fata regunt homines.* Et Man. l. 3. *Fata quoque & vitas hominum ſuſpendit ab aſtris. Sic felix ad triſte venit per ſingula fatum.* Verùm *Fatum* variè accipi ſolet: utcunque tamen accipiatur, dicimus non imponere arbitrio

Sirenes.

Narciſſus.

Quàm.

Fatum.

arbitrio noſtro neceſſitatem: etiam ſi fata viam inveniunt, conſilium poſt facta eſt, inquit, *imber poſt tempora frugum*] bene ad ſuum inſtitutum convertit. nè non ruſticus putetur. Ut autem Maro inquit, *Dulce ſatis humor*, ſort. *Una puellares inter pulcherrima turmas*
Virgo erat, alba comas, aliis procerior annos
Nata quater quinos vel circiter, ore nitenti
Vrbanis certare potens, & vincere, nymphis,
Aureolis radians guttis: ad tempora limbus
Ibat, & ad pectus clauſum velamen aheno
Claviculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in anguſtum, nova candicat inſtita lapſu
Linea rugoſo, pedibúſque allabitur imis.
Hanc puer ut vidit, periit, flammáſque tuenda
Hauſit, et in pectus cæcos abſorbuit ignes;
Ignes, qui nec aquis perimi potuêre, nec imbre
Diminui, neque graminibus, magiciſve ſuſurris;
Oblitúſque greges, & damna domeſtica, totus
Vritur, & noctes in luctum expendit amaras:
Sæpè graveſcentem verbis compeſcere flammam
Nixus, & inſanum juvenis cohibere furorem,
Dicebam; Miſerande puer, quis te Deus iſtas
Miſit in ambages? ſed non Deus, imò Satanûm
Peſſimus ex illis, quos noctibus atque diebus,
Terribus in terras, fama eſt ex æthere lapſos.

Una puellares] Non attendens ad interlocutionem Faustinam, pergit Fortunatus, deſcribens puellam, cujus amore exarſit. *Nata quater quinos*] id eſt, viginti, quæ ætas ruſticis uxorem ad laborem expetentibus grata, cùm urbano junior placeat, ut in Eunuch. *Anni quot? Sedecim. Flos ipſe*, &c. *Vrbanis nymphis*] id eſt, ſponſis, aut puellis pro nymphis habendis: eſt autem dativus, more Virgiliano, *Mentibus in noſtris ſolus tibi certat Amyntas*: id eſt, tecum: & cum nymphis: ſed duriùs additur, *& vincere*, cùm ſequatur *nymphis*. Nam ſubaudire oportet *eas*. *Aureolis*] id eſt, parùm auratis, ſicut à *luteo luteolum* deduxit Maro. *Limbus*] id eſt, veſtis oblonga. *Aheno*] id eſt, æreo. *Claviculo*] id eſt, ſpintere. *Fulgenti*

Fulgenti ferro] ex usu aut artificio aut ex eo quòd album ferrum vocant. *Stringit in augustum*] ut gracilior habeatur; nam *si qua est habitior paulò, pugilem esse aiunt.* *Nova instita linea*] id est, fascia annexa stolæ. Sunt autem duo epitheta quæ Latina lingua refugit, nisi divisum construantur; sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est ac si dicat, instita nova ex lino, quæ rusticis convenit. Nam instita lanea, & serica stolæ matronali congruit. *Allabitur imis pedibus*] id est, ad imos pedes defluit. Horatius Sermonum 1. *Nil medium est, sunt qui nolint tetigisse nisi illas, Quarum subsutâ talos tegat instita veste*] est autem instita tenuissima fasciola, quæ Prætexta dicitur, ut inquit Acron ad dictum locum. *Lapsu rugoso*] id est, in plicas contracto, *Hanc puer ut vidit, periit*] Naso. *Vt vidi! ut perij! ut me malus abstulit error? Flammásque tuendo*] id est, inspiciendo: hîc activè accipitur. *Ignes ignes*] Bona & artificiosa repetitio. *Qui nec aquis*] Unde æditruus apud Gell. lib. 19. cap. 9.

Quid faculam præfers philiros, quâ nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est vis sæva extinguere venti,
Aut imber cælo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nulla est quæ possit vis alia opprimere &c.

Neque graminibus] id conqueritur Apollo apud Nasonem: *Hei mihi! quod nullis amor est medicabilis herbis* *Magicisve susurris*] id est, incantationibus, quæ obscurè remordente conscientia proferuntur. *Quis te Deus*] ex veteri consuetudine interrogandi. Nam hodiè, cùm unum credimus Deum, ineptum esser, nisi abusivè, ut dixi, e poetico more inferos dicamus deos & amorem, aut virtutes, & vitia. *In istas ambages*] id est, inextricabilis errores. *Sed non Deus*] Corrigit ergò quòd dixerat Deus, *Imo* inquit, *Satanûm pessimus*] à nominativo Satan, hujus Satanos, sicut Titan Titanos, Pæan Pæanos. Peccant ergo qui etiam Satanas Satanæ, mediâ brevi proferunt. *Ter tribus*] id est, novem noctibus, & totidem diebus ex novem choris Angelorum.

Dic agè, si nôsti quenquam; reminiscere, si quem
Videris hoc pacto ditescere, surgere in altum,
Dilatare domum, majoribus horrea acervis
Complere, his studiis extendere latiùs agros,
Multiplicare greges, acquirere pascua bobus.
Inter tot populos, quot habet latissima tellus,
Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis
Corpora, & humanos absumant dentibus artus:
Sunt, inquam, quos tanta malis, tot vexat Erynnis:
Sed nullum est tam immane genus, tam barbara nusquam
Gens, quæ fœmineos non execretur amores.
Hinc veniunt rixæ, veniunt & jurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum sanguine mortes,
Hinc quoque deletis eversæ mœnibus urbes,
Ipsæ etiam leges, rubrisque volumina loris
Clausa vetant scelus hoc, & detestantur amores.
Vt leges audivit, ad hæc respondet Amyntas,
(Civis enim fuerat puer, & versatus in urbe)
His monitis prudens & circumspectus haberi
Niteris, & sensu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat,
Ipse sibi blanditur homo, solèrsque putari
Vult animal; tamen incautus sibi mœnia tetendit
Retia, & in foveam cecidit, quàm fecerat antè.
Liber erat, servile jugum sibi condidit ipse.
Pondus id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
Antiqui potuêre patres, nec possumus ipsi,
Nec servare ætas poterit ventura nepotum
Aspice quàm stulta est hominum prudentia, cœlum
Sperat, & esse sibi sedem inter sydera credit.
Forsitan in volucrem moriens transibit, & altum
Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis.
Tunc ego, Quid latrat? legum Deus autor, & ipsis
Non parcet, sapit magnam nimis impietatem.
Faust. Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.
Pot. Quid fuerim retis, quamvis pannosus, & asper
Sim cœtus, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam:
Nec mihi sese alius poterat componere pastor.

Fauſt. *Nunc quoque, ſi rectus vultu gradiare ſupino,*
Alter eris Marius, raſo ore videbere Carbo.

Fort. *Talia reſpondit ſic objurgatus Amyntas:*
Facto homini Deus invidit. Conceſſa voluptas
Viſa bonum nimis excellens, & vota repreſſit
Legibus inventis, ut equi ligat ora capiſtro,
Ne quocunque libet, flectat veſtigia, ſeſſor.
Quæ mea ſit, me cogit amor, ſententia, fari,
Liberáque ora facit: Qui non communicat uſum
Conjugis, invidus eſt: livorem excuſat honeſtas
Introducta uſu longi livoris iniquo.
Nam dum quiſque ſibi vetinet ſua gaudia, nec vult
Publica communis mos ac longævus honeſtas
Factus, & hunc morem fecit dementia legum.
Invida res amor eſt, resinvidioſa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, inſano rediens ab amante, receſſi.

Fauſt. *Cernis, ut hic malus affectus ſic lumina mentis*
Claudat, in errores ut ſponte feramur apertos?

Fort. *Cernis, ut à ſummo liventia nubila Baldo*
Se agglomerent, oritur grando: nè fortè vagantes
Tempeſtas deprendat oves, diſcedere tempus.

Dic agè] Progreditur in deteſtationem amorum, quo il-lum avertat: facitque id quaſi ſatyricè, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullúmque per eos diteſcere. *Sunt qui noſtra ferant*] Tyranni, qui ſanguinem & ſudorem pauperum abſumunt: aut, ad Cyclopas & Læſtrigonas reſpexit; aut, ad Ægyptios à Juvenale damnatos: ſed verius ad avaros, qui quàm pauperes ſudore pariunt devorant. *Everſæ urbes*] ut Troja, & aliæ (ut Hor. I. Serm. ſentit) mulæ,

Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Cauſa: ſed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.

Tetricus Tetricos] Severos & rigidos, à Tetricis, montibus aſperis. *Anteire Anteire*] colliſio eſt, ſicut in *deinde*, *proinde*, *deeſſe*, ſic. *Catones. ſolet. Catones*] duo nominati ſunt ſeveriſſimi; major ille Cen-

Cenſorius & minor Uticenſis. *Ipſa enim leges*] ut lex divina, *Non mœchaberis*: lex humana, ut lex Julia in adulteros. De qua Juvenalis, *Lex Iulia dormit, &c. Quas nec Antiqui potuêre patres*] Sic beatus Petrus Act. 15. *Nunc ergò quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quòd neque patres noſtri, neque nos portare potuimus? Sapiens dementia*] bona implicatio, ſicut apud Juven. *Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos*: cùm nihil ſit magis repugnans, quàm Socraticum & cinædum eſſe, ſed ut in Prol. Andr. dicitur, Multi *faciunt, nè intelligendo, ut nihil intelligant.* Videntur ergò ſibi ſapientes, cùm ſint dementes, iniquam in ſe ferentes legem. Hor. *Quàm temerè in noſmet legem ſancimus iniquam? Quam ſecerat ultrò.* Sic David, *Incidit in foveam quam fecit. Forſitan in volucrem*] tanta eſt amantibus inſania, ut etiam quæ fidei ſunt, irrideant. Graphicè ergo docet, quam non ſit ſui compos quiquis amat. *Grandia de magnis*] ne decori perſonarum immemor videatur poeta, (videtur enim altior hæc diſputatio, quàm ut ruſticis conveniat) inducit alterum interloquentem quaſi minus habeat fidei: unde Fortunatus, more ſenum qui ſe laudant, & ſua tempora, (ut Neſtor apud Homerum; unde Flaccus in arte, *Laudator temporis acti, Se puero*) dicit ſe in adoleſcentia fuiſſe præſtanti ingenio, & prudentiâ magnâ præditum. *Quid fuerim reris*] id eſt, arbitraris. *Quamvis pannoſus*] id eſt, *Reris*, veſte multis panniculis conſutâ, & craſſo panno. *& aſper Panno-Sim modò*] id eſt, *pannis anniſque obſitus*, ut inquit Coſmicus, *Nunc quoque ſi rectus vultu gradiare ſupino. Alter eris Marius*] Qui procerus erat, &, ut Appianus docet, vultu ſevero, qui ex vultûs diritate, cùm nihil loqueretur ſatis proferre viſus quam ingentem machinaretur cædem: Papyrius autem *Carbo*, illâ tempeſtate, quâ cum juniori *Carbone* Gracchò conſpirabat, adhuc juvenis, ſeu imberbis erat: unde ait, *raſo ore videbere Carbo*] alludens, ni fallor, ad carbonem, quo nihil nigrius. *Vt equi ligat ora capiſtro Seſſor*] id eſt, qui inſidet equo. *Me cogit amor*] non ergò ſui juris aut liberum ſe fatetur, ſed amore coactum. *Qui non communicat uſum Conjugis, invidus eſt*]

vult, errore & hæresi Nicolaitarum, etiam conjuges debere communes esse, & per invidiam suam cuiq; datam, & legem Juliam in adulteros latam. Quæ res quia honesta visa est, livorem excusat honestas. Honestatem autem introduxit longus, sed iniquus, inquit, usus: quæ omnia sunt ab insano & demente amatore dicta. Vnde quam vidit, non maritali affectione amavit. *Invida res amor est*] id est, invidere faciens, quia nec Regna parem, nec ferre Venus potest. *Liventia*] subnigra & densa à livore, qui est macula plumbei coloris, ex compressu facta. Tibull. *Tum succos herbásque dedi, queis livor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus.* Et quia talem invidi contrahunt colorem. ideò lividi dicuntur; & livor, invidia *Baldo*] i.e. à monte vicino. Est autem futuræ Eclogæ parasceue i.e. præparatio.

ECLOGA III.

De insani amoris exitu infelici, inscripta AMYNTAS,

Joann. Murmelii argumentum.

Agricolæ duram sortem, miserique furores
Fortunatus & exitium deplorat Amyntæ.

Faustus & Fortunatus.

Illa hesterna ruens Baldi de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innoxia, divis
Gratia, nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed, velut ex illis veniens ait Harculus oris,
Veronensem agrum, pecudes & ovilia sic est
Demolita, casas & pastoralia tecta
Sic evertit, ut agricolis spes nulla supersit.
Agricolis etenim pecus est substantia, & arva
His subjecta malis: grandis thesaurus in arca
Civibus est, quam nulla queat contundere grando,
Nulla pruina, gelu nullum, nullæ aëris iræ,
Fort. *Nescio quis ventos tempestatésque gubernat,*
Id scio, sed neque si scio, sat scio: sed tamen ausim
Dicere. Quid? vitâne ideò mulctabor in ipsa?
Numina si, ut perhibent, orbem moderantur ab alto,

Extima

Extimo nil duros hominum curare labores.
Aſpice, quo tenuem victum ſudore paramus,
Quot mala pro grege, pro natis, pro conjuge paſtor
Fert miſer: infeſtis æſtate caloribus ardet,
Frigoribus riget hybernis; dormimus ad imbrem
Cotibus in duris, vel humi. Contagia mille,
Mille premunt morbi pecudes, diſcrimina mille
Sollicitant; latro inſidias intentat ovili,
Atque lupus, milleſque lupo furiacior omni.
Vt manus, aſſiduo detrita incalluit uſu!
Squalluit os, barbâ obriguit, cutis aruit æſtu;
Vna repentino rapit omnia turbine grando.
Hoc ſuperi faciunt, quibus inclinamur ad aras,
Et quibus offerimus faculas, & cerea vota.
Neſcio quæ pietas & quæ clementia tantis
Cladibus involvat paſtores omnium egenos.

Illa heſterna ruens] Facto ex eventu paſtoribus colloquio, proſequitur Fortunatus infelices amores Amyntæ. Stylus quiâ paſtoralis, facillimus eſt: quocirca breviſſimus ero. *Illa grando heſterna*] cujus meminit in fine præcedentis Eclogæ. *De vertice*] id eſt, ſummitate. Vertex enim dicitur ſummitas, à qua vertendum eſt, cùm aliùs ire nequeas, ut in capite & monte. *Vertex.* *Baldi*] Baldus mons eſt. *Baldus.* *Divis*] id eſt, ſanctis. *Harculus*] ruſtici nomen, quaſi *Harcu-* *bonus cultor*, aut *arvicola*, aut *retiarius*; ἄρκυς enim di- *lus.* citur *rete*. *Eſt Demolita*] id eſt, de jecit, proſtravit, cala- *Demo-* mitatem inferendo. *Caſas*] tuguria paſtoralia. Et proinde *liti.* dicit, *paſtoralia tecta*. *Agricolis etenim*] Ordo eſt, Et *Caſa.* enim ſubſtantia id eſt, poſſeſſio & peculium, eſt agricolis pecus, & arva. *Nullæ aëris iræ*] id eſt, tempeſtates, quaſi *Ira a-* ab irato Jove qui & Aer dicitur, illatæ. *Neſcio quis, &c*] *eris.* Ruſticè id dicit, ſed graphicè. Sunt enim ruſtici impatientes calamitatis, ità ut in proverbio ſit, *Qui ſua amittit, & ſenſus amittit*; unde & Æneas amiſsâ conjuge (quanquàm ſummus alioqui deorum cultor) ait Æneid. 2. *Quem non incuſavi amens hominumque Deorumque? Aut quid in everſa vidi crudelius urbe?* Etan Bucol. amiſſo nato, *Atque Deos, atque aſtra vocat crudelia mater. Vtiâne ideò malè labor*

in ipſa?] id eſt, anne ob id vivens puniar? id quoq; de more ruſticano. Nam illis durum non videtur quod differtur malum, utpote póſt fata. *Numina ſi, ut perhibent*] Epicurei enim negabant: unde Maro in Bucol. *Nec curare Deum credis mortalia quenquam?* Lucr. *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.* Hor. Serm. 1. *Credat Iudæus apella, Non ego; namque Deos didici ſecurum agere ævum.* Iudæum vocat *apellam*, id eſt, ſine pelle præputii, hoc eſt, circumciſum. *Securum ævum*] i. e. ſeorſum à cura mortalium. Unde Epicurus jactabat ſe levâſſe genus humanum duobus ſumme malis, metu, & ſuperſtitione Deorum: Metu quidem, quia dixit unum eſſe ſpiritûs humani & belluini interitum, & ità non eſſe metuenda, quæ póſt mortem eveniunt: Et ſuperſtitione, id eſt, anxia religione, cùm dii non curent mortalia. Sed utrumque impium & ſceleſtum eſt, omnem pietatem & religionem deſtruens. *Extimo*] pro exiſtimo: exiſtimo autem, i. cenſeo & judico, per x plurimi ſcribunt, *Æſtimo* autem, id eſt, æris pretium conſtituo & liceor, per *Æ* & *ſt*. *Diſcrimina*] id eſt, pericula *Miléſque lupo furacior*] miles dicitur quicunque ſtipendium belli gratiâ ſuſcipit. *Una grando*] Unde calamitas, quæ dicta eſt, quod calamos, id eſt, culmos ſegetum terit. Eſt autem in ſermone multiplex pathos. *Quibus inclinamur*] adorando & ſacrificando, nutu. Sic Hiarbas Æneid. 4. *Dicitur ante aras media inter numina divûm, Multa Iovem manibus ſupplex orâſſe ſupinis.* Et inſtà:—*nos munera templis Quippe tuis ferimus, famámque fovemus inanem. Incalluit*] id eſt, calluit; hoc eſt, tumorem & duritiem induit. *Paſtores omnium egenos*] Æneid. 1. *Omnibus exhauſtos jam caſibus, omnium egenos.*

Apella.
Securum.
Extimo.
Æſtimo.
Diſcrimen.
Miles.

Fauſt. *Fortunate, ſcelus nobis hæc omnia noſtrum*
Ingerit; ætherei ſententia judicis æqua eſt.
Fort. *Quod ſcelus? an fuimus Chriſti vitæ inſidiati?*
Fauſt. *Iurgia, furta, ira, venus, & mendacia, vixæ.*
Fort. *Quid meruêre boni? nec enim ſcelus obruit omnes,*
Et tamen unà omnes pariter peſſundat Erynnys.
Fauſt. *Heu! neſcis: malè de ſuperis ſentire, nefandum.*
His igitur, quæ ſcire nefas, neſcire neceſſe eſt,

Poſt-

Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ,
Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.
Res vulgaris amor, studium commune juventæ.
Fort. *Mœror & affectus alii de cardine mentem*
Sæpe levant, animo sermo venit æger ab ægro.
Faust. *Intellecta licet, pro re pro tempore fari;*
(Sic habitus Cosmas sapiens) incognita nunquam.
Fort. *Fauste, sapis, notos igitur repetamus amores;*
Restat Amynteos postrema in fata furores
Dicere, & in misero lacrymas impendere casu

fortunate, &c. Ne approbanda videatur sententia Fortunati, castigat eum Faustus, dicens illud notum verbum. *Omnia male quæ patimur, peccata nostra meruêre. Absit, sententia judicis æqua*] Augustinus enim docet occulta quidem esse interdum divina consilia, sed tamen nunquam injusta. Hoc Maro Æneid. 6. *quos æquus amavit Iuppiter*, & 10. Æn. *Rex Iuppiter omnibus idem. Quod scelus?*] Graphicè exprimit rusticorum opinionem, qui sese insontes putant, dum capitalibus criminibus vacant. Respondet autem Faustus: Quæris quod scelus? *Iurgia*] id est contentiones quæ frequentes inter rusticos sunt, unde pro magno bono duxit Maro sepem, dicens, *Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes*, &c. *Venus* i. e. luxuria carnis. *Quid meruêre boni?*] Non respondet ad hoc Faustus, aut quia festinat ad narrationem exitûs amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticum, quæ Theologorum sunt, enodare. Unde dicit nefas esse de factis Dei inquirere. Satis enim debet, quia Deus ità vult, qui nihil injustum velle potest. Ideóq; ubi divina est præceptio, nulla debet esse percunctatio; ut Abraham nobis præclarè ostendit, Dicente D. Augu. Nam filiũ non dubitavit mactare, in quo tamen propaginis promissionem acceperat. At si quæras cur boni cum malis puniantur, dicetur, tantum temporaliter puniri bonos, ut plus mereantur; malos autem ad vindictam. Est ita pretiosa, in conspectu Domini, mors sanctorum ejus. Mors autem peccatorum pessima. *Nescire necesse est*] altiora te ne quæsieris. *Posthabitis*] i. prætermissis, aut minoribus. Mitte arcana Dei, &c.

ris habitis ; *ut, Posthabui tamen illorum mea seria ludo &c. Posthabita coluisse Samo. Quas*] id est, cujusmodi sumus experti, quia hoc commune malum : *Semel insanivimus omnes. Mœror & affectus alii*) id est, affectiones & passiones, & perturbationes. *De cardine*] id est, stabilitate. *Sæpe levant*] id est, amovent. *Animo fermo vexat ægro ab ægro*] quia ex abundantia cordis os loquitur. Unde Flaccus in Arte, *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, juvat aut impellit ad iram? Aut ad humum mœrore gravi deducit, & angit. Post effert animi motus, interprete linguâ. Sic habitus Cosmas sapiens*] Cosmas (ut opinor) Medices, Florentin. ille dignissimus & memoratissimus pater Laurentii, & avus Petri Medicis, hîc intelligitur. *In postrema*] id est, in ultima *Fata*] id est, mortem usque. *Impendere*] id est, impetiri. *In misero*] id est, infelici exitu.

Cardo.

Impendere.

Præteriens illàc, parvo post tempore, rursum
Insanire hominem video ; & miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta, veneno
Ebria fatali ; populo jam fabula factus,
Non resipiscis adhuc ? & adhuc in amore sepultus,
Te rapis atque tuos, pecus atque mapalia tecum,
Ut quondam moriens rapuit secum omnia Samson ?
Quum senio curvatus eris, si fortè senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cùm jam defecerit omne
Robur, & ingenium, sensusque recesserit omnis ?
Hæc tibi cuncta feret, nisi mors prævenerit, ætas.
Esto domi, vigila, observa, super omnia semper
Prospice, quo tendas ; &, quò venisse dolendum est,
Ire cave : discerne vias, hominémque memento
Non ad delicias, non ad muliebria natum
Blandimenta, levi tam pernicioſa juventæ.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui caseus, ægre
Vitam ago : tanta agros omnes invasit egestas,
Tot duri rerum eventus, incommoda passim
Tanta, tot adversis totus convolvitur orbis.

Præteriens illàc] Principium narrationis. *Illac*] id est, per

per locum illum, ubi dixi Amyntam amore languentem jacere. *Parvo poſt tempore*] Sic Maro: *Reſpexit tamen, & multo poſt tempore venit* Unde *pòſt* & *antè*, gratiâ exceſſûs, ablativum regunt cum ſuo, ſi volumus, caſu; ut, poſt dictum diem parvo tempore: ſine autem caſuali, videntur adverbia, ut *poſtea* & *antea*. *O iterum*] bonus eſt verſus, quia in principio carminis monoſyllaba vocalia non abjiciuntur, ut, *O utinam*, *O ego*: neque corripiuntur, ſicut interdum in medio, ut in Buc. *Te Corydon, ô Alexi*; *trahit ſua quemque voluptas*. *Inconſultus*. *Mens inconſulta*] id eſt, imprudens, cui nihil eſt conſilii aut penſi. Capitur enim *inconſultus* paſſivè pro eo cui non eſt datum conſilium, ut Æneid. 3. *Inconſulti abeunt ſedemque odêre Sybillæ*: & tamen *conſulti* videntur, qui conſilium dant, ſed revera qui conſuluntur ſæpe, id eſt. à quibus ut prudentibus conſilium petitur. Unde non ſolùm juriſconſultus ſed etiam jureconſultus dicitur, quaſi in jure, aut de jure. *Veneno Ebria fatali*] id eſt, amore ad mortem ducente: eſt enim Amor venenum, quia per venas it, Unde, *vulnus alit venis*: nec tamen fato imputandum, ſed nobis. Unde D. Auguſt. ſuper illud, *Ego dixi*, *miſerere mei*, *ſana animam meam*, *quia peccavi tibi*; ait, Ego peccavi, non fatum, non fortuna: De hoc tamen plura jam diximus. *Populo jam fabula*] id eſt, argumentum fabulandi, non tamen dicit, *jam fabula facta*; quia ordo eſt, *factus jam populo fabula*. *Non reſipiſcis* ; id eſt, iterum ſapis & ad ſapientiam redis? *Pectus atque mapalia*] id eſt, caſas & caulas: Dicuntur etiam ſic à Virgilio; ut, *rarit habitata mapalia villis*: & *magalia*, ſed primâ longâ; ut Æn. 1. *Miratum molem Æneas*, *magalia quondam*. *Rapuit ſecum omnia Samſon*] ut Jud. 16. latè deſcribitur: nota eſt hiſtoria. *Senectam Fata tibi dederint*] Qui enim (ut Seneca dicit) ad extremum fati pervenerit, ſenex moritur. Poſuerunt antiqui multiplicem mortem: ut *fatalem*, quæ quatuor curſus Saturninos explebat, id eſt, centum & viginti annos; ultra quos Fata, id eſt, deorũ conſtitua, negabant poſſe vivere: Et *naturalem* quæ tres explebat i.e. 90. annos. Tunc enim natura deficit, dicitúrq; *mors merita*, id eſt, pro merito, in remedium tot malorum

rum quæ ſequuntur conceſſa: & *fortuitam* ac *violentam*, quæ etiam in primo curſu contingere poſſit: quas omnes tangit Maro, Æneidos quarto ad finem:

Nam quia nec fato, meritâ nec morte peribat,
Sed miſera ante diem, ſubitóque accenſa furore.

Hæc tibi cuncta ferent] Unde Flaccus in arte, *Multa ferunt anni venientes commoda ſecum: Multa recedentes adimunt.* De incommodis ſenectæ, vide Juven. Satyr. 10. In qua dicit, *Sed quam continuis & quantis longa ſenectus Plena malis! Proſpice, quò tendas.*] i. e. ad quem ſtatum. Perſius: *Eſt aliquid quò tendis. Et quò*] i.e. ad quem ſtatum. Ordo eſt, *& cave ire* [*eò*] *quò veniſſe dolendum eſt. Eſto domi*] aut ſimpliciter dicit, aut quod Perſius, *Teucum habita, & nôris quàm ſit tibi curta ſupellex. Levi*] id eſt, facili & inconſtanti. *Tot duri rerum eventus*] Licèt, ut Valla docet, in plurali frequentiùs dicatur *eventa*, genere neutro; tamen etiam *eventus* legimus, ut Æneid. 6. *cæcóſque volutat Eventus.*

Accipe rem non auditam, non tempore factam
Præterito; ſed quam lux hæc mihi protulit ipſi:
Vt mos, Autumno pecudes creſcente totondi,
Manè foro expoſui lanæ venalia pondo
Sexaginta, hodie grande æs conflare putabam:
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula poſſum
Mercari hybernis nivibus; quo cætera pacto
Sit victura domus, nondum mihi conſtat, Amynta.
Si quis amat, dominæ munuſcula mittat oportet.
Tu verò, cui vix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, ſub quo pernoctat egeſtus,
Quid poteris cupidæ gratum donare puellæ?
Mittere mala decem, ſatis eſſe ſolebat amanti:
Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum, memini quo tempore magnæ
Credebantur opes: ventum eſt à gramine ad aurum.
Regia res amor eſt hac tempeſtate, receſſit
Mos vetus, & quædam mala lex inolevit amandi.

Accipe rem non auditam] Continuat ſermonem, quem ad Amyntã habuit, in quo quod Amyntæ dicit, omnibus dicit, qui

Quò.

Levis.

ni ſimili capti ſunt morbo. Re itat ergò argumentum
o te excogitatum. *Non auditam*] quia falſa ſunt ſæpe au-
ta. Unde Plaut. *Plùs valet unus oculatus teſtis, quàm auriti*
decem .i unus qui ſe vidiſſe dicit, quàm decem qui ſe au-
diſſe dicunt. *Autumno totondi*] alibi in Maio tondentur.
Quinquaginta pondo] .i. libras. *Mittere mala decem*] Virg. in Pondo.
Bucol. *Aurea mala decem miſi, cras altera mittam. Pur-*
purei flores.] Idem: *Tibi lilia plenis Ecce ferunt Nymphæ*
calathis. Sed id Anacreontis poetæ uberiùs dicunt. *Et raptus*
de arbore nidus] Idem: *Parta meæ Veneri ſunt munera:*
nemque notavi Ipſe locum aeriæ quò congeſsêre palumbes.
Omen odoriferum] Idem: *Tum caſsia atque aliis intexens*
suavibus herbis, Mollia luteolâ pingit vaccinia calthâ.
Indebantur opes] unde, *Qui potuit violas addere, dives*
erat. A gramine ad aurum] Ovid. *Melius nunc omen in auro*
est. Regia res] i.e. regalis, quòd potius dicerem: ſed ta- Regius.
men & *morbum regium* vocant, qui regalem expetit ſum-
mum. *Hac tempeſtate*] hoc tempore turbulento.

Talia ſuadenti torvo mihi rettulit ore;
Si cupis optatam mihi, Fortunate, ſalutem,
Da quod amo: noſtro hæc una eſt medicina dolori,
Cætera quæ memoras, mihi ſunt tormenta: revelli
Ex animo furor iſte nequit, mea pectora imago
Virginis obſedit; mecum eſt, mecum itque reditque.
Excubat & dormit mecum; caput, oſſa, medullas,
Cor complexa, poteſt cum ſola excedere vita.
Ac veluti quoties aliena ex arbore ſecto
Surculus inſeritur trunco, natura duorum
Iungitur, & mixto coaleſcit corpore virga:
Sic dominæ dilecta mihi ſe immerſit imago,
Et fecit duo corda unum, duo traxit in unum
Pectora: ſenſus ineſt nobis & ſpiritus idem.
O me felicem, ſi, cùm mea fata vocabunt,
In gremio dulcíque ſinu, niveſque lacertis,
Saltem animo caput hoc languens abeunte jaceret:
Illa ſuâ nobis morientia lumina dextrâ
Clauderet, & triſti fleret mea funera voce!
Sive ad felices vadam poſt funera compos,

Seu

Seu ferar ardentem rapidi Phlegethontis ad undam;
Nec ſine te felix ero, nec tecum miſer unquam.
O Dryades florumque deæ, nymphæque decentes;
O nemorum Sylvane pater, ſervate, precamur,
Collibus in veſtris gelidiſque in vallibus omne
Sylvarum ruriſque decus: circumdate ſalus
Sepibus, & prohibete pecus, nè floribus obſit:
Iſta, precor, domine ſervate in funera noſtræ,
Tunc omnis ſpargatur humus, redolentia ſerta
Texite, quæ circa tumulum, ſuprâque jacentem
Componantur heram: triſtes ad haſta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, ſignatâque verba relinquent
Iſtæ ſepulturæ relegenda nepotibus olim:
HIC tegitur virgo, cui nil, quin diva vocari
Debuerit, decrat, niſi duræ fuiſſet amanti.

Talia ſuadenti] Recitat reſponſum miſeri amantis, ſe
lam puellam depoſcentis, ut Charinus Terent. *nihil ab*
ud niſi Philumenam volo. Bene dicit *ſuadenti*, & no
perſuadenti, quia nihil efficit. *Furoriſte*] id eſt, quæ
tu commemoraſti, & dixiſti in me eſſe. *Excubat*] id e
Excubare. Excubias agit, hoc eſt, vigilat mecum: Æneid. 4.--*Illum*
abſens abſentem auditque videtque. Id quoque Phædri
optat ſibi à Thaide fieri in Eunucho--*me ames, me deſi*
res, me ſomnies, me expectes, de me cogites, Me ſpera
me te oblectes, mecum tota ſis, &c. Caput] unde fun
in amante. *Oſſa, medullas*] Æneid. 4.--*eſt molli flam*
ma medullas Interea, & tacitum vivit ſub pectore vul
nus. Unde hîc addit. *Cor Complexæ*] Hinc enim dicit
Scurrulus. cura, quòd cor urit. *Surculus*] id eſt, inſita quæ pullula
vigula. *Duo corda unum*] unde 1 Cor. 6. *Et erunt duo in*
carne una. Hîc autem non ex re, ſed ex affectione dicitur
qui nondum adhæſit: qui autem adhæret (ut ibidem dic
Spiritus. tur) meretrici, unum corpus efficitur. *Et ſpiritus*] i. anim
quia Græcè ἄνεμος ſpiritus, ſeu Ventus dicitur. *O me ſe*
licem] graphicè exprimit affectionem miſerè amantis, c
dulce videtur in complexu amatæ mori. Virg. in Buc.
ipſo tecum conſumerer ævo. Illa ſuâ nobis, &c.] Ex T
bul

ul. ſerè ſumptus locus, aut ex epiſt. Ovid. *Triſti voce nænicanendo. Sive ad felices campos*] i.e. Elyſios. De quibus Æn. 6. *Devenêre locos & amœna vireta Fortunatorum nemorum ſedeſque beatas, &c.* Nos paradiſum vocamus. *Phlegeton*] fluvius infernalis ab ardore dictus. *Nec ſine te felix ero, nec tecum miſer unquam*] Ex affectione, ut dixi, loquitur, non ex debito conſilio; itaq; non eſt putandum eam eſſe poetæ mentem. Quod dico propter imperitos, qui, non diſcernentes, quando ex ſua ſententia, & quando ex alterius introducti loquuntur poetæ, indifferenter ciunt, quaſi ità ſenſerint. Maro autem ſentit etiam amores perdurare poſt fata, unde in eodem 6. Æn. *Curæ non ipſa in morte relinquunt.* Quin putavit eaſdem permanere affectiones, dicens, *Quæ gratia currûm, Armorumque fuit vivis, quæ cura nitentes Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.* Juxta quod dictum eſt. *Qualem te invenio, talem te judico.* Et ità quia æterna eſt damnatis peccandi libido (non enim immutari poſſunt) merito eſt æternum ſupplicium. Sed ad ruſticum redeamus Amyntam, qui inſanus amor non perſuaſit, quod Prophetæ divinitus perſuaſum erat, dicenti, *Non avertas faciem tuam à me, & imilis ero diſcendentibus in labrum. O Dryades*] id eſt, nymphæ arborum & præcipuè quercuum, quia δρὺς quercus dicitur. *Florúmque deæ*] quæ *Napeæ* dicuntur. *Nymphæque*] ſcilicet aliarum rerum, at montium, quæ *Oreades*; & fluminum, quæ *Naides* dicuntur; & marium, quæ *Nereides*; & arborum quoque, quæ *Hamadryades. O nemorum Sylvane pater*] unde à ſylvis denominatus. Hic quoque adveniſſe dicitur ad Gallum amore pereuntem, à Virgilio à Bucolicis:

Venit & agreſti Capitis Sylvanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quaſſans.

Unde dicit, *Servate, precamur*; quia Nymphæ amare, & amari ſolent. *Servate*, inquit. *Decus*] id eſt, ornatum florum & herbarum. *Ne floribus obſit*] Virg. Geor. 4. *Nec tibi, hædive petulci Floribus inſultent, aut errans bucula campo Decutiat rorem, & ſurgentes atterat herbas.* *Munera*] id eſt, veſtra dona. *Dominæ noſtræ*] ſic enim & Græci

Phlegeton.

Dryades

Napeæ.

Oreades.
Naides.
Hamadryades.
Sylvanus.

Domina.

Græci, & Latini, & Barbari, uxores vocant. Unde Maro Diris, *Quòd mea non mecum domina eſt. Circa tumulum*] Credebant enim in veteri ſuperſtitione beatas animas, quorum corpora molliter requieſcerent. Unde Perſius. *Non cinis ille poetæ Felix? nunc levior cippus non imprimit oſſa? Laudant convivæ; nunc non è manibus illis, Nunc non è tumulo, fortunatáque favillâ Naſcentur violæ?* Juvenalis, *Dii majorum umbras tenuem & ſine pondere terram, Spirantéſque crocos & in urna perpetuum ver Qui præceptorem ſancti voluêre parentis Eſſe loco.* Martialis, *Sit tibi terra levis, mollíque tegaris arenâ Oſſa quieta, precor, tuta requieſcite in urna: Et ſit humus cineri non onerosa tuo.* Contrà imprecatur Tibullus: *O qui Venerem docuiſti vendere primus, Quiſquis es, inſtet urgeat oſſa lapis. Triſtes ad buſta puellæ Parcite*] id eſt Muſæ. Juvenalis: *Parcite, proſit mihi vos dixiſſe puellis.*

Buſtum. *Buſtum* dicitur, quaſi bene uſtum, locus ubi urna conſtituitur.

Urna. *Urna* autem ab urendo dicta, quòd uſtorum retineret cineres. Ideo autem Romani, qui tunc, ut nunc faciunt, terrâ condere ſolebant corpora defunctorum, cœperant ea concremare, quia per bella & invidiam eruta videbant aliquando oſſa: Diverſitatem tamen hanc ex Philoſophis oriam putant, ut quæ ex terra potiſſimùm ſunt, terræ mandarent corpora; quæ ex igne, igni.

Nænia. *Epicedium.* *Epitaphium.* *Lamentabile carmen*] *Næniam* funebrem, aut corpore nondum ſepulto *Epicedium*, aut eo ſepulto *Epitaphium*. Daphnide autem dicit Maro, *Et tumulo ſuperaddite carmen. Relegenda nepotibus*] id eſt, minoribus aut poſteris.

O virgo, ſi te tantus conſumeret ardor,
Per centum Scyllas ad te, per mille Charybdes,
Tranarem latura opem: tu ſævior hydra,
Me fugis: at culpæ nihil eſt in virgine; nam me
Neſcit adhuc: ſi ſciret enim, ſuccurreret ultro.
Nec puto ſub miti tam ferres pectora vultu:
Signa tamen vultus fallacia; ſub cute molli
Mens fera, ſub blanda ſunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam noſtros intelligat ignes,
Si tamen illa meos vultus averterit, ibunt
In lacrymas oculi, triſte in ſuſpiria pectus.

Od

Oderit illa licèt semper fugiátque sequentem,
Ista tamen, quocunquè ferar, me cura sequetur.
Ite procul medicæ, non sum sanabilis, artes:
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum est)
Carmine pallentes animas revocatis ab orco.
Ite procul, vanis precibus qui flectere divos
Creditis: adversum est, & inexorabile cœlum.
Me rapit impatiens furor & juvat ire per altos
Solivagum montes, per lustra ignota ferarum.

O virgo, &c] Sunt verba Amyntæ per Apostrophen puellam absentem alloquentis. *Per centum Scyllas*] numerus finitus pro numero infinito. Scylla autem & Charybdis, pericula sunt maxima in mari Siculo; finguntur autem à poetis esse monstra marina, ex puellis transmutata. Nam Scylla Phorci fuit filia: Charybdis mulier vorax. De Scylla dixit in Bucol. *Quid loquar, aut Scyllam Nisi, aut quam fama sequuta, &c?* De Charybdi & etiam Scylla Æn. 31 *Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis Obsidet.* Et ità, quia, ut dixit Horatius in arte, *Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii fuga, si caret arte;* ideo de eo, qui unum periculum evitans in aliud incidit, dici solet, *Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Tu sævior hydrâ*] quam Hercules tandem exussit, cùm amputato capite illi semper bina repullulare videret. Erat enim lacus quem exussit, & locum fertilem reddidit; sed serpens aquatica fingitur. *At culpæ*] id amatorié. Nam semper amicas aut purgant, aut non credunt peccâsse. Unde ille, *Nec si mihi credere tantum Signa tamen vultus fallacia*] sc. *sunt.* Juv. *Fronti nulla fides: quis enim non vicus abundant Tristibus obscœnis? Mens fera*] unde notus, sed minus idóneus autor. *Omnis quæ nitido volucris plumescit amictu, Non est, si simulat, vera columba tamen. Sæpe sub agnina latet hircus pelle Lycaon, Subque Catone pio perfidus ille Nero. Si tamen illa meos vultus averterit*] videtur Hypallage, ut sit, si averterit suos vultus à me. Id enim indignabundi faciunt. Æneid. 1. *Diva solo fixos oculos aversa tenebat,* Sed si accipiatur *averto*, sicut *aversor*

Avertor.
Aversor.

ſor & *avertor* accipi ſolent, pro eo, quod eſt per indignationem avertendo contemno, ſicut Servius fieri poſſe aſſerit, qui dicit *averto*, & *avertor* in una ſignificatione declinari poſſe; dicitur recta locutio, & non figurata, qualis eſt illa apud Boetium, *Heu! heu! quam ſurdâ miſeros avertitur aure! &c.* Unde eſt frequentativum *averſor*, quo frequentiùs utimur, Ovid. in Faſt. *Officióque levem non averſatur honorem. Medicæ artes*] Unde Apollo apud Ovid. Metam. primo dicit, *Inventum Medicina meum eſt, opiferque per orbem dicor, & herbarum ſubjecta potentia nobis: Hei mihi quod nullis amor eſt medicabilis herbis! Nec proſunt domino, quæ proſunt omnibus, artes! Ite procul, &c.*] quia Romanis earum erat odioſa profeſſio. Unde Æn. 4. *Magicas invitam accingier artes. Quod nec credere dignum eſt*] Unde de Pythoniſſa quæ Samuelem excierat dubitant Theologi, an Samuelem revera, an nequam ſpiritum in illum transfiguratum; quod Auguſtinus potiùs aſſerere videtur. *Animas revocatis ob Orco*] id eſt, ab inferno urgente. Unde

Orcus. Orcus quaſi urgus, à quibuſdã dictus videtur. Sic in Buc.

Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipſe dedit Mœris, naſcuntur plurima Ponto:
His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſylvis
Mœrim, ſæpe animas imis exire ſepulchris,
Atque ſatas alió vidi traducere meſſes.

Vanis precibus] id eſt, impiè: ſed ex amentia amantium. Epicuro tamen dignum. *Solivagum*] non in ſole, ſed ſolum vagantem. Soli autem ſibi videntur amantes, dum ſunt ſine amatâ. *Per luſtra*] per latibula, aut latebras. *Ignota*] ſcilicet hominibus, hoc eſt, invia. Æn. 4. de Didon. *Semperque relicta, Sola ſibi, ſemper longam incomitata videtur ire viam, & Tyrios deſertâ quærere terrâ, Eumenidum veluti, &c.* Id autem nunc erat illi, & eſt nunc huic, futuræ mortis indicium.

Solivagus.

Talia jactantem, verbis conabar amicis
Flectere: ſed vulnus nihil inſanabile curat.
Illum per campos nox intempeſta ſilentes,
Illum exhorta dies inter dumeta videbat
Inſomnem ſemper, varò ſylveſtria poma

Car-

Carpentum, & potu contentum ſimplicis undæ;
Poſt longus gemitus, exhauſtáque lumina fletu
Aſſiduo, poſt lamenta & convulſa frequenti
Pectora ſingultu, moriens finivit amores.
Exanimum corpus tumuli ſine honore relictum,
Nocturnæ abſumſere feræ, volucréſque diurnæ.

Fauſt. *Heu funeſta lues, fatalis machina, paſtim*
Corda venenatis penetrans humana ſagittis,
Æquiparans hominem pecudi! Quæ pocula Circe?
Quæ pejora unquam potuit dare philtra Calypſo?
Quæ Styx? quis Phlegeton gravior? quæ major Erynnis?
O ſtulti, quicunque Deum dixiſtis Amorem!
Num natura nocens Deus eſt? ubicunque locorum
Sit Deus, eſt homini clemens, inoxius, æquus.

Fort. *Heu miſerande puer, tenerâ ſublata juventâ!*
Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera? quæ tam
Noxia pars cœli eſt, ut te, nil tale merentem
Læſerit, & primis infortunârit ab annis?
Nec tamen omnino cœlum tibi defuit; omne
Carmen, & argutis quicquid modulamur avenis,
Doctus eras: niſi te mors immatura tuliſſet,
Dignus eras hederis, dignus Parnaſside lauro.
Nec melius cecinit pugnas, ac triſtia bella,
Hordea, & agrorum cultus, & paſcua noſter
Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi.
Namque tibi præcox animi ſolertia, nobis
Cognita jampridem, magnam producere frugem
Cœperat; & ſpecimen tuleras virtutis & artis
Non vulgare tuæ: poteras jam gloria dici
Ruris, & ætatis decus indelebile noſtræ.
Te Padus, & noſter lugubri Mincius ore,
Cum Nymphis flevêre ſuis, ut Thracius Hebrus
Orphea: te triſtes ovium flevêre magiſtri,
Vt Daphnim luxiſſe ferunt: te paſcua & agri
Vndique, & audita eſt totis querimonia campis.
Spargite paſtores tumulum redolentibus herbis,
Atque ſacerdotum cantus ac thura quotannis
Dicite, & æternam requiem cantate poëtæ.

Fauſt. *Tu tamen arva tenes patriæ melioris, & altum*
Incolis Elyſium; nos hic te flemus, Amynta.
Fort. *Flendum hodie nobis fuerat: nam triſtia nocte*
Neſcio quæ mœſtis cernebam inſomnia formis.
Sed jam veſper adeſt, & ſol ſe in nube recondens
Dum cadit, agricolis vicinos nunciat imbres.
Cogere, & ad caulas pecudes convertere tempus.

Talia jactantem] Fortunati eſt in ſua perſona loquentis, & impietatem atque amentiam Amyntæ damnantis. *Æneid.* 1: *Talia jactanti, &c. Verbis amicis*] id eſt, quæ amicos decent. Eſt enim *amicus, a, um*, adjectivum. Unde *amicior, amiciſſimus* leguntur. *Conabar*] id verè; quin
Curare. ſine effectu conamur. *Sed nihil*] id eſt, nulla res. *Curat*] id eſt, purgat vulnus inſanabile. Nullum tamen eſt in moribus tale, ante ſuprema fata, Aut *vulnus inſanabile nihil*] id eſt, nihili curat verba. *Inter dumeta*] ubi dumi & vepres creſcunt. *Inſomnem*] id eſt, nullum ſomnum
Inſomnis. admittentem, quod miſere amantium eſt. Æneidos quarto: *At non infelix animi Phœniſſa, nec unquam Solvitur in ſomnos, oculiſve aut pectore noctem Accipit.* *Sylveſtria poma*] In ſylvis naſcentia. *Exhauſtáque lumina*]
Lumina. id eſt, oculos exhauſtos. *Moriens ſi vivit amores*] Unde & Comicus, *Hanc niſi mors mihi adimet nemo.* Dixit tamen Maro, *Cura non ipſa in morte relinquunt.* *Sim honore tumuli*] id eſt, inſepultum. *Fatalis machina*] Alludit ad equum Trojanum, de quo Maro, Æneidos ſecundo, *Scandit fatalis machina muros.* *Fatalis* igitur *machina.*] id eſt, inſtrumentum ad exitium fatale ducens. *Æquiparans hominem pecudi*] unde fictæ ſunt transformationes, quas Circe in ſocios Ulyſſis exercuit. Pſalmiſta: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, &c. Philtra*] id eſt, amatoria pocula ad amorem inducentia. Circe autem & Calypſo ex Odyſſea Homerica notiſſimæ ſunt, ad quas Ulyſſes appulſus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia ad principium 7. Æneid. plura videbis. Calypſo autem, autore Heſiodo, Oceani & Tethyos, aut, Homero judice, Atlantis filia, inſulam à ſe denominatam in mari Ionio tenuit, ad quam Ulyſſ. ut à Circe diſceſſerat,

nau-

naufragus pervēnit, & amatorio illectus, ſeptem annos permanſit, vixque divelli potuit. *Philtra* autem dicuntur, quia *Philos* amator dicitur, pocula aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. *Philtra.*

Quæ Styx?] infernalis palus à triſtitia dicta. *Phlegethon* fluvius ab ardore denominatus. *Phlegethon.*

Erynnis] dicitur Furia. *Num*] id eſt, Nunquid, *natura nocens*] Phyſicè hoc dicit. Nam virtutes naturales, deos dicebant. Unde Plinius lib. 2. naturalis hiſt. *Fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſſit, fragilitatis ſuæ memor, ut pro Numine quiſque coleret, quo maximè indigeret, &c.* Vim ergò amoris, Cupidinem genere maſculino, quia deum, dicebant. *Erinnys*

Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera?] iterum fatale putat. Vide ubi de fato loquuti ſumus. *Cœlum defuit*] id eſt, benigna influentia cœli. *Doctus erat*] Quemvis ergò ſui temporis doctum deflet, ſecutus Maronem in Daphnide. *Mors immatura*] id eſt, ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturum, quod nondum eſt maturum. Præcox autem, quod ante tempus maturum, quaſi præcoctum & præcoquum. *Illud autem* (inquit Quintilianus) *præcox ingenium haud temere ad frugem pervenit: quia præcoci ingenio præditi, aut citò moriuntur, aut ſtudia deſerunt.* *Immaturus, Præcox.*

Dignus eras hederis] quibus coronantur poetæ, eò quòd ſunt in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex India rediit. Horatius, *Me doctarum hederæ præmia frontium, Diis miſcent ſuperis.* Perſius: *Quorum imagines lambunt hederæ ſequaces.* Juven. *Vt dignus venias hederis, & imagine macta.* Virg. in Bucol. *Atque hanc ſine tempora circum Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.* Et iterum: *Hederâ creſcentem ornate poëtam Dignus Parnaſſide lauro*] .i. in Parnaſſo monte Phocidis Bœotiam verſus Muſis & Apollini ſacro naſcente. Eſt ergò Parnaſſis Patronymicum à patria ſumptum. Sed hìc pro nomine patrio ponitur, quaſi ſit Parnaſſica. *Nec meliùs cecinit pugnas*] ut in Æn. *Et agrorum cultus*] ut in Geor. *Et Paſcua*] .i. paſtores, ut in Bucol. Nam etiam paſcua in Geor. dicit. *Noſter*] id eſt, noſtras; hoc eſt, Mantuanus. *Tityrus*] id eſt, Virgilius, qui ſe per Tityrum in primo Bucolico carmine *Hederæ. Parnaſſis. Parnaſſus.*

ſignificat. *A magno Alexi*] id eſt, Auguſto. *Præcox ſolertia*] quia ante barbam. *Et ſpecimen tuleras*] ſcilicet præ te, aut *abſtuleras ſpecimen*] .i. ornamentum. *Non vulgare*] id eſt, egregium. *Cum Nymphis Flevêre*] Sic Maro de Daphnide in Daphnide. *Vt Thracius Hebrus*] ſcilicet fluvius. *Orphea*] ſcilicet flevit, ut quarto Georgicorum innuit poeta. *Vt Daphnim*] de quo in Bucolicis Virgilius latè: *Spargite paſtores*] Sic in Daphnide, *Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras Paſtores; mandat fieri ſibi talia Daphnis: Et tumulum facite.* Et hæc pro Epicedio ſunt, quod canitur ante inhumationem; Sequentia, Epitaphii, quod poſt inhumationem canitur, vicem habent. *Tu tamen arva tenes*] Hoc quidem videtur minùs quadrare ſuperioribus. Nam cùm furor & amentia, atque impietas in ſuperos, & vilipenſio legum in Amynta fuerit, & ita mortuum, nec pœnituiſſe ſignificaverit; non videtur congruè dicere: *& altum incolis Elyſium*] id eſt, paradiſum. Sed purgari poteſt, tum quòd paſtoribus hæc dicuntur, tum quòd aſſerendo Elyſium incolere, tacitè pœnitentiam egiſſe ſignificat. *Cernebam inſomnia*] Phantaſmata Nocturna, quaſi futuræ lacrimationis prognoſtica; idque ex ſuperſtitione ruſtica. *Vicinos nunciat imbres*] Georgicorum primo: *Sol quoque & exoriens, & quum ſe condet in undas, Signa dabit: ſolem certiſſima ſigna ſequentur, &c.* Sed illic de ortu dicit, quod hîc de occaſu. Addit enim:

Ille ubi naſcentem maculis violaverit ortum,
Conditus in nubem, medióque refulſerit orbe,
Suſpecti tibi ſint imbres.

Cogere, & ad caulas] id eſt, ovilia. Virgilius in Sileno *Cogere donec oves ſtabulis, numerúmque referre Iuſſit. Tempus cogere*] pro cogendi, Græca loquutio, ut:

Et jam tempus, equûm fumantia ſolvere colla.

Hebrus.

Inſomnia.

De Natura mulierum, inſcripta

ALPHUS.

JOAN. MURMELII argumentum

Amiſſum memorat caprum, puerique furorem
Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre.

Alphus & Janus.

Jane, caper, (video) mater eſt tuus: eſſe ſolebat
Acer, & elatis in cœlum cornibus ire.
Nunc dejectus humi, flaccis piger auribus herbam
Olfacit, & ſummis attingit gramina labris.
Jânus. *Languet, & ex iſto languore facetia ſurgit:*
Quæ, quoties memini, riſum ciet: edita nondum eſt:
Edita cùm fuerit, totus mirabitur orbis.
Alph. *Iane ſoles narrare ſales lepidiſsimè, & ore*
Suaviloquo: dic ergò tuus cur langueat hircus.
Janus. *Res non ficta, Deus teſtis, ſed facta recenter:*
At dulce id facinus non eſt narrabile gratis.
Quid pretii ſperare licet? quæ dona reporto?
Alph. *Iane, ubi congeſsit nidos Philomena, docebo.*
Janus. *Qui leviter ſpondet, promiſſo eludet inani.*
Alph. *Qui non credis, inops fidei, ſed pignore tutum*
Te faciam: duo tela meâ deprome pharetrâ.

Iane, caper] Principium hujus Eclogæ ex macie capri captat occaſionem facetæ narrationis de paſtore mercenario, qui captus amore puellæ, in foveam feris poſitam incidit, ubi inventus & à vicinis ruſticis extractus, furorem amoris non deſtituit: occaſione cujus, graphicè mulierum ingenia deſcribuntur. *Mater eſt*, qui *ſolebat eſſe acer, & elatis, &c.*] Unde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam quibuſdam belluis competit: *Profectò hoc ſic eſt, ut puto: omnibus nobis ut res dant ſeſe, ità magni atque humiles ſumus. Flaccis auribus*] id eſt, auriculis laxis & pendentibus, quia mollibus. *Herbam olfacit*] id morbi indicium eſt. *Riſum ciet*] id eſt, excitat, à *cieo* ſecundæ conjugationis; eſt enim præſentis temporis. *Totus mirabitur orbis*] Ruſticâ jactantiâ & garrulitate, hoc dicit;

nam ſi ex perſona poetæ dicatur, verè illi dici poſſet, *Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.* Quid enim mirum, ſi ruſticus imprudens in foveam cecidit? *Iane ſoles narrare ſales*] id eſt non inſulſos apologos. *Vbi congeſsit*] Latiniùs Maro. *Namque notavi Ipſe locum aëriæ quò congeſsêre palumbes.* Nam quæ ferre aut tendere ad locum ſignificant, ut *convenio, confluo, congero*, adverbium ad locum deſiderant, & non in loco: Poteſt tamen dici, *ubi congeſsit*] id eſt, concinnavit & conſtruxit, poſtquam allata fuit materies. *Qui leviter ſpondet*] proverbiale eſt: nam ferè uſu venit, ut, qui citò promittunt difficulter promiſſa exhibeant, & è converſo. *Quì non credit*] Alio proverbio ex arte Rhetorica reſpondet: *Qui non credit, inops fidei eſt*; quia qualis quiſque eſt, talem judicat quemlibet: & ita qui fidus non eſt, neminem fidum exiſtimat. *Deprome*] id eſt, eximè. *Duo tela*] id eſt, duo ſpicula, aut duas ſagittas, quæ ſunt paſtoribus apta. Virg. *Cum Daphnidis arcum Fregiſti & calamos.*

Telum.

Jan. *Incipiam: Nymphæ Parnaſsides, ora movete,*
Et memorate mei diva infortunia capri,
Ac Philomenæos Alpho concedite nidos.
Conductus mercede puer præfectus ovili,
Aſsiduè paſcebat oves, caprum atque capellas.
Servitium nobis pueri fuit utile, donec
Virgine conſpectâ, quæ tum huc veniebat aquatum,
Tabuit ex illo vecors jam tempore factus,
Frigidius curare gregem, contemnere caulis
Cœpit, & exh uſta ſubvertere cuncta cerebro,
Quum ſopitus erat, poterat vigil eſſe videri.
Nugabatur enim quando vigilabat, inerti
Corporis officio, ſolvebat ſomnia mente.
Hunc ergo in ſaltu ludens per cornua caprum
Viminibus validis inter dumeta ligârat,
(Quarta dies hodie) tentans an vincula poſſit
Vincere cervice, ac præduræ robora frontis.
Quæſitum interea nidos nemus omne pererrat.
Corda ſubit virgo, dilecta recogitat ora;
Ora, ſinus, &, quæ fari pudor, omnia volvit.

Jan

Lux fugit interea, capri redit immemor, altâ
Nocte recordatus ſurgit, pavidúſque per umbras
Dum graditur, ruit in foveam, quæ fronde ſaligna,
Captandis obductâ feris & ſtramine ſicco,
Inſtar erat putei fundo irremeabilis alto.
Eſt caper in vinclis, puer eſt in carcere, paſtor
Nullus oves curat: jam tertia luxerat hora.
Miror, oves refero ac numero: caprúmque requirent,
Obſtupeo; puerum clamo, magalia lustro.
Vera loquar, magicis nè fortè liquoribus unctus,
Extimui, aſcenſo migraſſet in æra capro:
Namque ſtriges tali fama eſt ope, nocte vagantes,
Ad quædam longinqua procul convivia ferri.
Attonitus tandem pecudes ad paſcua duco.
Dúmque nemus ſubeo meditans mecum, ecce per umbras,
Ecce, procul caper in dumis ſtrepit, atque reluctans
Cornibus adverſis contra ſua vincula pugnat.

Incipiam] Sic Æneidos ſecundo, *Incipiam: Fracti bello*, &c. *Nymphæ Parnaſsides*] id eſt, Muſæ Parnaſſum frequentare ſolitæ. *Ora movete*] Virg. *Pandite nunc Helicona deæ, cantúſque movete.* Sed quia præcipitur ab Hor. in arte, *Nec Deus interſit, niſi dignus vindice nodus Inciderit*; videbitur quibuſdam non apta invocatio, quia non debet Deus invocari aut induci ad difficultatem diſſolvendam, niſi res tanta ſit, ut opibus humanis fieri aut geri nequeat. Verum poetæ aliquando ridiculè, aliquando juxta æſtimationem invocantis invocationem faciunt: Unde Juvenal. deſcripturus Rhombum, dicit Satyrâ quartâ, *Incipe Calliope, licet hic conſidere, non eſt cantandum, res vera agitur: narrate puellæ Pierides: proſit mihi vos dixiſſe puellas.* Hoc autem ridiculè dicit: hîc verò loquitur ruſticus, cui quam dicturus eſt res ſummam difficultatem habere viſa eſt. Unde priùs dixit, *Totus mirabitur Servi.* *orbis. Philomenæos*] quo Philomena congeſſit. *Condu-* *tium.* *ctus*] ergò mercenarius. *Servitium*] id eſt, famulatus. *Ta-* *Tabe-* *buit*] i.e. lenta tabe exhauſtus eſt. *Vecors*] i.e. pravi aut per- *ſcere.* verſi cordis. *Frigidius*] i.e. negligentius, ſicut in re diligenti dicit per contrarium Maro, *Fervet opus.* *Exhauſto cerebro*] *Exhau-* *ſtus.*

Sopitus. nimiâ ſollicitudine effœto. *Quum ſopitus erat*] id eſt. *Nugari.* ſomno obrutus, *poterat videri eſſe vigil. Nugabatur enim*] id eſt, ſecum inaniter loquebatur. Hor. *Neſcio quid meditans nugarum.* Perſius. *Nugari ſolitos. Ludens*] id eſt, ad ludum, ut curam animi premeret. *In ſaltu*] in *Tentan.* paſcuis ubi pecudes ſaliunt. *Tentans*] id eſt periculum faciens. *Quæſitum pererrat*] id eſt, pererrando it quæſitum: non enim conſtruitur prius ſupinum ſine motu, ſaltem latente. *Et quæ fari pudor*] ſcilicet *eſt:* id eſt, gremi- *Saligna.* um; & infra gremium pudenda. *Frende ſalignâ*] id eſt, *Obducta.* ſalicum foliis. *Obducta*] id eſt, obſtructa in ſuperficie. *Captandis feris*] id eſt, ad captandas feras. *Iam tertia luxerat hora*] ſcilicet poſterioris diei. *Refero*] Recenſeo, *Refero. Magalia.* aut ſeparo. *Magalia*] id eſt, caſas, & tuguria. *Striges*] ſortilegæ, & magicis utentes. *Ad quædam longinqua*] Id enim ſibi perſuadent dæmonibus illuſæ. Ecce] quaſi diceret, Præter ſpem.

Terruit incautum ſubitò feralis imago,
Et nil tale ratum: Firmato pectore tandem
Noſco animal; ſubeuſque rubos, ſeco vincula runcâ.
Serò domum rediens, video per paſcua longè
Turbam exultantem riſu juveniliter alto.
Vt propè conſtitimus, méque agnovere, ſalutant,
Et, tuus, ecce, aiunt, puer hic, ô Ianе, luporum
Erutus è foveis, dum noctè perambulat agros,
Incidit in caſſes. Et ſic inventus uterque,
Et caper, & paſtor. Caper hæc incommoda paſſus
Languet adhuc, puer imprudens inſanior hirco eſt.
Virgó ſuperbivit mox, ut ſe audivit amari;
Et pueri ſimulans curam ignorare, pudorem
Fingit, ut ad formam faciat pudor; ora, ſinumque
Ornat, & in terram verſis interdit ocellis,
Callida vulpina rem ſimplicitate gubernat,
Hæc ſtudia, hi caſſes, hæc ſunt mulieribus arma.
Ille ſuâ ſperans Galateâ aliquando potiri,
Contemptâ mercede, ſuos ſectatur amores.
Propterea pluſtro, o ſlivâ bobuſque relictis,
Ad paſtoris opus redeo; ſubjecta furori

Iſta

Iſta juventutis levitas rura omnia vexat.

Terruit incautum] Rem proſequitur. *Feralis*] id eſt, terribilis ut fera; id eſt, mors. Nam ſi dicatur *imago feralis*, id eſt, ipſius feræ, non videtur ratio carminis ſtare, nam *fera* primam corripit, *feralis* producit. Æneidos quarto: *Solâque culminibus ferali carmine bubo. Incautum*] *Et nil tale ratum. Firmato pectore tandem, noſco animal*] ſcilicet ubi propiùs acceſſeram. *Seco*] id eſt, abrumpo vincula quibus in vepribus alligatus erat. *Incidit in caſſes*] in foveam, in laqueos. Ovidius: *Intidit in caſſes præda petita meos. Virgo ſuperbivit*] Principium principalis narrationis. *Et pueri ſimulans curam ignorare*] Non ſimulans curam, ſed diſſimulans ſe ignorare curam, ſcilicet amorem. Nam ſimulamus, id quod non eſt, eſſe: diſſimulamus, id quod eſt, non eſſe. *Pudorem fingit*] id eſt, ſimulat, & fallaciter præ ſe fert. *Ora, ſinúmque*] in quibus eſt muliebris ſpecies. *In terram verſis*] id enim pudicas decet. Unde Æneid. primo, *Tum breviter Dido vultum demiſſa profatur. Hæc ſunt mulieribus arma*] *Mulieribus* naturâ antepenultimam corripit, ſed neceſſitate producit. Lucanus, *Siqua Deûm ſoboles, ſiqua eſt mulieris origo. Suâ Galateâ*] puella lactea, ſed ruſtica. Unde Maro, *Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat, Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi. Contempta mercede*] ſcilicet quam à Jano acceperat. *Iſta*] ſcilicet vilis. *Levitas*] id eſt, inconſtantia propter amores & leves mores.

Feralis. *Caſſes.* *Simulare.* *Diſſimulare.* *Galatea.* *Levitas.*

Alph. *Quod nequit ingenium, caſus facit: ô ſtupor! ô ſors*
Ingeniosa! ô res riſu celebranda bimeſtri!
Iane, fides ſervanda, tibi Philomena laborat.
Sed quod tam vafro memoras de Virginis aſtu,
Rettulit in mentem, quæ pſaltera ſæpe ſolebat
Carmina fœmineis olim de fraudibus Vmber,
Janus. *Dic, Vmbri, dic, ſi quid habes; meditare parumper*
Et verba & numeros; Vmbri eſt memorabile carmen,
Alph. *Eſt, ut ais, ſed non gratis memorabile carmen.*
Quas referes grates? & quid mercedis habebo?
Janus. *Accipe, promiſſis abſolvó & ſpicula reddo.*
Alph. *Dum vado ad ventrem poſt hæc carecta levandum,*

Iane,

Iane, meum tu coge pecus, ne vitibus obſit.
Janus. *O aries, aries, qui tortis cornibus atrum*
Dæmona præſentas, ſemper vineta ſubintrans;
Non ſapies, donec foſſâ tibi lumina fronte
Eruero. Non ſunt parrecta in jugera centum
Paſcua ſat, niſi pampineos populeris & agros?

Quod nequit ingenium, caſus facit] Interloquitur Alphus, nè unius ſermo faſtidio ſit. Senſus autem eſt, Multa quæ per ingenium excogitare nequeas, caſu in mentem veniunt. *Semeſtris.* *Riſu himeſtri*] i.e. duos menſes durante. *Tibi Philomena laborat*] .i. nidificat. Unde Maro, *Sic vos non vobis nidificatis aves.* *Vmber.* *Fœmineis de fraudibus Vmber*] Homo ex Umbria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. *Dîc, Vmbri*] Ordo eſt, *Dic, dic,* inquam, *ſi quid habes Vmbri*] i.e. de Umbro aut de carminibus ejus. Virg. *Quin age, ſi quid habes, in me mora non erit ulla.* Et iterum: *Si quis aut Phyllidis ignes, Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.* *Meditari.* *Meditare*] exerce, experire. Virg. *Sylveſtrem tenui muſam meditaris avenâ.* Et *verba & numeros*] Idem: *Numeros memini, ſi verba tenerem.* *Non gratis*] .i. non ſine mercede. *Promiſſis*] ſc. Philomenæ pullis. *Et ſpicula*] .i. ſagittas: *Dum vado ad ventrem*] Hoc profectò nimis ruſticè, tametſi ruſtico congruit; facit tamen poeta ad exprimendum morem ruſticum. *Tu coge*] .i. compelle in unum, nè divagetur. Virg. *Tityre coge pecus.* *Nè vitibus obſit*] depaſcendo pampinos, aut uvas decutiendo. *O aries, aries*] Alloquutio ruſtica ad pecus. Sic Maro ad arbores: *Et vos, ô lauri, carpam, & te proxima Myrte, Sic poſitæ quoniam ſuaves miſcetis odores.* Non abjicitur autem, nec corripitur O, quia vox monoſyllaba in principio carminis poſita. *Atrum Dæmona*] i.e. Spiritum malè callidum, qui, cum pingi verè non poteſt, cornutus tamen pingitur. *Non ſapies*] .i. non eris ſapiens & fugitans malorum, *donec ego eruero tibi lumina*] i.e. oculos, & hac *fronte foſſâ*] i.e. perforatâ & excavatâ, evulſis oculis. *Lumina.* *Populeris*] .i. depræderis, ſpolies, *Et*] .i. etiam. *Agros pampineos*] .i. vineas, in quibus vites ſunt, quarum frondes pampinos vocamus. *Populari.* Dicitur etiam *populo*: Virg. in Æneid. *Non nos aut Libycas ferro populare penates Venimus, &c.*

Alph.

Alph. *Iane, recordatus redeo: sed plurima forsan*
Nondum nota tibi referam: cognoverat Vmber
Omnia, quæ fas homini perdiscere; cælos,
Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes.
Viderat & Rodophen, atque alta Ceraunia, & Ossam,
Gallica regna, Ararim, Rhodannm, Tiberimq; Padumque:
Attica Romanis referebat carmina verbis,
Ore utroque potens, & linguâ primus utrâque.
Hunc unum nobis invidit Græcia, & ipsi
Arcades, & Thracum saltus, & Thessala Tempe,
Si quid erit quod fortè velis tibi notius esse,
Candidus illius semper documenta secutus,
Non procul hinc: hæc ille tenet, nos ille docebit.
Sed jam septiforem flatu experiamur avenam.
Antè tamen Nymphæ, precor, ut Libethrides adsint;
Præsertim quæ plus meminisse Polymnia fertur.

Iane, &c.] Purgata alvo, redit ad narrationem. *Viderat*] Hac Periphrasi videtur Gregor. Tisernatem dicere, qui eâ tempestate vixerat. Nam γρηγορέω, significat vigilo: Vigilantis est autem multa videre. *Viderat & Rhodopen*] id est, Thraciam, ubi Rhodope mons est: *atque alta Ceraunia*] montes Epiri à fulminibus dictos. *Et Ossam*] montem Thessaliæ. *Ararim*] qui à Lugdunensibus nunc *Sogona* dicitur. Uterque autem, tam Arat seu Araris quam Rhodanus, Lugdunum confluit; ad cujus confluentum erat olim illa ara de qua Juven. *Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram.* *Tyberim*] fluvium Hetruriæ, qui Romam perfluit. *Padum*] fluviorum regem in Italiâ, in mare Adriaticum ex Alpibus inferioribus incidentem. Unde Homerus Eridanum, qui & Padus dicitur, ex inferis ad superos tendere dicit. *Attica*] id est, Græca, & potissimùm Attica, quia Attica lingua è quinque Græcorum linguis cultissima est, *Romanis*] i.e. Latinis verbis: nam aliter ea non intellexisset rusticus, *Ore utroque*] & Græco sermone & Latino. *Et primus*] i.e. peritissimus utrâque linguâ. *Hunc unum nobis invidit Græcia*] id est, invidè nobis esse conspexit, cùm similem non haberet: quod in vita Antonii Campani etiam de Turcis com-

Rhodope
Ceraunia.
Ossa.
Araris.
Tyberis.
Pallus.

commemorant: vetùm hîc Tifernatem intelligam. *Et ipſi Arcades*] *ipſi* emphaſim habet, quaſi dicat, peritiſſimi muſici, *Et cantare pares & reſpondere parati. Et Thracum ſaltus*] ubi Orpheus, Amphion, aliique complures veri ſunt vates. *Et Tempe*] .i. amœniſſima loca Theſſaliæ, qu bus etiam muſicus chorus verſatus eſt. *Candidus, illu &c.*] Per *Candidum* credo poetam intelligi cujus exteri veſtis, ut Carmelitis cæteris, & mens ferè candida *Hæc*] .i. documenta Umbri. *Sed jam ſeptiſorem*] id eſt, ſe tem foramina habentem. Virg. *Eſt mihi diſparibus ſe tem compacta cicutis Fiſtula. Libethrides nymphæ*] id Muſæ, aut Libethrum, locum quendam in Thracia, Libethram, fontem in Magneſia regione Theſſaliæ junctа, incolentes. Maro; *Nymphæ noſter amor Libethri &c, Præſertim quæ plus*] ſubaudi, cæteris; alioqui dixiſſ plurimum. *Polymnia*] à πολύ .i. multum, & μνεία .i. m moria, cujus filiæ Muſæ ſunt. Dicitur etiam *Polyhimn* .i. multorum hymnorum, ſeu laudum. Hor. *Nec Polyhy nia Lesboum refugit tendere barbiton.*

Tempe.
Septiſorem.
Libethrides.
Polymnia.

Fœmineum ſervile genus, crudele, ſuperbum,
Lege, modo, ratione caret: conſinia recti
Negligit, extremis gaudet, facit omnia voto
Præcipiti; vel lenta jacet, vel concita currit
Fœmina: ſemper hyems, atque intractabile frigus,
Aut canis ardentes contriſtat ſydere terras.
Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat;
Vel te ardenter amat, vel te capitaliter odit.
Si gravis eſt, mœret torvo nimis hernica vultu.
Si ſtudeat comis fieri, gravitate remiſsâ
Fit levis: erumpit blando laſcivia riſu,
Et lepor in molli radiat meretricius ore;
Flet, ridet, ſapit, inſanit, formidat, & audet;
Vult, non vult, ſecumque ſibi contraria pugnat;
Mobilis, inconſtans, vaga, garrula, vana, bilinguis;
Imperioſa, minax, indignabunda, cruenta;
Improba, avara, rapax, querula, invida, credula, menda
Impatiens, cneroſa, bibax, temeraria, mordax;
Ambitioſa, levis, maga, lena, ſuperſtitioſa.

Deſi

Deſidioſa, vorax, ganeæ ſtudioſa, palatum
Docta, ſalax, petulans, & dedita mollitiei;
Dedita blanditiis, curandæ dedita formæ;
Iræ odiique tenax, in idoneа tempora differt
Vlciſcendi animos; inſida, ingrata, maligna,
Impetuoſa, audax, fera, litigioſa, rebellis.
Exprobat, excuſat tragicâ ſua crimina voce;
Murmurat, accendit rixas; nil fœdera pendit.
Ridet amicitias, curet ſua commoda tantùm;
Ludit, adulatur, defert, ſale mordet amaro,
Seminat in vulgus nugas, auditáque lingua
Auget, & ex humili tumulo producit Olympum.
Diſſimulat, ſimulat, doctiſſima fingere cauſas,
Ordirique dolos, fraudique accommodat ora,
Ora omnes facili cauſas imitantia motu.

Femineum ſervile genus] Multa in muliebrem ſexum
percilioſè dicuntur, quæ omnia in malas dici poſſunt:
rariſſimæ ſunt bonæ ſecundum Lucilium, qui dicit,
! facul eſt homini inventu bona fœmina nuſquam: ubi *Facul.*
l, pro *facile* antiquè dixit. Et Suſarion Megarenſ. an-
quæ comœdiæ princeps: *Audite populus, Suſarion hæc*
it filius Phyllini Megarenſis tripodiſcius; Malum
mulieres: Sed tamen, O populares, non eſt invenire
num ſine malo. Multa tamen etiam in ſanctis literis in
narum commendationem dicuntur. *Sed mulierem for-* *Modus.*
n quis inveniet? *Modo*].i. moderatione, de quâ Hor. 1.
t. Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines. Quos ultra
itque nequit conſiſtere rectum. *Extremis gaudet*] quæ
bo mala ſunt, quia uni virtuti duo vitia opponuntur;
num per abundantiam, alterum per defectum peccans,
t canis] id eſt, canicula, aut *Sirius*. *Odit*] præteriti eſt
poris, & ita producitur; nec reperies apud idoneos
, niſi ſemel in Cicerone *odias*. *Nimis hernica*] id eſt, *Canis.*
pera, ut Hernici montes in Italia aſperrimi. *Gravitate*
iſit, ſit levis] quia *Dum vitant ſtulti vitia, in con-* *Hernica.*
ia, currunt. Ducit etiam in vitium vitii fuga, ſi ca-
t arte. Lepor meretricius; id eſt, ſuaviloquium, & blan-
itiæ meretricibus dignæ. *Sibi contraria*] .i. inconſtans.

Inde

unde addit, *Mobilis, inconſtans*] Æn. 4.—*varium et mutabile ſemper Fœmina.* *Imperioſa*] i. e. affectatrix imperii. *Indignabunda*] faſtidiens frequenter. *Cruenta*] cupidis & ſanguinis appetens, & maximè, ut Juv. docet, virginis dictæ. *Improba*] .i. improbanda. *Avara*] quia rapax, ſed tamen inutiliter expendit. Juv. *Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum. Ac velut exhauſtâ redivivus pullulet arcâ Nummus, & è pleno ſemper tollatur acervo, Non unquam reputat quanti ſibi gaudia conſtent.* *Rapax*] ergò ut expendat. *Querula*] quia, ut dicit Juven. *Aut odit pueros, aut fictâ pellice plorat.* *Maga*] i. e. Sortilega, magicæ arti intendens, ut Juv. docet: *Hic magicas affert cantus, hic Theſſala vendit Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.* *Lena*] etiam filiarum venditrix. Juven. *Scilicet expectas ut tradat mater honeſtum Aut alios mores quàm quos habet: utile porrò Filiolæ turpi vetula producere turpem.* *Superſtitioſa*] quod idem Juven. ſexto docet, ut cætera fetè quæ hîc habentur. *Ganeæ*] ſic & alii Chriſtiani poetæ, ſed ganeo primam producit. Satyr. *Occultas ganeo pultes, Palatum dicta*] id eſt delicata. *Salax*] i.e. luxurioſa. *Tragicâ voce*] i.e. quali utuntur tragici dum infortunia regum lamentantur. *Litigioſi*] quia nulla ferè cauſa eſt, in qua non fœmina litem moverit. *Nil*] i. e. nihili pendit fœdera. *Ludit*] i.e. illudit, *Defert*] i.e. clàm diffamat, & crimen occultum pandit. *Sale amaro*] .i. callidâ reprehenſione. *Seminat*] i.e. diſpergit in vulgus. *Nugas*] i. e. res frivolas. *Ex humuli tumulo proſilit Olympum*] id eſt, nil ſibi non promittit poſſe efficere. *Ora omnes*] Ordo. Accommodat, inquam, ora imitanti facili motu *omnes caſus*] id eſt, eventa omnia; hoc eſt, ſcit ſe accommodare rebus, & ridere cum ridentibus, & flere cum flentibus, immò interdum utrumque ſimul.

Imperioſus. *Indignabundus.* *Cruentus.* *Improbus.* *Avarus.* *Maga.* *Lena.* *Ganea.* *Salax.*

Non potes inſidias evadere, non potes aſtum
Vincere: tantæ artes, ſolertia tanta nocendi.
Et, quanquam videas oculis præſentibus, audet
Excuſare nefas: potis eſt eludere ſenſus
Sedulitate animi; nihil eſt, quod credere poſſis,
Et nihil eſt quod non ſi vult, te credere cogat.

His facient exempla fidem. Quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? Tedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachii Tarpeia sinistri.
Sæviit in natos manibus Medea cruentis:
Tyndaris Ægeas oneravit navibus undas.
Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti:
Cantubiut nati longæva Semiramis ardet.
Causa necis vati conjux fuit Amphiarao.
Occidêre viros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuêre poëtam.
Cognita luxuriæ petulantia Tasiphaæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter usa est.
Decepit Iudæa virum Rebecca, suámque
Progeniem, velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ conjux fatale venenum.
Decipit Hippodame patrem. Lavinia Troas
Implicat ancipiti bello. Bryseis Achillem
Depulit é castris: demens Chryseide factus
Fulminat Atrides & sentit Apollinis iras.
Eva genus nostrum felicibus expulit arvis.

Non potes] Eandem rem prosequitur. *Astum*] id est, astu- *Astu.*
liam. *Nihil est quod credere possis*] quia *Et quanquam videas oculis, &c.* Juven. *--nihil est audacius illis Deprensis, iram atque animos à crimine sumunt.---Quæ crimina non sant Fœmineâ tentata manus?*] Quasi dicat, nulla non sunt, & ità omnia sunt. *Tarpeia*] virgo quæ ut armillas, quas in brachiis hostium vidit, haberet, tradidit illis arcem Capitolinam: unde armis brachiorum obruta interiit. Dicitur autem hîc *brachi*] pro *brachii*, quia aliter versus non staret. *Sæviit in natos*] Virg. *Sævus amor docuit natorum sanguine matrem Commaculare manus*: nam Medea à Jasone spreta, omnes communes liberos præter Thessalum trucidavit. *Tyndaris*] *Tyndaris.*
id est, Helena Tindari (ut putabatur) filia, à Paride rapta, aut ipsum sequuta; mille carinis à Græcis repetita est. *Scylla*] Nisi Megarensium regis filia, abscisso purpureo *Scylla.*
capillo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa hostem

per-

Biblis. pertulit. *Biblis*] ut Ovid. Met. 9. docet exarſit amore Cauni fratris, à quo ſpreta, in Fontem ſui nominis converſa eſt.

Myrrha. *Subitit ſe Myrrha parenti*] ſcilicet Cinyræ: de quo lib. 10. Met. quæ etiam in Myrrham arborem illic converſa dicitur. Eſt autem in verbo *Subicit*, Syncope. Nam ſi (ut debet) *ſubjicit* ſcriberetur, eſſet poſitio brevis. Fecerunt tamen

Semiramis. id alii quoque. *Semiramis*] regina Babyloniæ, & regni Aſſyriorum moderatrix, exarſit amore Nini filii, quem diu ſimulaverat, ut Iuſt. docet lib. 1. *Cauſa necis vati-*

Belides. *conjux fuit*] id eſt, Eriphile. De qua in Thebaide Statii multa leguntur. *Belides*] Beli neptes, filiæ Danai fratris Ægypti regis, quæ quinquaginta nupſerunt totidem patruelibus, id eſt, patrui Ægypti filiis, coactæ ab eo: ſed à patre, qui ab oraculo habuit ſibi cavendum à tali genero, perſuaſæ, primâ nocte omnes maritos ſuos interfecerunt præter Hypermneſtram, quæ Lynceo pepercit, à quo Danaus obtruncatus. *Cicones*] Mulieres Thraciæ, ut autor eſt

Ciçones. Virg. in fine Georg. *Paſiphae*] uxor Minôis regis Cre-

Paſiphae. tenſium amore tauri incenſa, ſe in ligneam vaccam à Dædalo effictam includi fecit; ſic cum tauro concumbens, & poſtea cum Minoe, Minotaurum genuit. Ordo eſt: *petulantia luxuriæ Paſiphaeæ*] id eſt ipſius Paſiphaes, ſcilicet *eſt cognita. Phædra*] Paſiphaes & Minôis filia, Hippolytum privignum, cui deſponſata, ſed non tradita à Theſeo fuerat, interpellavit de ſtupro. At cùm ille renueret, ne patri injurius ſit, detulit apud patrem, quaſi ille interpellaſſet ipſam, unde credulus pater, à Neptuno ſive à patre Ægeo impetrat, ut à Phoſis marinis belluis equi

Hippolytus. Hippolyti in furorem verſi, ipſum diſſolverent, unde Hippolytus ab ἵππος, quod eſt equus & aqua, & λύω, id eſt, diſſolvo, dictus præſagio quodam videtur; nam ab Hippolyte matre id nomen priùs habere potuit. *Decipit In-*

Rebecca. *dea Rebecca virum*] ſcilicet, Iſaacum cujus oculi caligaverant. *Suámque progeniem*] id eſt filium chariorem Iacob, *Velans hircino tergo*] .i. pellibus hircorum aut caprorum,

Deianira. ut piloſus perciperetur, ut erat Eſau. *Conjux*] ſcilicet Deianira. *Fatale venenum*] id eſt, tunicam ſanguine venenato Neſſi intinctam dedit. *Alcidæ*] id eſt, Herculi Alcei nepoti

Alcides.

poti putativo. Nam Amphitryoni ſes dicitur, cùm Jovis ſit filius. *Hippodamia*] Oenomai Helidis & Pitæ regis filia, patrem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nupſit. Erat enim in fatis, tunc patrem deceſſurum, quando illa uxoreret: nupſit autem ſuperata in curuli certamine, dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia, quaſi equorum domitrix. *Hippodamia.*

Lavinia] filia Latini, Turno deſponſata à matre Amata, & Æneæ per oracula & patris conſenſum, Trojanis multis exitii cauſa fuit. *Lavinia.*

Bryſeis] quæ Achilli ſo te obvenerat: cum abducta Chryſeide, quæ Agamemnoni obvenerat, hanc Agamemnoni vi abſtuliſſet, effecit ut Achilles iratus armis abſtineret, & multos Græcorum interimi ſineret, donec Patrocli amici necem ulciſci vellet. *Bryſeis.*

Atrides] id eſt, Atrei filius, ſaltem putativus. Agamemnon. *Atrides.*

Fulminat] id eſt, irâ & amore æſtuat. *Fulminare.*

Factus demens Chryſeide] id eſt, per amorem Chryſeidis, filiæ Chryſæ ſacerdotis Apollinis, qui cum inſularus in exercitum Græcorum filiam expetitum veniſſet, nec obtinuiſſet, ſævâ peſtilentiâ ab Apolline impetratâ, tandem tam abduxit. *Sentit ergò iras Apollinis*] i.e. peſtem quâ totus exercitus mulctabatur. *Chryſeis.*

Felicibus arvis] paradiſo.

Credite paſtores, per ruſtica numina juro,
Paſcua ſi gregibus veſtris innoxia vultis,
Si vobis ovium cura eſt, ſi denique vobis
Grata quies, pax, vita; leves prohibete puellas,
Pellantúrque procul veſtris ab ovilibus omnes,
Theſtylis, & Phyllis, Galatea, Neæra, Lycoris.
Dicite, quæ triſtem mulier deſcendit ad Orcum,
Et rediit? potuit, ſi non male ſana fuiſſet,
Eurydice revehi per quas deſcenderat umbras:
Rapta ſequi renuit feſſam Proſerpina matrem.
At pius Æneas rediit, remeavit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theſeus; & duo fratres,
Unus equis, alter pugnis bonus atque palæſtra:
Et noſter Deus; unde ſalus & vita reſurgit.
Hæc ſunt, paſtores, hæc ſunt myſteria nobis
Advertenda: animi fugiunt obſcæna viriles,
Fœmineas loca delectant infamia mentes.

Vt ſemel in ſcopulos vento contortus & undâ,
Nauta ſcit incautis monſtrare pericula nautis:
Sic Senior longo jactus prudentior uſu,
Præteritos meminit caſus, aperitque futuri
Temporis eventus, vitæque pericula monſtrat.
Si fugiunt Aquilam fulicæ, ſi retia cervi,
Si agna lupum, ſi dama canem: muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantùm tibi noxia paſtor?
Credite paſtores] Convertit ſermonem ad paſtores quorum docendi gratiâ hæc de fœminis dixit. *Per ruſtica numina* id antiquè, niſi ad Deum & Sanctos, quibus ſæva cuſtodia ſunt referamus. *Theſtylis &c.*] Harum enim meminit Virg. in Bucol. dicens. *Theſtylis & rapido feſtis meſſoribus æſtu, Allia, ſerpyllumq; herbas contundit olentes.* Et iterum, *Iampridem à me illos abducere Theſtylis orat.* Item, *Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola: & Phyllida amo ante alias: nam me diſcedere fecit.* Item. *Malo me Galatea petit laſciva puella.* Et, *Huc ades, O Galatea, &c.* Item. *Ille Neæram Dum fovet.* Item, *Tua cura Lycoris, Perq; nives alium, perq; horrida caſtra ſecuta eſt. Dicite*] ingenioſi excogitatio. *Rapta*] Raptæ leguntur mulieres, ab inferis, & ferè redemptæ, ſed non rediiſſe. *Eurydice.* *Eurydice*] Orphei coniux, cùm eam Ariſtæus paſtor inſequeretur, à ſerpente, qui in herbis delituit, extincta, ab Orpheo, citharæ beneficio, redempta ab inferis fuit, eâ lege, ut ea non reſpiceret; quòd tamen fecit: unde reverti coacta eſt; quòd quarto Georgicon, ad finem graphicè deſcribitur, & à Boetio non ſegniter. *Proſerpina.* *Proſerpina*] Cereris filia, à Plutone ſurrepta, & à Cerere matre inventa, redempta fuiſſet, ſi nihil apud inferos guſtaſſet: ſed granum pomi guſtavit ut non rediret. Unde Geor. 1. *Nec repetita ſequi curat Proſerpina matrem. Atpius Æneas rediit*] poſtquam illûc, duce Sibyllâ, patris videndi gratiâ deſcendiſſet, ut 6. Æneid. latè dicitur. *Remeavit & Orpheus*] relictâ tamen coniuge. *Alcides.* *Maximus Alcides*] id eſt, Hercules, ut Pirithoum redimeret. Virgil. —— *Quid Theſea magnum? Quid memorem Alciden? Et duo fratres, Vnus Equis*] ſcilicet, Caſtor: tamen Virg. ponens nomen pro nomine, dixit, *Domitus, Pollux*

Pollux habenùs. Alter pugnis] scilicet, Pollux. Fratres gemini in cœlum translati, ubi *Geminos* constituunt: signum tam latum ut dum alterum occidit, alterum oriri incipiat; unde fabulæ locus est, ut alter mortalis, quippe a Tyndaro genitus, alter immortalis, ab Jove satus dicatur; sed mutuâ charitate ità devincti, ut immortalitatem communicarent, ut altero moriente, alter reviviscat: Unde sexto Æneidos: *Si fratem Pollux alternâ morte redemit, Itq; reditq; viam toties.* Meliùs autem legitur *alter* quàm *alius*: quia *alter* de duobus, *alius* de pluribus dicitur. *Et noster Deus*] Dominus noster Jesus Christus, qui descendit ad inferna, & tertio die resurrexit à mortuis. *Advertenda*] consideranda. *Animi viriles fugiunt obscœna*] naturaliter quidem usque adeò, ut qui non fugiunt, effœminati dicantur, aut muliebres. Unde est illud Ennii apud Ciceronem in 1. de officiis: *Vos etenim juvenes animos geritis muliebres, Illáque virgo virî. Fœmineas loca delectant infamia mentes*] id quidem de turpibus verum est. *Senior*] Vult sibi in ea re experto fidem adhiberi, sicut nautis veteranis de periculis marinis creditur. *Fulicæ*] aves sunt marinæ. Docet autem belluas prudentiores esse in fugiendis nocivis ac insidiosis, quàm nos sumus. *Alter. Alius. Fulicæ.*

Est in eis pietas crocodili, astutia hyænæ:
Cùm flet, & appellat te blandiùs, insidiatur;
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus;
Non animis, non virtuti, non viribus ullis
Fidito, non clypeo, cujus munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impunè Medusæ.
Monstra peremerunt multi, domuêre gigantes,
Evertêre urbes, legem imposuêre marinis
Fluctibus, impetui fluviorum, & montibus aspris;
Sacra coronârunt multos certamina: sed qui
Cunctis subegerunt, sunt à Muliere subacti.
Rex qui pastor erat, funda spolioque leonis
Inclytus, & natus qui templa Sionia fecit
Primus, & excellens invicto robore Samson,
Fœmineum subiêre jugum: minùs officit ignis,
Saxa minùs, rhomphæa minùs, minùs hasta, minùs mors.

Nec formæ contenta ſuæ ſplendore, decorum
Auget mille modis mulier: frontem ligat auro,
Purpurat arte genas, & collocat arte capillos:
Arte regit greſſus, & lumina temperat arte.
Currit, ut in latebras ludens perducat amantem:
Vult dare, ſed cupiens ſimplex & honeſta videri,
Denegat & pugnat; ſed vult ſuper omnia vinci:
Fœmina Cæciaco (res mira) ſimillima vento eſt,
Quæ trahit, expellens mendaci nubila ſtatu.

Crocodilus. *Eſt in eis pietas Crocodili*] Crocodilus, eſt animal terreſtre, & aquatile; creſcit ex minimo ad decem & ſeptem & amplius cubitos: quibuſdam Ægyptiorum Crocodili ſacroſancti ſunt, quibuſdam non ſunt, ſed veluti hoſtes exagitantur. Unde luven. *Crocodilon adorat Pars hæc.* Eſt autem bellua hæc quæ ova parit inſtar anſerinorum, contra fugaces terribilis, contra inſequentes autem fugax; hebetes oculos habet in aqua, extra aquam acerrimi viſûs eſt; conſpecto homine emittit lacrymas, mox appropinquantem devorat: unde factum eſt proverbium, *Lacryma Crocodili*, de his qui ſub ſpecie pietatis homines fallunt.

Hyæna. Graphicè ergò dicit, *Eſt in eis pietas Crocodili. Hiæna*] Animal eſt, in Africa præcipuè naſcens, utramque ei naturam eſſe nonnulli exiſtimant, & alternis annis marem, alternis fœminam fieri. Hoc Ariſtoteles negat. Collum ei & juba continuatæ ſpinæ porrigitur, flectíque niſi circumactu totius corporis non poteſt. Humanum ſermonem inter paſtorem ſtabula aſſimulare dicitur, nonénque alicujus dicere, quem foras evocatum dilaceret; vomitionem etiam hominis imitari ad ſollicitandos canes, quos invadit. Solet præterea id animal ſepulchra eruere, ut corpora inquirat: Hæc Sipontinus: ob quæ rectè dicitur, *aſtutia Hyænæ.*

Fidit. *Fidito*] i. confidito. *Non Clypeo*] ſcilicet cryſtallino ipſius Palladis, cujus numine protectus Perſeus Meduſam interemit; è cujus ſanguine natus fingitur Pegaſus e-

Meduſa. quus alatus. Erat autem Meduſa una triû Gorgonum, quæ unû habuiſſe oculum, quo viciſſim uterentur, dicuntur, hoc eſt unionem ſeu margaritam: erat autem pulcherrima; unde ſe inſpicientes in ſtuporem traxit, & ita in ſaxa ver-

tere

tere dicta est : Hanc enim vi sam Neptunus, ardens amore, in templum usque Palladis insequutus, illic compressit ; unde irata dea, ii su capillos, pnibus Neptuno placuerat, in angues mutavit, deditque ut omnes eam inspicientes, in lapides verteren u. Perseus autem dicitur Danaes Acrisii regis argivorum filiæ, ab Jove compressæ, filius. *Monstra peremerunt multi*] ut Hercules, Theseus, Perseus. *Domuêre gigantes*] ut dii in bello giganteo, & Hercules Antæum in Libya, & Geryonem in Hi pania, Cacum in Italia, & alios alibi. *Evertêre urbes*] ut Scipio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania, Græci Troja m, & alii alias. *Legem imposuêre marinis Fluctibus*] ut Cæsar, & Augustus, Lucrino lacui : Xerxes, qui pontem super mare extruxit, & cum dirutum videret, flagellis cædi jussit. *Et montibus asprís*] ut idem X rxes, qui Athon montem æquavit solo, & pro parte navigabilem fecit. Juv. *Velificatus Athos.* Dicitur autem *asprís* per Syncopen pro *asperis. Sed qui cuncta subegerunt*] Juv. Sat. 6. *Nunc patimur longæ pacis mala ; sævior armis Luxuria incubuit, victumq ; ulciscitur orbem. Rex qui pastor erat*] David. *Funda*] quâ Goliah stravit. *Spolióq ; leonis*] quem se adhuc pastorem interemisse dicit. *Et natus*] i. filius ejus Solomon. *Qui templa Sionia*] id est, Hierosolymitana : Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De his in libris Regum, & de Samsone lib. Jud. dicitur. *Rhomphæa*] framea, quâ Angelus à Paradiso terruit Adam & Evam. Plebeii ac triviales sunt versiculi : *Adam, Samsonem, Loth, Davidem, Solomonem, Fœmina decepit : Quis modo tutus erit ? Frontem ligat auro*] quod crinale vocant ; aut reticulo aureo, seu aurato. *Purpurat*] .i. purpureas facit, hoc est, rubicundas. *Arte*] scilicet fucatoria. *Lumina*] .i. oculos. *Currit, ut in latebras ludens perducat amantem*] Unde poeta, *Malo me Galatea petit lasciva puella : Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.* Aut ad eam respicit, de qua Prov. 7. mirum in modum graphicè loquitur Solomon : omitto verba, quia in manibus sunt. *Vult dare*] scil. stuprum, & copia n tui. *Sed vult super omnia vinci*] ut vim sibi illatam dicat. *Cæciaco vento*] Cæcias en m trahit ad se nubes, quas alii venti propellunt.

Quisquis es, (expertus moneo) tentare recusa
Dum licet, hæc fragilis quot habet fastidia sexus.
Immundum natura animal, sed quæritur arte
Mundities; in luce opus est, ea somnia nocte.
Deglabrat atque lavat, pingit, striat, ungit, & ornat:
Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum.
Consilio speculi gerit omnia; labra movere
Discit, & inspecto vultum componere vitro.
Discit blandiri, discit ridere jocari.
Incedens humeros discit vibrare, natésque.
Quid sibi vult nudum pectus? quid aperta supernè
Rimula quæ bifidam deducit in ubera vallem!
Nempe nihil nisi quò virus penetrabile sensum.
Plus premat, & Stygiæ rapiant præcordia flammæ.
Hi juvenum scopuli, Syrtes, Scyllæ atque Charybdes:
Hæ immundæ Phinei volucres, quæ, ventre soluto,
Proluvie fœda thalamos, cœnacula mensas,
Compita, templa, vias, agros, mare, flumina, montes
Incestare solent: hæ sunt Phorcynides ore
Monstrifico, extremis Libyæ quæ finibus olim
Aspectu mutare homines in saxa solebant.

Quisquis es (expertus moneo) Parenthesis est. *Tentare*] id est, attentare & periculum facere. *Recusa*] Ovid. *Dum licet, indigno subtrahe colla jugo.* Et iterum, *Principiis obsta: serò medicina paratur, Dum mala per longas invaluêre moras.* *Fastidia*] id est, superbos contemptus. *Immundum natura animal*] si animo vituperandi hoc diceret, ineptiret. Nam si natura immundæ, & cura ac arte mundæ sunt, in hoc venient laudandæ, quòd arte naturam corrigunt: verùm animo dehortandi ab earum illecebris & fucata vènustate, id dicit. *Id luce opus est*] id est, nihil aliud faciunt noctes & dies, sive noctu & interdiu. *Deglabrat*] id est, lævem & glabram facit cutem, rugis & pilis amoris. *Striat*] in trigas colligit capillos. *Tota*] scilicet eas aut existens dolus. *Tota histrio*] ludicra, & scurrilis. *Tota venenum*] quia utrque videndo fœmina, & tactu inficit. Unde quidam, *Est tactu viscus Mulier, visu basiliscus.* *Humeros discit vibrare*] id nimium petulantes faciunt,

quæ

quæ humeros agitant ſicut in amplexu : nam honeſtæ matres ſtudent eſſe demiſſis humeris. *Natéſque*] id eſt, clunes: Satyricus, *Tremulo deſcendunt clune puellæ.* *Rimula*] id eſt, fiſſu a veſtium in ſinu inter mammillas *Quæ biſidam*] id eſt, in binas partes diviſam. *Virus*] id eſt, venenum, quo viſa inficit. *Flammæ Stygiæ*] i. infernales, potiùs dixiſſem Phlegethon eæ. *Præcordia*] ſunt tenues membranæ circa cor, quæ dicuntur affectionum, ſive paſſionum ſedes. *Hi juvenum ſcopuli Syrtes*] i. brevia, vada arenoſa : in quæ qui inciderit, difficulter evadit. Allegoricè ergò ſumma pericula intelligit, ſicut ſunt Scylla & Charybdis, in mari Siculo. *Immundi Phinei volucres*] Harpyæ, de quibus Æneid. 3. *Excipiunt Strophades, Graio ſtant nomine dictæ Inſulæ Ionio in magno : quas dira Celæno, Harpyæque colunt aliæ, Phineia poſtquam Clauſa domus, menſaſque metu liquére priores. Triſtius haud illis monſtrum, nec ſævior ulla Peſtis, & ira Deûm Stygiis ſeſe extulit undis. Virgineus volucrum vultus, fœdiſſima ventris Proluvies, uncæque manus, & pallida ſemper Ora fame.* Phineus autem rex Arcadiæ liberis novercam ſubinduxit. eóſque ut illi complacerent, excæcavit : ob quam rem irati dii, ei oculos ſuſtulerunt, & immiſerunt Harpyas, quæ illi cibum abriperent ; quod & diu fecerunt. Sed quia argonautarum hospitio ſuſceperat, miſerunt ad eum Zetem, & Calaim, Boreæ regis ac reni Thraciæ, ac Orithyæ abeo raptæ, filios, juvenes alatos, qui eas ad Strophadas uſque pepulerunt. *Cenaculo*) alterior domus, aut pro locis in quibus cœnatur. *Inteſtare*) id eſt, polluere, & non caſtum reddere. Æneid. 6. *Et totam inceſtat funere claſſem. Hæ ſunt Phorcynides*) id eſt) Gorgones. Ovid. *Finibus extremis Libyes, ubi fervida tellus re. Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem, Squallebant latè Phorcynides arva Meduſæ.*

Bifida. *Virus.* *Præcordia.* *Harpiæ.* *Cœnaculo.* *Inteſtare.*

Carmina doctiloqui curſim recitavimus Vmbri,
Quæ ſi viſa tibi nimium prolixa, memento,
Ipſius id rei vitium, non carminis eſſe.
Non longum eſt carmen : mulierum amentia longa eſt,
O memorande ſenex quo ſe vetus Vmbria tantum
Iactat, & ipſe tuæ Tyberis conterminus urbi :

Martia non abs re tantum te Roma vocabat.
Ipsa tuas artes, & non trivialia nôrat
Carmina: te vitâ functum flevêre Latinæ
Naiades & Graiæ. Tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summo mens aurea vivat Olympo:

Carmina doctiloqui] Hunc, ut dixi, licet aut Antonium Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemvis eâ tempestate doctum. *Ipsius id rei*] contra artem producit syllabam: Nam quintæ declinationis nomina non producunt *e* ante *i*, nisi præcedat *i*: & ità rei, spei, fidei, plebei, penultimam corripiunt. Possumus versum emendare sic: *Ipsius esse rei vitium, non carminis illud.* *Non longum est carmen*] Unde Martial. *Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis.* *Martia Roma*] aut bellicosa olim, aut Martem autorem habens: unde Livius in præfatione, *Si cui populo licere oportet consecrare origines suas, & ad Deum referre autores; ea belli gloria est P.R. ut cum suum, conditorisque sui parentem Martem potissimum ferat, tam hoc gentes humanæ patiantur æquo animo, quàm imperium patiuntur.* *Et non trivialia*] Non vulgaria. Virg. *Non tu in triviis indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen? Te vita functum*] id est, defunctum, *Latinæ Naiades*] id est, fluviorum & fontium Italicorum nymphæ, propter sermonem Latinum. *Et Graiæ*] id est, Græcæ, propter Græcum. *Tua molliter ossa quiescant*] unde prius ubi de sepulcro levi loquuti sumus, differuimus: hoc ad veterem pertinet superstitionem, nam verius Virgilius dicit, *Facilis jactura sepulchri.* Et Sen. *Quid refert, humine an in sublime putrescam? Mens aurea*] id est, pulcherima. *Vivat Olympo*] id est, cœlo: hoc catholico vivo dignum est. Olympus autem Macedoniæ mons altissimus, pro cœlo à Græcis potissimum poni solet.

Naiades. Graiæ.

Olympus

De

De consuetudine divitum erga Poetas, inscripta.

CANDIDUS.

IOANN. MVRMELII argumentum.

Otia Sylvanus miratur inertia vatis,
Candidus abjectis queritur nunc esse poetas.

Sylvanus & Candidus.

C*Andide, nobiscum pecudes aliquando solebas*
Pascere, & his gelidis calamos inflare sub umbris,
Et miscere sales simul & certare palæstra.
Nunc autem, quasi pastores & rura perosus,
Pascua sopito fugis, & trahis otia, cantu.
Can. *Vos, quibus est res ampla domi, quibus ubera vaccæ.*
Plena ferunt, quibus alba greges mulctralia complent,
Cymbia lacte nitent, & pinguia prandia fumant,
Carmina laudatis; si quid concinnius exit,
Plauditis, ac læti placidas extenditis aures,
Pro numeris vanas laudes, & inania verba
Redditis; interea pastor sitit, esurit, alget.
Sylv. *Nonne potes curare greges, & dicere versu,*
Cum vacat, & positis vitam traducere curis?
Can. *Omnem operam gregibus pastorem impendere oportet,*
Ire, redire, lupos arcere, mapalia sepe
Cingere, mercari paleas & pabula, victum
Quærere: nil superest otî; laudabile carmen
Omnem operam, totumque caput, Sylvane, requirit.
Grande utrumque opus est, & nostris viribus impar.
Cùm cecini sitio: sitienti pocula nemo
Porrigit, irrident alii. Tibi pensula (dicunt)
(Candide) trita genu nudum, riget hispida barba:
Iam silvæ implames, & hyems in montibus albet.
Iræscor, doleo, indignor: fert omnia victus,
Lanitium, fœtusque mares; non vendimus agnat,
Sed quia hæc pascunt, premitur nihil: ubera siccant.

Candide nobiscum, &c.] Argumentum hujus eclogæ est detestatio tenacitatis divitum in poetas, quorum ingratitudine

tudine & avaritiâ, aurea vena in poetis extinguitur. Per *Candidum* autem mihi verisimile sit, poetam posse intelligi; per *Sylvanum*, quemvis divitem avarum. Inducit tamen utrumque pastorem, unde dicit. *sub his umbris*] quasi dicat, sub quibus sumus; nec quicquam aptius *Sylvano*, quam esse in *sylvis*. Est autem ferè eadem farrago quæ in Juvenal. Satyr. 7. *Et miscere sales*) id est, lepores sermonis. *Sopito*) id est, oppresso, & neglecto cantu, quæ res doluit *Sylvano*. Nam divites avari, licèt nihil conferunt in poetas bonos, admirantur tamen eos, & oblectantur eorum carminibus: unde Juven. in dicta Satyra, *Spes nulla ulterior; didicit nam dives avarus, Tantum admirari, tantum laudare disertos; Vt pueri Iunonis avem*, id est, pavonem, admirantur & laudant: quia laudato nihil porrigunt, sed, si possunt, plumas auferunt. *Plenæ ferunt*) Maro significantiùs *distenta* dixit. *Albæ mulctralia*) id est, mulctras, hoc est, vasa in quæ mulgetur, lacte albicantia. *Cymbia*) id est, vasa incurva in morem cymbarum facta. *Carmina laudatis*) sicut jam Juvèn. dixit. *Si quid concinimus*) id est, modulatius: & ut Persius; *Si quid tamen aptius exit. Plauditis*) id est, applauditis. *Vanas laudes*) quia nihil commodi afferentes. Nam *probitas laudatur & alget. Alget*) quia nudus, & ità algore conficitur. Juven. Sat. 7. *Tædia tunc subeunt animos, tunc ipsique suimque Terpsichoren odit facunda & nuda senectus.* Et pòst, *neque enim cantare sub antro Pierio. Thyrsumve potest contingere sana Paupertas atque avris inops, quo nocte dieque Corpus eget. Satur est cum dicit Horatius, Obe, &c. Omnem operam gregibus*) Juven. *Pectora nostra duas non admittentia curas. Magnæ mentis opus, &c. Mapalia*) id est, casas & tuguria. *Sepe*) sepimento: Est ablativus à nominativo *sepes. Nil superest otî*) pro *otii*; enumerat autem negotia pastoralia, volens à consimili etiam alia intelligi. *Tibi penula.*) i. vestis exterior, attrita. *Sylvæ implumes*) id est, foliis spoliatæ. *Fert omnia victus*) id est, aufert. Sicut Maro; *Omnia fert ætas, animum quoque*: *victus* autem] id est, necessitas edendi ut vivas: aut victus]

Mulctralia.

Cymbia, Concinimus.

Penula.

victus] id est, cibusquo vivas. *Fert*] id est, absumit: *Lanitium*] id est, lanam. *Fœtúsque mares*] id est, arietes & hœdos, ac coleatos reliquos. *Non vendimus agnos*] quia ad futuram propagationem recipiunt eas. *Lac pascunt*] id est, fugunt & absumunt, dum pascuntur *Premitur nihil*] id est, non fit caseus mollis. Maro :*Et pressi copia lactis. Vbera siccant*] ex Marone est, ut alia multa.

Pœnitet ingenij, si quid mihi pœnitet artis,
Pœnitet & vitæ, postquam mihi nulla secundant
Ex tot syderibus quot sunt in nocte serena.
Hactenus, ut nôsti, gratis cantavimus; ætas
Indiga paucorum, merces fuit: altera longè
Conditio senii, quod nunc subit: omnium egenos
Reddit, & extinctis lucri spem viribus aufert.
Mox erit utendum partis, modo quærere tempus.
En! formica brevis, sed provida bestia, condit
In brumam nova farra cavis æstate latebris;
Néve renascantur, fruges secat ore sepultas.

Sylv. *Scire genethliacos fatalia sydera dicunt:*
Hi sub Mercurio vates, & sub Iove reges,
Magnatésque locant: istis dat Iupiter aurum
Atque magistratus, dat Maiæ filius illis
Ingenium, linguam, citharas, & carminis artem.
Hæc tua sors; quid quæris opes? Deus omnia in omnes
Dividit, ut melius nobis videt esse futurum.
Sorte tua contentus abi, sine cætera nobis

Can. *Sunt tibi divitiæ, mihi carmina; quid petis ergo*
Carmen, & invadis partes, Sylvane, alienas!

Sylv. *Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma;*
Sed dare dulcisonis aures concentibus opto,

Can. *Si gaudere meis igitur concentibus optas,*
Nos gaudere tuis opibus, Sylvane, decorum est.

Sylv. *Ille meis opibus gaudet, qui diligit: odit*
Invidus, atque animo bona fert aliena molesto.

Can. *Sic quoque tu nostris absens gaudere camœnis*
Sat potes: hæc artis sat sint tibi gaudia nostræ:
Carmina sunt auris convivia, cæseus oris.

Si

Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.
Hoc amor, hoc pietas, hoc vult Deus; omnia non dat
Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeátque
Alter ope alterius, quæ res conjungit in unum
Omne genus, Gallos, Mauros, Italos, & Iberos.

Pœnitet ingenii] Prosequitur *Candidus* querelas suas. *Pœnitet ingenii*] .i. habere ingenium ad carmen aptum. *Si quid mihi*] scilicet est ingenii. *Nulla secundans*] id est, prospera sunt; ut ventus & flatus secundus, id est, sequens, & à tergo veniens navigantibus *Quot sunt*] id est, apparent. Nam plura sunt. *Gratis*] id est, sine mercede. *Indiget.* *Sed ætas*] scilicet juvenilis. *Indiga*] .i. indigens paucorum: non enim subjecta est morbis, nec tanto eget munimento contra frigora. *Quod*] scilicet senium. *Nunc subit*] id est, subrepit non animadvertentibus nobis. *Omnimon egenos Redlit*] unde Juven. *Lucri spem*, id est, spem lucrandi. *Mox erit utendum partis*] id est acquisitis in juventa. *Nunc quærere*] pro quærendi, id est, acquirendi. *Tempus*] subaudi est. *En! formica*] Solomon. Prov. 6. *Vade ad formicam, O piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam; quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Et 30. *Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum suum.* Horat. primo Sermonum; *Sicut Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acervo. Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri. In brumam*] .i. ad brevissimum diem, *Brumæ.* ut est in solstitio hyberno. Ordo est, *Condit*] .i. abscondit. *Condere.* *Æstate*] .i. per æstatem, *cavis latebris farra nova. Neve*] pro & nè. *Renascantur*] .i. germinent. *Secat ore*] .i. germen auferendo, dirumpit. *Fruges sepultas*] id est, absconditas in terris. *Genethliacos*] id est, de genesi & nativitate judicantes, qui inspecto nativitatis horoscopo, futuram vitam prædicunt. *Hi*] scilicet, genethliaci, & mathematici. *Locant sub Mercurio*] id est, horâ nascendi, quâ Mercurius dominatur. *Vates.*] .i. prophetas, & poetas, & omnes prudentes cautos ac ingeniosos. Et *sub Iove reges magnatésque*] Unde secundum Homerum in Iliad.

liad. *Honor autem à Iove est. Maiæ filius*] i.e. Mercurius. *Dat illis*] scilicet varibus sub se natis ingenium, & ità vult eos contentos esse debere suâ sorte; dicens, *Sorte tua contentus abi. Sine*] id est, derelinque. *Cætera*] id est divitias & opes. *Nobis*] id est, qui ingenium & carminis artem non habemus. *Quid petis ergò Carmen?*] subtilis objectio. *Non tibi surripio carmen*] Callida quoque responsio: *Nec Apollinis arma*] citharam scilicet, cujus est inventor, ac cætera instrumenta musica, quia *in medio residens complectitur omnia Phœbus*; est enim princeps musicorum. Horat. *Lyræ solers & cantor Apollo*. Unde, secundum Plinium, carmen Heroicum oraculis Apollinis debemus. Et ideo Augustus illi adem consecravit, ad quam carmina Phœbo digna ferantur; de qua Persius, *Ad sacra vatum carmen affero nostrum*: & Juven. *Musarum & Apollinis æde relicta, &c. Si gaudere*] Rursus acris objectio & subtilior purgatio, sed subtilissima rursum rejectio. *Carmina sunt auris convivia, caseus oris*] Pulchrum & proverbiale est. *Quæ res conjungit in unum*] Id verè dicit. Nam propter egestatem, & mutua auxilia, sunt inter varias nationes commercia. *Iberos*] id est, Hispanos.

Sydera jungamus; facilè mihi Iupiter adsit.
Et tibi Mercurius noster dabit omnia, faxo,
Pileolum, virgam, citharas, nodum Herculis, alas.

Sylv. *Vana supervacuis inculcas plurima verbis.*

Can. *Vana inquis, quæ damna tuis inferre videntur*
Divitiis: si vis nostras audire camœnas,
Erue sopitam de sollicitudine mentem:
Vult hilares animos tranquilláque pectora carmen.
Torpeo ut esuriem patiens & frigora milvus:
Iamdudum squarrosa cutis, sitis occupat ora.
Nec pecus in stabulis, nec in agro farra, nec aurum
In loculis; & vis positis me vivere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.
Fac alacrem, tege, pasce, gravi succurre senectæ;
Invenies promptum versu, & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena,
Plena penus, plenique cadi, plenæque lagenæ,

Hor-

Horrea plena, greges læti, gravis ære crumena.
Tunc juvat hybernos noctu vigilare Decembres
Ante focum, & cineri ludos inarare bacillo,
Torrere & tepidis tostas operire favillis
Castaneas, plenóque sitim restinguere vitro,
Fabellásque inter nentes videre puellas.
Tityrus (ut fama est) sub Mecænate vetu?
Rura, boves, & agros, & Martia bella canebat
Altiùs, & magno pulsabat sydera cantu:
Eloquium fortuna dabat. Nos debile vulgus,
Pannosos, mœstie affectos, jarragine pastos,
Aonia fugiunt Musæ, contemnit Appollo.

Sydera jungamus] id est, Jovem cum Mercurio; id est, communica mihi dona Jovis, & communicabo tecum dona Mercurii. *Faxo*] id est, faciam, ut *Mercurius noster*] id est, poetarum pater, & ingenii largitor. *Det tibi pileolum*] id est, galerum, qui Mercurio assignatur, quòd semper ferè radiis solaribus quasi galero tectus sit. *Virgam*] id est, caduceum, Unde Maro Æneid. 4. *Tum virgam capit, hac animas ille evocat Orco Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit: Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat. Illâ fretus agit ventis, & turbida tranat Nubila.* Id autem ex ultimo Iliad. sumptum videtur, qui locus sic versus est: *Tum virgam capit, hac oculos Deus excitat ipse, Hac dulces suadet Somnos, & Lumina claudit.* Macr. l. 1. Sat. dicit caduceum duobus draconibus ornatum fuisse, mare & fœminâ in nodum obligatis invicem parte mediâ voluminis sui: unde Mart. l. 7. *Cyllenes cœlique decus, facunde minister, Aurea cui torto virga dracone viret. Citharas*] quia tetrachordum invenit, id est, lyram quatuor chordarum; cùm Apollo septem chordarum inveniſſet. Unde Hor. l. 1. Car. *Curvæ lyræque parentem. Nodum Herculis*] id est, inextricabilem, qualem Hercules invenit, qui nec principium, nec exitum habere videbatur: qui tamen dissolverat, dives erat. Hunc in caduceo jam ex draconibus consertum diximus. Alii *Herculanum nodum* dicunt, non ab Hercule inventum, sed à Mercurio: verùm ab Hercule dissolutum non quidem arte, sed vi, quod &

Faxo.
Pileolus.
Cithara.
Nodus Herculis.

Alexandrum

Alexandrum magnum feciſſe dicunt. Uterque tamen, & Mercurius, mercium ac mercatorum Deus, & Hercules, divitias quibus favent conferre dicuntur. Unde Horat. *Dives amico Hercule.* Et Perſius: *O ſi ſub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule*: Antiquitas enim (ut ſcribit Diodorus) fabulata eſt Herculem dixiſſe, poſtquam ad deos tranſlatus erat, qui ſibi decimam bonorum dicarent, vitam felicem ducturos: quod *Lucullus* ditiſſimus, & alii Romanorum plurimi fecerunt, uſque adeò ut ex decimis illi templum egregium trans Tyberim ædificârint. Per nodum ergò intelligam difficultatem acquirendarum divitiarum quas uterque confert: Mercurius quidem, vaſtâ mente & ingenio cauto, Hercules vi, quâ aurea mala abſtulit. *Alas*) quibus à diis ornatus mittitur; ut Æn 4. *Hic primum paribus nitens Cyllenius alis conſtitit, &c. Vultu hilares animos*] Unde Ovid. *Carmina proveniunt animo deducta ſereno. Squarroſa cutis*] Squarroſi dicuntur quorum cutis exſurgit ob aſſiduam illuviem. Lucill. *Verorum ac rapidum ſquarroſa incendita noſtra. Promptum verſu*] id eſt, adverſum. Videri poteſt dativus antiquus. *Plena domus*] ſcilicet divitiarum. *Curas abigit*] quod tamen multis contrà evenit: Nam ut dicit Juven. *Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Horna plena*] Legimus meliùs, hordea plena, *Greges lati*] id eſt, pingues, qui lætitiam afferunt dominis; aut bene curati, & ità revera læti. *Gravis are crumena*] id eſt, marſupium, ut quidam dicunt. *Ære*] pecuniâ, quia ærea primùm fuit. Unde *aratium*, quem fiſcum nunc appellant. *Ludos inarare*] id ſecuri faciunt ruſtici, divinare facientes quem ſulcum tetigerint. *Bacillo*] parvo baculo, & dicitur in Nominativo bacillum. *Tityrus*] id eſt, Virgilius. *Farragine*] pulmentario ex farre facto. *Aoniæ*] quæ in Phocidis montibus, quæ Aones olim habitaverunt, frequentes ſunt.

Lucullus.

Squarroſus.

Crumena Aerarium. Baculum.

Farrago. Aoniæ.

Sylv. *Si ſperata mihi dederit fortuna quod opto,*
Candide, præſenti te ſollicitudine ſolvam.

Can. *Optinam, Silvane foret tibi tanta voluntas,*
Quanta eſt hæc etiam tibi tempeſtate facultas!

Non ego divitias Cosmi, non Serica posco
Pallia, non Tyrias chlamydas, non prandia regum,
Non patinam Æsopi fameo, clypeúmque Minervæ:
Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
Tradidit, aut, si mens non fallitur, ænea barba.
Hæc me impridem memini didicisse sub Umbro.
Postulo vestitum, peto victum sub lare parvo,
Certior istud opis toti non defore vitæ;
Sint mihi Pythagoræ mensæ, Codrique supellex.
Sæpe alios, qui spem dederint, invenimus ore
Magnificos, sed re modicos: tibi fidimus uni.
Tu mihi si fueris mendax, præcidit omnis
Spes, ut solstitio fiam Philomela reverso
Mutus & elinguis: suspendere postibus arma
Tempus erit, clausoque abigi spectacula circo.

Si *Separata, &c.*] Graphicè ostendit quod Ovidius dicit, quia *Pollicitis dives quilibet esse potest. Non ego divitias Cosmi*] Alii *Cosmæ* legunt, illius Flo entini ditissimi. Sed & Cosmi multi fuerunt divites; congruúmque est divitib s nomen. Nam κόσμος dicitur ornamentum & mundus: κοσμέω idem est quod orno. Unde & Latini mundum pro ornamento accipiunt, dicentes *mundum muliebrem*, q æcunque ad mul eris ornatum faciunt. *Non Serica posco Pallia*] *Seres* populi sunt circa Indiam, apud quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quarum frondium canitiem depectunt aquâ perfusa, ex quo velleri vesti menta conficiuntur, quæ Serica appellantur, ut autor est Plinius. Unde Maro, *Velleráque ex foliis depectunt tenuia Seres.* Errat autem Servius qui Serica à bombycibus confici vult, cum bombyces non apud Seras, sed in Arabia, & insula Coo peculiariter proveniant. Qui quidem bombyces vermiculi sunt, teláque aranearum modo texunt, ad vestem luxúmque fœminarum, quæ bombycina appellantur: Juv. *Quarum delicias pannus bombycinus urit. Non Tyrias chlamydas*] .i. vestes ex purpura dibapha, id est, bis tincta, ut apud Tyrum fiebat, & idcirco in magno erant pretio. *Non prandia regum*] .i. præcivitum. Persius, *In luxum, & prandia regum. Non patinam Æsopi*] id est, qualem

Seres. *Serica.* *Bombyces.* *Bombycina.* *Dibapha.*

qualem procuravit Æsopus; non fabulator ille Phrygius, sed Romanus histrio, qui filiis ex quæstu histrionico ducenties sestertiûm reliquit: quas opes filii absumpserunt. Unde Horat. 2. Sermonum: *Filius Æsopi, detractum ex aure Metellæ, Scilicet ut decies solidum exsorberet, aceto Diluit insignem baccam*, i. e. margaritam seu unionem, pretio decies sestertiûm, aceto liquefecit & absorpsit. Et ita filius hic notaretur, quia etiam Æsopus dici potuit. Literæ enim omnes diftamant patinam Æsopi. Unde & Beroaldus: *Iam patina Æsopi cedat, jam luxus Apitî, Et Ptolemæorum prodiga luxuries. Clypeumve Minervæ*] id est, quanti æstimata est ægis in pectore Minervæ, quæ prudentiam denotat, quâ pectora sapientum muniuntur. *Nil opus est regis laribus*] i. e. domibus aut ædibus. *Cui ferrea, &c*) Quidam Pyrrhum intelligerent, qui (ut Servius tradit) cum à patre vocaretur Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus, à colore pilorum, quia subrufus erat. Ego autem intelligo de Nerone, aut majoribus ejus, qui æneam dicti sunt habere barbam, atque Ænobarbi vocati. De qua re sic dicit Sipontinus: *Ænobarbus, hoc est, rutilam & quasi æneam barbam habens, fuit cognomen Domitiorum, ex qua familia Nero fuit. Auctorem autem originis paritérque cognominis habuerunt L. Domitium, cui rure quondam revertenti juvenes gemini augustiori forma apparuerunt, jusserúntque nuntiari Senatui, ac populo Romano victoriam, de qua adhuc incertum erat: atque in fidem majestatis adeò permulserunt malas, ut è nigro rutilum æriique æssimilem capillum redderent, quod insigne mansit & in posteris ejus, ac magna pars rutilâ barbâ fuerunt. Unde Cn. Domitium Neronis atavum, (qui in Tribunatu suo Pontificibus offensior, quòd alium quàm se in patris sui locum cooptassent, jus sacerdotum surrogandorum à collegiis ad populum transtulerat, ac in consulatu Allobrogibus Avernisque superatis, elephanto vectus fuerat, turbâ militum quasi inter solemnia sacrificii prosequente) Lucius Crassus orator dixit non esse mirandum, quòd aneam barbam haberet, cui os ferreum, cor plumbeum esset.* Hæc ille. Quia ergò Neronem constat palatium

Æsopi patina.

Pyrrhus.

Ænobarbus.

ſumptuoſiſſimum extruxiſſe, fuiſſeque de Oenobarborum familia, de illo intelligendum putem. Unde dicit Suetonius in ejus vita, quòd non in alia re damnoſior, quàm in ædificando fuit. Nam domum à palatio, exquilias uſque fecit, quam primò tranſitoriam, mox incendio abſumptam, reſtitutámque, Auream nominavit. De cujus ſpatio atque cultu ſufficeret hoc retuliſſe. Veſtibulum ejus fuit, in quo Coloſſus ducentorum viginti pedum ſtaret; ipſius effigiei tanta laxitas, ut porticus triplices milliarias haberet; item ſtagnum, maris inſtar, circumſeptum ædificiis ad urbium ſpeciem, & reliqua quæ proſequitur Tranquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea barba illi nomen dederit, vel quòd ferreus, id eſt, duriſſimus eſſet, vel quòd os ferreum dictus eſt habuiſſe Domitius; vel quòd ruſtico congruit, de nominis cauſa dubitare, ſicut ille, *In medio duo ſigna, Conon, & quis fuit alter Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem? Hæc me jampridem memini didiciſſe*] Valla diceret non eſſe dicendum, *jampridem didiciſſe*, quia perſiſtentem actionem, & præſens tempus, efflagitant *jampridem, jamdudum, jam olim*, aut *olim jam*. Verùm, licet durius, poſſet dici, *jampridem memini*: At Agretius negabit rectè dictum, *Memini didiciſſe*. Vult enim *memini* cum præſenti conſtruendum: ſed Valla contrà ſentit, in Raudem. Unde & Perſius; *Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo memini: Sub Vmbro*] de quo priùs dictum eſt. Id autem addit, ne contra decorum peritior haberetur paſtor, aut ut præceptori ſuo non ingratus ſit, quem neſcio an Sipontinum dicam, à quo plurima ſumpſiſſe videtur. *Sint mihi Pythagoræ menſa*] qui carnibus abſtinuit, & ventri indulſit non omne legumen, quia etiam fabis abſtinuit; ſed herbis veſcebatur creſcentibus in hortis: unde *epulum poſſit centum dare Pythagoreis. Codríque ſupellex*] pauperis Poetæ ac Philoſophi, de quo Juven. Sat. 3. *Lectus erat Codro proculà minor, urceoli ſex, Ornamentum abaci, necnon & parvulus infrà Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron: Iamque vetus Græcos ſervabat ciſtà libellos, Et divina opici rodebant carmina mures,*

Pythagorat.

Codrus.

mures. Nil habuit Codrus; Quis enim negat? & *tamen illud Perdidit infelix totum nil.* Hæc ille. *Ore*] id eſt, pollicitationibus, *Magnificos. Sed re*] id eſt, exhibitione pollicitorum, *modicos. Tibi fidimus*] id eſt, confidimus. *Ego fam Philomela reverſo Solſtitio*] id eſt, ut Philomela in ſolſtitio, *quia mutus, & elinguis*] id eſt, nihil canam, ſicut nec Philomela, quæ in vere præcipuè canit. *Suſpendere poſtibus arma Tempus erit. Arma*] id eſt, fiſtulam & plectra, & cætera inſtrumenta muſica: alludit tamen ad arma pugilum, qui ad poſtem Herculis figebant arma ſua, quando eſſent emeriti, aut amplius exercere nollent; ſicut & cæterorum officiorum diis ſua, quicunque ampliùs uti nollent, ſuſpendebant arma. *Et tempus erat abigi ſpectacula*] id eſt, ſpectatores, *Circo*] id eſt, theatro clauſo. *Arma.* *Circum.*

Sylv. *Candide, vidiſti Romam, ſanctique ſenatûs*
Pontifices, ubi tot vates, ubi copia rerum
Tantarum? facile eſt illis diteſcere campis.
Can. *Deciperis, me velle putans diteſcere: veſci*
Et lupus omne animal crudis exiſtimat eſcis.
Túque putas alios, quo tu pede, claudere paſſum.
Non ego ditari cupio, ſed vivere parvo:
Fac habeam tenuem ſine ſollicitudine victum;
Hoc contentus eam. Romana palatia vidi.
Sed quid Roma, putas, mihi proderit, O Sylvane?
Occidit Auguſtus, nunquam rediturus ab Orco.
Si quid Roma dabit, nugas dabit; accipit aurum,
Verba dat: Heu! Romæ nunc ſola pecunia regnat,
Exilium virtus patitur; ſperare jubemur
Vndique, & in toto vates ſpe paſcitur orbe.
Sylv. *Dic pugnas, dic geſta virûm, dic prælia regum;*
Vertere ad hos qui ſceptra tenent, qui regna gubernant;
Invenies qui te de ſordibus eruat iſtis.
Can. *Inveniam qui me derideat & ſubſannet;*
Tempeſtate iſtâ reverentia tanta poëſi,
Quanta lupanari: Quid me, Sylvane, laceſſis?
Sylv. *Non decet obſcœnis vatem prorumpere verbis*

Can. *Non poſſum non vera loqui, ſi vera taceri*
Forte velis, levibus me parce laceſſere dictis.
Sylv. *Vtile conſilium præſtare, laceſſere non eſt.*

Candide, vidiſti Romam?] Diſertè deſcribit morem avarorum, qui, ne juvent, alio mittunt opem implorantes, *Sanctique ſenatus Pontifices*] id eſt, Cardinales licut canitur clare, *ſenatus Apoſtolorum*, quem Cardinales repræſentare dicuntur. *Facile eſt illis diteſcere campis*] Ubi ſcilicet tot divites ſunt. *Deciperis, me velle putans diteſcere*] Non enim quæro diteſcere, ſed victum, & vellitum, quibus contentus quis ſit. *Veſci*] Ordo eſt *Et lupus exiſtimat*] id eſt cenſet & judicat omne animal *veſci crudis*] id eſt, incoctis *eſcis*] ſcilicet carnibus, quibus ipſe veſcitur. *Tuque*] id eſt, & tu putas alios. *Clandere paſſum*] id eſt, ingredi, eo pede, *quo tu*] id eſt, moveri eâ affectione quâ tu (per pedes enim ſæpe intelliguntur affectiones) hoc eſt; quia tu cupis diteſcere, cenſes omnes id cupere. *Tenuem ſine ſollicitudine victum*] Non ergo affluentiam petit, ſed ſecuritatem, quam tamen Salvator ſine ſollicitudine à ſe ſperandam docet, vetans, *ne ſolliciti ſumus quid bibamus & comedamus. O Sylvane*] Spondaicus verſus non ineptus, quia & languorem animi loquentis, & pondus rerum habet. *Auguſtus*] id eſt, beneficus in poetas, *Virgilium, Horatium, Tuccam, Varum*, cæteroſque principes. *Nugat*] pollicitationes inanes. *Sola pecunia regnat*] Horat. *Et genus, & formam, regina pecunia donat.* Ovid. *Dat cenſus honores, Cenſus amicitias: pauper ubique jacet.* Juven. *Quantum quiſque ſua nummorum ſervat in arca, Tantum habet & fidei:* Et rurſus Horatius; *Hos ſolos aiunt ſapere & bene vivere, quorum Conſpicitur nitidis fundata pecunia villis.* Et iterum Juven. de Romanis loquens; *Quandoquidem inter nos ſanctiſſima divitiarum Majeſtas, etſi funeſta pecunia templo Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras, ut colitur pax atque fides*, &c. *Exilium virtus patitur*] Idem Juven. *Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum, Si vis eſſe aliquid: probitas laudatur, & alget. Criminibus debetur honos*, &c. *Vates ſpe paſcimur omnes*] quia nihil recipimus. *Dic pugnas, dic geſta virûm*]

Crudus.
Auguſtus.
Nugæ.

aliud

aliud ſubterfugium avari. *Vertere*] imperativè à *vertor*; id eſt, ſis converſus, ſeu verte te *ad hos*] id eſt, ad eos, *qui tenent ſceptra*] id eſt, ad reges. *Et ſubſannet*] iterum ſpondaicus verſus conſimili ratione compoſitus. *Quanta lupanari*] id eſt, proſtibulo, aut proſtitutis. *Lupas* vocabant olim proſtitutas; unde & proſtibula, lupanaria. Hinc fictum volunt Romulum à lupa nutritum. *Non docet*] per alium ſe caſtigat. *Levibus dictis*] non parvis aut modicis, ſed vanis aut contumelioſis; ſicut mulieres leves, quibus proſtituta eſt pudiciria; dicuntur & mores leves, qui inconſtantes. *Me parcere laceſſere. Parce*] id eſt, abſtine, ut Æneidos primo, *Parce metu Cytherea.* *Lupanar* *Lupa.*

Can. *Conſilii locuples ego, ſed pauperrimus auri.*
Quî pugnas, quî geſta virûm, quî prælia regum
Dicit inops vates, cui nec quo fiſtula poſſit
Aptiùs incidi, fierique foramina, culter?
Aſpice, ut excuſſis laxata manubria clavis
Vt dentata acies, veterique ſimillima ferræ,
Hoc leve: ſed menſæ grave & intolerabile damnum.
Vtile conſilium firmat, ſed inutile mentem
Frangit, & extenuat vires, animúmque retundit.
Magnates lare parva pudet, dare magna recuſant.
Adde quòd & noſtri curant ita carmina reges,
Vt frondes Aquilo, mare Lybs, vineta pruinæ.
Ipſi ad delicias reges, & ad otia verſi,
Quod celebrant, laudari optant: hinc carmina manant
Perdita de ſtudio Veneris, de ſcurrilitate,
De ganea, de ſegnitie, de infamibus actis:
Quæ caſtum, capitale nefas, celebrare poëtam.

Conſilii locuples ego, ſed pauperrimus auri] Hor. Etiam cum genetivo conſtruxit, dicens, *Horum ergo optârim pauperrimus eſſe bonorum. Quî*] id eſt, quomodo, aut quare, dicet inops vates pugnas? &c. *Cui nec*] ſupple eſt *culter, quo fiſtula poſſit Aptius incidi, & quo foramina poſſint fieri. Aſpice ut manubria*] ſcilicet, cultrorum, id eſt, capuli quibus capiuntur, & tenentur in manibus, *laxata* ſupple *ſint*] laxa & diſſoluta. *Clavis*] id eſt, claviculis quibus compinguntur. *Excuſſit*] hoc dicens oſtendit *Manubrium:*

cultrum suum. *Et aspice ut*] id est, qualiter. *Acies*] scilicet cultri, id est, acuta ejus pars. *Dentata*] supple *sit*, id est, in modum serræ, in dentes effracta. Unde addit, *veterique simillima serræ*] quam Dædalum invenisse quidam volunt, ad similitudinem maxillæ serpentinæ. *Hoc damnum*] sc. de instrumentis, & vestitu. *Est leve*] id est, tolerabile. *Sed mensæ*] id est, victus, est grave & intolerabile. *Magnates dare parva pudet*] quia, ut dicit Horatius, *Magnos magna decent.* Sed hoc vaframento scimus nonnullos usos, dicentes petentibus magna, Indignos esse, qui magna recipiant; & exiguum quiddam orantibus, Se non decete tam exigua munera conferre. *Vt frondes Aquilo*] qui eas nihili facit; *ut Lybs*] ventus Libycus. *Curat mare*] in quod sæpè sævit; Et ut *pruinæ*] id est, ros congelatus, aut gelu matutinum. *Curant vineta*] id est, vites; quod etiam nihil est, quia etiam congelantur. *Ipsi ad delicias*] Ordo est, *Ipsi reges*] id est, præpotentes. *Versi ad delicias*] id est, delectationes & illecebras carnis, *Et ad otia*] id est desidiam. *Optant laudari quod celebrant*] i. e. oblectamenta sua. *De studio Veneris*] id est, amoribus impudicis, *De scurrilitate*] i. e. inhonesta dicacitate, *De ganea*] id est, caupona, & gulositate. *De segnitie*] i. i. desidia: dicuntur enim segnes seorsum ab igne, qui activissimus est, tepidi & ignavi. *De infamibus actis*] id est, privatis, cùm gesta ferè sint publica. Melius autem (autore Vallâ) *acta*, quàm *actus*, in hac significatione dicimus. *Quæ castum, capitale nefas, celebrare poetam*] Idem sanctè & Catholicè sentit in opusculo contra impudicè scribentes, unde explodenda est Catulliana sententia: *Nam castum esse decet pium poetam Ipsum: versiculos nihil necesse est: Qui tum deniq; habent salem & leporem, Si sunt molliculi ac parum pudici.* Cui tamen multi gentilium subscripserunt. Unde ad Voconiam Poetam Adrianus Imp. *Lascivus versu, mente pudicus eras.* Et Ovid. de se, *Crede mihi, mores distant à carmine nostro? Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.* Et Mart. *Lasciva est nobis pagina, vita proba:*

At qui dura manu gesserunt bella potenti,
Fortiter utentes ferro, non molliter auro,

Serræ inventio

Pruina.

Vineta.

Ganea.

Dilexêre

Dilexêre graves muſas. Heroïca facta
Qui faciunt reges, heroica carmina laudant;
Vi ceſſêre viri fortes, & maſcula virtus,
Dicendum altiloqui nihil invenêre poëtæ;
Occidit ingenium vatum, ruit alta poëſis.
At ſi forte aliquis regum gerat aſpera bella,
Et decus armorum ſtudiis belloque paravit;
Nil genus externum, venturáque ſecula curat,
Laude ſuæ gentis ſatur, & præſentibus annis.
Barbarus eſt, neque carmen amat; vel avarus in auro
Mergitur, atque Midæ curis flagrantibus ardet.
Eſt & apud reges, rudis, invida, ruſtica turba,
Mimus, adulator, leno aſſentator, adulter,
Hiſtrio, ſcurra, quibus virtus odioſa: poëtas
Malle modis abigunt, ut quando cadavera corvi
Invenêre, fugant alias volucreſque feraſque.

At qui dura, &c.] *At* particula adverſativa, locum habet, ubi contraria nectimus jam dictis, ut dicto de Æneа in fine tertii, *Factóque hic fine quievit*, ſubdit de Didone in principio quarti, *At regina gravi jamdudum ſaucia cura.* Pulchrè ornat carmen epithetis, quæ ſic conſtituuntur: *At qui geſſerunt potenti manu dura bella Fortiter, &c. Dilexêre graves Muſas, reges, qui faciunt heroica facta. laudant heroica carmina. Vi*] id eſt, poſtquam *Viri fortes ceſſêre*] id eſt, è medio ſublati ſunt; quia fortes cedere neſciunt. *Et maſcula*] i.e. virilis. *At ſi fortè*] bene occurrit argumento, quod jam cuivis in promptu eſt. *Ius.* *Maſcu-*
Nam ſi heroica gerentes, heroicis gaudent carminibus, quæras cur ad illos non abeat, illoſque canat Candidus: ad quod reſpondet, Raros quidem eſſe qui heroicè vivent, & ſiqui ſint, eos non habere curam de æterna nomine. *Midæ curis*] id eſt, avaritia, qua ductus petiit à diis ut quicquid contingeret, aurum fieret, quo impetrato, inedia abſumptus eſt. Nam & cibus, & potus in aurum verſus eſt. *Eſt & apud reges, &c.*] alia cauſa cur apud reges non ſit bonis poetis locus, quia illic ſunt literarum & probitatis hoſtes, utpote rudis & ruſtica turba; cum poetæ ſint pauci urbani, & eruditi. *Mimus*] id eſt, geſtu corporis mo- *Mimus:*

rum imitator; cum poeta gravis rem more Philosophorum severè narret. *Adulator*] cum poeta sit severus. *Leno*] cum verus poeta sit turpitudinis omnis hostis & expulsor. *Assentator*] cum poeta sit virtutis laudator. *Adulter*] cum nihil musis sit magis contrarium, quam adulterium. Nam quæcunque poetis aptantur, casta sunt, ut, *Pierides, Minerva, Daphne, Fontes. Histrio*] cum poetæ suæ dignitati consulant. *Quibus*] scilicet omnibus virtus est odiosa. *Poetas mille modis abigunt*] quasi à præda inventa, ut quando cadavera corvi invenêre. Aptior esset similitudo si honesti à rebus honestis abigantur per inhonestos, ut apes à floribus per araneas.

Sunt etiam vates quidam sine lege petulci,
Qui sine lege aliti, sine præceptoribus audent
Quicquid amant reges (& amant infamia solùm)
Scribere: nam vates etiam dementia vexat.
Hi se nescio quâ mentis levitate poetas
Esse volunt, postquam trivialibus ora cicutis
Applicuêre, sibi applaudunt, sua carmina jactant,
Insulsi, illepidi, indociles, improvidi, inepti,
Qui solet his vacuas præbere ambagibus aures,
Id vitium commune putat, doctisque resistit
Vatibus, à vero indoctus discernere falsum.
Syl. *Candide, per superos, per Olympica numina juro,*
Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)
Laturum axilium. Meliora in tempora vive:
Nec pauli sper adhuc mecum sperare recusa.
Can. *Si mihi sic optas, tibi sit, Sylvane, quod optas.*
Syl. *Opto equidem dictúmque fides non sera sequetur.*
Can. *Vade malis avibus, nunquam redituras, avare,*
Et facias subito quicquid tractaveris aurum,
More Midæ, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt et am vates] Docet tertiam causam, cur poetis non sit apud reges locus; quæ est, quia multi versiculorum ineptorum factores, & turpis vitæ homunciones, sacrum poetarum nomen indignissime sibi usurpant, quod ægerrimè patitur Hor. dicens in Arte, *Discriptas servare vices operumque colores, Cur ego, si nequeo ignoróque, poëta salutor?*]

ſalutor? *Petulci*] id eſt, petulantes, audentes quæ non poſſunt. *Nam vates etiam dementia vexat*] Non quidem graves, ſed leves & futiles. *Trivialibus ora cicutis*] Cicuta eſt herba fiſtuloſa, qua paſtores canere ſolebant: unde Maro. *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula.* Idem; *Non tute in triviis indocte ſolebas Stridenti miſerum ſtipulâ diſperdere carmen*? Unde *Trivialia* dicuntur *exodia*, id eſt, ruſtica carmina, quæ in compitis & triviis ab indocta ruſticorum pube in compitalibus & ambarvalibus cantari ſolebant. *Sibi applaudant*] ſibi placentes. *Sua Carmina jactant*] exiſtentes *Inſulſi*] id eſt, ſine ſalibus ſermonis. *Illepidi*] id eſt, ſine lepore ac venuſtate ſermonis. *Indociles*] quia diſcere nolunt, & ita incorrigibiles. *Improvidi*] quia non videntes ſe ad interitum tendere, & alios ducere. *Inepti*] id eſt, amuſi, & ab omni aptitudine tum verborum, tum factorum abhorrentes. *Ambagibus*] id eſt, verborum inculcationibus, cum artem veram non habeant. *Id vitium commune putat*] & ita rejicit bonos propter malos. *A vero indoctus*] i. e. neſcius *diſcernere falſum. Candide, per ſuperos*] Videns Sylvanus Candidum virtutis amatorem verúmque poetam, pollicetur operam cum juramento; nihil tamen confert in eum. *Per Olympi-ta*] i. e. per cœleſtia. *Olympica.* *Si venti*] Proverbiale, i.e. ſi res proſperè mihi ſuccedant, & eveniant mihi quæ opto. *Meliora in tempora vive*] Virg. Æneid. 1. *Durate, & voſmet rebus ſervate ſecundis. Pauliſper*] per paululum temporis. *Fides non ſera*] id eſt, non tarde faciens quod dixi. Nam fides videtur, autore Cicerone, dicta, eò quod fiat dictum, ſive quod dictum & conventum eſt. *Fides.* Candidus autem non contentus pollicitationibus, imprecatur in abeuntem omnia mala, dicens, *Vade malis avibus*] i.e. malo auſpicio; quaſi dicat, in rem malam. *Nunquam redituras, avare*] Hoc autem videtur dicere in abſentem quaſi obmurmurando, poſtquam ſe nihil receptutum ſperavit. *Malis avibus.* *Et facias ſubito quicquid tractaveris aurum, More Midæ*] de quo jam diximus. *Quando*] i. e. quandoquidem, *virtus tibi vilior auro*] ſcil. *eſt*, Cum tamen Horatius in Epiſtolis contrà dicat, *Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.* *Quando.*

De

De civium & ruſticorum diſcrepatione, inſcripta CORNIX,

IOANN. MVRMELII argumentum:

Cornix enarrat diſcrimina rurís & urbis,
Et pergit varios ſtultorum carpere mores.

Cornix & Fulica.

NIngit hyems, mugit Boreas, à culmine pendet
Stiria, depoſitis bobus requieſcit arator,
Dormit humus, clauſo paſtor tunicatus ovili
Ceſſat iners, ſedet ante focum fumoſa Neæra,
Atque polenta coquit. Priùs intolerabilis æſtas
Nunc laudatur, hyems æſtu laudata moleſto
Diſplicet, optatum damnant præſentia frigus.

Ful. *Omne bonum præſens minus eſt, ſperata videntur*
Magna, velut majus reddit diſtantia lumen.

Cor. *Delicias habet omne ſuas & gaudia tempus.*
Aſpice ut impexi, tritáque in veſte ligatis,
Cæde ſuum pueri exultent: Inflatur in utrem
Immiſſis veſica falis, ſonat, & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, ſtricto nunc obvia pugno:
Si cadit, attollunt: curſu labor atque recurſu
Brumam abigunt; glaciale gelu pila ruſtica vincit.
Nos tamen hic melius tepido ſub ſtramine foci
Tranſigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.

Ful. *Pauperiem declarat hyems: improvida certe*
Turba ſumus juvenes, ſecuri æſtate vagamur
Immemores hyemis; noſtrum æs, tibicinis omne eſt.
Vt redit è Scythia Boreas, nidóſque volucrum
Frondibus oſtendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi ſcapulas, dorſum, ilia, plantas.
Stultitiam declarat hyems, ſapientius urbes
Congeriem nummûm accumulant, & ad ilia vulpes,
Melotáſque trahunt, maculoſáque tergora lyncis.

Ningit hyems] Contentio eſt inter *Cornicem* paſtorem, qui partes ruſticorum agit; & *Fulicam*, qui urbanorum; de præ-

præſtantia fortunæ utrorumque: Occaſione cujus, multa quaſi ſatyricè dicuntur in mores potiùs civium, quàm ruſticorum: videntur autem tam *Cornix* quàm *Pullica* patrum nomina. Uterque enim ſe ruſticum profitetur & maſculino genere nominat. *Hyems.*] id eſt, tempeſtas pluviosa, & nivoſa. *Hyems.* *Boreas*] ventus frigidus à ſeptentrionali plaga quæ frigida eſt, flans. *Boreas.* *Mugit*] mugitum imitatur flatu alto. *Mugire.* *Stiria*] id eſt, glacies concreta. *A culmine*] à tecto. *Stiria.* *Dormit humus*] ſopitur nive, & non exercetur. *Paſtor tunicatus*] quia otioſus: unde dictum eſt à Poeta, *Nudus ara, ſere nudus: hyems ignava colonis.* *Neæra*] conjux ruſtica. *Neæra.* *Fumoſa*] quia ferè ligna viridia aut malè ſicca comburunt, *Atque polenta coquit*] Ovid. *Quod coverat ante polentum.* Reperitur tamen & fœmineum, cùm hoc ſolùm inter Latina primæ declinationis reperiatur neutrum. *Polenta.* *Omne bonum præſens minus eſt*] id eſt, minoris æſtimatur, quia nemo contentus ſua ſorte; unde Horat. in principio Serm. *Quò ſit Mecœnas, ut nemo, quam ſibi ſortem, Seu ratio dederit, ſeu ſors objecerit, illâ Contentus vivat, laudet diverſa ſequentes?* Veruntamen id contrà uſu venit, ubi minimè opus, quia bona terrena, eò quòd præſentia ſunt, plùs nos delectant quam cœleſtia quæ futura ſperantur. *Minus.* *Aſpice ut impexi*] Docet exemplis, non rerum, ſed animorum eſſe diſcrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur variis, ut *Cædat ſuum*] id eſt, porcorum, ut veſicam habeant, cujus agitatione brumale frigus ſuperent: & ruſtici pilam magnam vento inflatam manibúſque pedibúſque agitantes, glaciale gelu non curant. *Pauperiem declarat hyems*] id eſt, paupertatem: Eſt tamen interdum damnum, ut ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. Nos *juvenes ſumus turba improvida*] quia ſecuri æſtate vagamur. *Noſtrum æs*] id eſt, pecunia noſtra. *Eſt tibicinis*] ſcilicet canentis ad choream inſtituendam. *Congeriem nummûm*] id eſt, nummorum, per Syncopen: *& ad ilia*,] ſcilicet fovenda, & cooperienda. *Trahunt*] id eſt, contrahunt, *Vulpes*] id eſt, pelles vulpinas, & μηλώτας,] id eſt, pelles ovinas. Græcum eſt, cætera nota ſunt. *Meloteæ.*

Cor,

Cor. *Deſipiunt omnes, nec nos in crimine ſoli,*
Immò ipſos vexat gravior dementia cives.
Verùm illis mater, nobis fortuna noverca
Nos premit: infelix ſors eſt dementia: fac ſim
Fortunatus, ero locuples, ero primus in urbe,
Audiar, aſſurgent omnes, vertice nudo
Vulgus adorabit, me plebs, me conſulet omnis
Turba, magiſtratus etiam, populúſque patréſque.
Ful. *O Cornix, Cornix! Non eſt fortuna, ſed ipſe*
Quo ſapiunt homines, animus: fortuna potentem
Non facit, immò Deus: cauſam recitabat Amyntas.
Cor. *Eſt fortuna Deus: ſed quid recitârit Amyntas,*
Dic, precor: in cauſis erat ingenioſus, & acer,
Antè tamen paulùm pecus & præſepia viſe:
Vade, redi; calor eſt poſt frigora dulcior; ito.
Ful. *Attingit nix alta genu, vix tecta reſiſtunt*
Tanto oneri; ſublimis apex in vertice furni
Pyramidem fecit, metáque aſſurgit acuta.
Cor. *Da pecori cordum, ſtipuliſque foramine claude.*
Si paries hiat; & redeuns lætamine muni
Limina: nulla gregi gravior, quàm frigora, peſtis.
Iamne ades? Oh! quænam hæc ſolito properantia major?
Ful. *Sollicitum me redlit hyems in frigore & igni.*
Maxima ſtrenuitas fœno requbare calenti:
Abſcondique cavo accubitu poſt frigora, dulce eſt.
Cor. *Incipe, & enarra diſcrimina rurit, & urbis.*

Deſipiunt omnes] Id graphicè docet Hor. 2. Ser. Nec mirum, quia ſtultorum infinitus eſt numerus. *Nos*] ſcilicet, ruſtici: unde ſe ruſticos aſſerunt. *Verùm illis mater*] id lepidè, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis multa contulit magnâ & ſævâ mercede: ita ut non ſit facilè exiſtimare, paréneſne melior, an ſævior noverca fuerit. *Infelix ſors*] id eſt, paupertas, & tenuis fortuna, *eſt dementia*] id eſt, putatur demens quicunq; pauper: unde Horatius in epiſtolis, *Hos ſilos aiunt ſapere & bene vivere, quorum Conſpicitur nitidis fundata pecunia villis.* *Aſſurgent*] id eſt, reverentiam & honorem aſſurgentes impendent, *Vulgus adorabit*] id eſt, corporis geſtu honorabit.

Demens quis.

Aſſurgere.

Nam

Nam adoramus etiam statuas & crucem Domini; sed oramus tantum rationem habentes, & sensum. *Consulet*] id est, consilium poscet. *Non est fortuna*] id verè Juven. *Sed nos Te facimus fortuna Deam. Est fortuna Deus*] id ex falsa opinione, & rusticè: Nam cum Deam neget nostra fides, etiam fortunam Deum dicit. At id facit poeta, quod numina putabantur utriusque sexus. Unde de Venere Æneid. 2. *Descendo, ac Ducente Dea.* Et de Electo aut Junone, 8. *Nec dextræ Deus erranti affuit*: Unde in Cypro erat barbaræ Veneris simulacrum, Unde dictum est, *Pollentemque Deum Venerem.* Videtur autem Cornix Dominus, aut saltem major quàm Fulica, quem mittit ad oculas: qui abiturus dicit, *Attingit nix alta genu. In vertice furni*] ubi minimè consistere posse videtur propter ignem; quod panis in eo coqui solet. *Pyramidem*] i.e. cumulum nivis in Piramidis formam. Est autem Pyramis structura ex lapidibus in morem ignis ascendentis, cujus vertex acutiùs est instructus, quales in Ægypto leguntur miræ altitudinis fuisse: de quibus Martial. in principio, *Barbara Pyramidum sileat miracula Memphis.* Addit autem Cornix, *Da pecori cordum*] id autem dicitur fœnum quod autumno secatur; sicut corda frumenta vocantur, quæ serò maturescunt. *Lætamini muni*] id est, fimo. *Iámne ades*] intelligendum est aliquantulum moræ interfuisse, & interea tacuisse Cornicem. Omnia autem faciliora sunt quàm ut expositione egeant.

Adorare
Orare.
Pyramis.
Lætamen.

Ful. *Hoc igitur tantum ruris discrimen & urbis*
Taliter exortum, noster recitabat Amyntas:
Principio rerum, primaque ab origine mundi,
Cum muliere marem sociali fœdere jungens
Cœli opifex (sic namque Deum appellabat Amyntas:
Nomen adhuc teneo) natos producere jussit,
Atque modum docuit fieri quo pignora possent,
Accinxêre operi, mandata fideliter implent;
Sicque utinam de pomi esu servata fuissent!
Fœmina fit mater, puerum parit, atque puellam,
Atque puerperio simili fœcunda quotannis
Auxit in immensum generis primordia nostri.

Post

Post tria lustra Deus rediit: dum pignora pectit,
Fœmina prospiciens, venientem à limine vidit.
Adam aberat, securus oves pascebat, aduiter
Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
Connubiis fraudata fides, sine cornibus hirci
Facti, & zelotypo conjux suspecta marito:
Nam quæ quisque facit, fieri sibi furta veretur.
Erubuit mater, nimiæque libidinis ingens
Indicium vata tot natos, abscondere quosdam
Accelerat, fœno sepelit, paleisque recondit.
Iamque lares Deus ingressus, salvere penates
Iussit, &, Huc, dixit, mulier, tua pignora profer.
Fœmina majores natu producere mandat.
His Deus arrisit, velut arridere solemus
Exiguis avium pullis, parvisque catellis.
Et primo latatus, ait, Cape regia sceptra,
Rex eris: at ferrum, & belli dedit arma secundo;
Et, Dux, inquit, eris: fasces populique secures
Protulit, & vites, & pila insignia Romæ:
Iámque magistratus celebres partitus in omnem
Progeniem, humanos tacitus volvebat honores.
Interea mater rebus gavisa secundis,
Evolat ad caulas, & quos absconderat, ultro
Protulit, Hæc, dicens, nostri quoque pignora ventris:
Hos aliquo, pater omnipotens, dignabere dono.
Setosum albebat paleis caput, hæserat armis
Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
Non arrisit eis, sed tristi turbidus ore,
Vos fœnum, terram, & stipulas (Deus inquit) oletis.
Vester erit stimulus, vester ligo, pastina vestra,
Vester erit vomer, juga vestra, agrestia vestra
Omnia; aratores eritis pecorúmque magistri,
Fœnisecæ, solisossores, nautæ, atque bubulci.
Sed tamen ex vobis quosdam donabimus urbe,
Qui sint fartores, lanii, lixæ, artocopique,
Et genus hoc alii soliti sordescere, semper
Sudare, & toto servire prioribus avo.

Tali-

Taliter omnipotens fatus, repetivit Olympum.
Sic factum ſervile genus, ſic ruris & urbis
Inductum diſcrimen, ait Mantous Amyntas.

Hoc igitur] Apologo ruſticano, diſcrimen urbanorum & ruſticorum commemorat à Deo factum, ſicut & mercedum nonnulli ſic dicunt inſtitutam differentiam. Nam cùm mechanici à Deo, quantum mercedis exigerent, exquiſiſſent; aſſignâſſet; ſutoribus, crepidariis, & pluribus aliis quotidianâ mercede conducendis denarios binos; latomis autem, & fabris lignariis ac carpentariis ſenos; diſquiſierunt priores, quantum poſſeſſionis ex tantula mercede compararent: reſpondit, Quantum ſatis eſſet ipſis & liberis quotannis jugerum. At reliquis quantum compararent petentibus, reſpondit, Quotidie tantum terræ poſſe comparare, quantum per crura retrorſum bipenni projicerent. Conati autem præ avaritia in longum projicere, in podicem projicerent; in quem ferè magnæ mercedes nunc quoque projiciuntur. Præterea dicunt ranas & ſimias ſic affectas: Cum muliercula, ſcilicet Eva, aut alia nimis fœcunda, vereretur venienti Deo omnes liberos prodere, occuluit quoſdam in furno, quoſdam ſub vaſe elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, juſſit Deus, qui in furno eſſent in ſimias converti; qui ſub vaſe, in ranas ac bufones. Talem igitur apologum, ac fabellam anilem, hic proſequitur autor. *Modum docuit*] dicens, *Creſcite & multiplicamini*, per coitum ſcilicet. *Accinxêre operi*] id eſt, operam dederunt diligenter liberis procreandis. *Mandata fideliter implent*] jucunda narratio, quia hodie quoque ad illud præceptum plus æquo inclinamur. *Poſt tria luſtra*] id eſt, quindecim annos. Nemo autem ſit mihi tam ineptus, ut hiſtoriam putet à Poeta narrari. *Hirci ſine cornibus*] id eſt, fœdi adulteri. *Nam quæ quiſque, &c.*] proverbialiter, & diſertius quàm illud, *Qui fuit in furno, ſocium ſibi quærit in illo. Salvere Penates*] id eſt, familiares, & omnes in domo habitantes. *Tua pignora*] id eſt, natos. Nam *Pignora natorum, dicuntur pignora rerum.* Pignora. *His Deus arriſit*] i.e. annuit, & blandus atque affabilis fuit. *Catellis*] i.e. canis fœtui. *Et primo*]

primo] ſcilicet omnium. Unde ad primæ geniturę jus alludit. *Faſces*] qui erant ex virgis, in quibus ſecuris erat colligata; ferebantur autem a lictoribus poſt eos magiſtratus, qui in corpus & ſanguinem animadvertere poterant. *Securis*] à ſecando dicta, quod interſecat, ut collum nocentium. *Et vites*] quibus centuriones & cæteri duces milites cædebant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia arbore, ne leviores haberentur, ſaltem in concivet. Nam alios virgis cædere licebat. Juven. Sat. 8. *Nodoſam poſt hæc frangebat, vertice vitem, Si lentus pigra munire caſtra dolabra. Et pila*] quæ ſunt Romanorum tela. Lucan. *Signa, pares aquilæ, & pila minantia pilis. Hæſerat armis*] id eſt, humeris. *Stimulus*] quo boves inſtigantur. *Ligo*] inſtrumentum ruſticorum, ut *paſtinum*] quod bifurcum eſt ferramentum, quo paſtinatio & repaſtinatio vinearum fit. *Fœniſecæ*] id eſt, ſecantes fœnum. Perſius: *Fœniſecæ pingui vitiarunt unguine pulles. Solifoſſores*] fodientes terram: eſt autem una vox: nam ſi duæ eſſent, *ſoli* ſecundam produceret, quam compoſita corripiunt in mediis ſyllabis, dummodo etiam in nominativo id habent, ut *fœniſeca, ſolifoſſor*: quod dico, quia *quantiscunque* à nominativo *quantuſcunque* aut *quantumcunque* producitur, ut *qualicunque* à *qualiſcunque*. *Fartores*] qui farcimen faciunt. *Lanii*] id eſt, carnifices. *Lixæ*] aquam ferentes *Artocopi*] panifices, aut panem incidentes. *Et genus hoc alii*] ſicut dicimus, *id genus*, pro *ejus generis*; ſic ponit *hoc genus*, pro *hujus generis*.] *Mantous*] i. e. Mantuanus; ſed Mantous dicitur à Manto Nympha, matre Ocni, qui Mantuam à matre denominavit. De qui Maro, *Fatidica Mantûs & Thuſci filius amnis. Amyntas* autem is eſt, de quo in Amynta viſum eſt.

Cor. *Mirabar ſi quid recti dixiſſet Amyntas.*
Civis erat: ſemper nobis urbana juventus,
Cui nihil eſt præter ſtulta hæc commenta negoti,
Ludit, in agreſtes ſemper joculatur, & urbis
Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit,
At neque de ſuperis pudet has componere nugas:

Iſte

Iſte jocus manifeſta gerit convitia ſecum:
Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaſo,
ut neque perpendas iſto te ſcommate carpi?
Nos quoque pauliſper mentem extendamus ad urbis
Stultitiam, nè fortè putes ſapientius illos
Vivere qui ſplendent auro, qui murice fulgent.
His oculis vidi tunicis pleroſque ſuperbis
Veſtiri, atque foro regali incedere greſſu,
Quos ſecreta fames premit, atque domeſtica egeſtas.
Stultius his certe nihil eſt: opulentia ficta,
Paupertas, & ſignities & inertia vitæ
Vera quid eſt aliud quam deſipientia vera?
Vidi etiam patres (O rem indignam atque nefandam!)
Dum ſegnes dormire volunt, & vivere laute,
Proſtituiſſe ſuas vulgo cum conjuge natas:
Quid pejus, quid perfidius, quid ſtultius unquam?
Ful. *Quid ſi vitam alio nequeant traducere pacto?*
Cor. *Cum todidem, quot nos, habeant animaſque manuſque,*
Dic, cur vitam alio nequeant traducere pacto?
Mirabar, ſi quid recte dixiſſet Amyntas] Quaſi dicat, juvenis ille inſanus amore, & ruſticos odio habens. *Cui nihil negoti*] pro negotii. *urbana juventus*] id eſt, multitudo juvenum urbanorum. *Convitia*] contumelias. *Omaſo*] id eſt, inteſtino pingui, tarditatem ingenio afferente, ut Hor. & Perſius atteſtantur. *Iſto ſcommate*] ideſt, irriſorio dicterio. *Te*] qui ruſticus es. *Carpi*] id eſt, reprehendi. *Nos quoque*] id eſt, viciſſim. *Qui murice*] id eſt, purpurâ. *Proſtituiſſe*] id eſt, ad turpem quæſtum in lupanaribus & proſtibulis ſtatuiſſe, quaſi pro foribus, ubi luxuria perditos expectant. *Quid*] ſcilicet dicas, aut quid faciant? & eſt inanior deſidioſorum purgatio, quam ut refellatur. Unde dicit Cornix, habent cives urbani manus & pedes ut nos: Cur non quærunt ſibi victum laboribus & parſimonia, ut nos?

Eſt etiam cujus vecors induſtria vanas
Quærat opes, ubi nullus opes invenit ab ævo.
Æs lavat herbarum ſuccis, & vertere in aurum
Æſtimat, ac nigra ſemper fuligine pallet.

Est qui, dum tellure latens desiderat aurum,
Dat magicis operam studiis, & tempora perdit.
Quid levius? quid futilius? quid inanius unquam
Omnia nè veniant ad opus telluris & agri,
Omnia pertentant: ut agant nihil, omnia versant.
Semper agunt, nunquam peragunt; ex fœnore victum
Infamem extorquent: vi, fraude, doliſq; laborant:
Mille viis opibus, mille insidiantur honori.
Nos capras, & oves, armentaque pascimus: illi
Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecos.
Rusticus est ovium pastor; volucrumque, canumque
Civis: utrum melius, te judice, nobiliúsque,
O Fulica, utilitas unde, aut opulentia major?
Ful. *Si venit ex nostris operis opulentia major:*
Civibus unde igitur tanturum copia rerum?
Cor. *Ex vi, fraude, dolis; vi, fraude doliſque laborant.*
Nonne vides, insane, ut nos crudeliter urgent,
Quo capiunt astu? nos irretire loquendo,
Sacrum offerre putant, & opus sublime, piumque:
Huc aures oculoſque adigunt, huc ora manuſque.

Est etiam] affert alia urbanorum vitia, & ferè oppoſita ſegnitiei, dicens, *Est etiam*] ſcilicet civis, *cujus vecors*] id *Vecors.* eſt perverſi cordis induſtria, *quærit opes vanas*] id eſt, ultra quam ſatis ſit, & non juſta ratione; ut qui per artem (ut dicunt) Alchimiæ, id eſt,, adjuvaminis, adjuvando *Alchimia.* naturam, ſperant æs aut argentum vertere in aurum: quâ viâ nullus, inquit, hactenus invenit opes; certum eſt multos inveniſſe pauperiem: dicunt tamen ejus rei ſtudioſi inventos, qui ad intentum pervenerint. *Fuligine nigra*] qui vapore fumeo, *pallet*] quomodo, niſi ad anxietatem referamus, non conſtat. *Est qui*, &c.] Alius error eorum, qui magicis artibus, & characteribus, neſcio quibus, ſperant poſſe inveniri theſauros abſconditos. *Omnia, nè veniant ad opus telluris & agri, Omnia*, inquam *pertentant.*] id eſt, experiuntur, ne fiant agricolæ, quo nihil honeſtius, nec juſtius. *Semper agunt, nunquam peragunt*] id eſt, perficiunt nihil eorum quæ inceperant. *Ex fœnore*] id eſt, uſurâ. *Accipitres*] id eſt, aves ad præ-

dam

dam. *Catulos*] ad venationem. *Et equos*] ad venandum, aut avibus, aut canibus. *Cercopithecos*] id est, caudatas simias. Nam κέρκος, dicitur cauda; πίθηκος, simius, aut simia. Sunt ergo, quos eatos marinos quidam vocant, capite, ut dicit Plinius, subnigro, & pilo asinino, quibus deformitas decori est, sunt que ob cautum ingenium divitibus in deliciis. *Civis*] est pastor volucrum & canum, quia eos pascit. *Quo astu*] id est, quâ calliditate, ab ἄστυ, id est, ab urbe, ubi astutiores sunt. *Irretire*] id est, in laqueos & retia illigare, hoc est, circumvenire & decipere verbis, putant *sacrum offerre*] id est, arbitrantur se obsequium præstare Deo, quando nos decipiunt. *Huc*] id est, ad hanc operam ut nos decipiant. *Adigunt*] id est, applicant. *Ora*] id est, omnia quæ dicunt. *Et manus*] id est omnia quæ faciunt. *Astus.*

Ful. *Unde urbanarum tibi tanta peritia rerum!*

Cor. *Hæc didici quondam, ductis in mœnia capris,*
Cum lac vociferans ibam venale per urbem.
Mansi apud artocopum; sapiens, & ad omnia promptus
Furta erat, & crudum ferro subradere panem
Ipse, ut erat mores urbis doctissimus, ista
Tradidit, affirmans nihil esse nocentius urbe:
Se quoque furari didicisse aiebat ab urbe.
Sunt etiam, qui parta ab avis patrimonia fundunt
In meretricum usus: quid fœdius, improbiusque?
Dic ubi mœchandi ars, homicidia, seditiones:
Nonne inter cives, atque intra mœnia regnant?
Quid reges, qui regna hominum per vulnera quærunt,
In mortemque suos adigunt? quid pectora miles
Objiciens telis, per mille pericula vadens,
Pro stipe dat vitam? Nulla est insania major.
Gloria præfertur vitæ. Quid gloria? quid laus?
Quid fama est? quid honor? Voces, & opinio vulgi.
Omnia longa dies abolet: cum vivere cessas,
Omnia sic abeunt, ut lux cum sole recedit.
Qui mire sollicitant remis, cum vivere possint
In patria, stulti: ventis qui credit & undis,
Stultus: divitiæ cui sunt, & negligit uti,
Stultus: qui, ut natis cumulet patrimonia, [partis

Abſtinet, & genium fraudat, ſtultiſſimus, & qui
Quæ facere ipſe poteſt, natis faciendа relinquit.

Unde urbanarum] Bona interrogatio, ut decorum ſervetur, & veriſimilis narratio. *Artocopum*] ut videtur, accipit pro panifico, ſeu (ut dicitur) piſtore, qui Græce dicitur ἀρτοποιός, id eſt, artopœus; quia ἄρτος dicitur panis, & ποιῶ facio. Sed artocopus, dicitur quaſi labor panis; nam κόπος labor dicitur, ſed accipitur pro laborante. Juvenalis autem videtur accipere pro pane, dicens Satyrâ quintâ, *Salva ſit artocopi reverentia.* Ubi tamen pro piſtore accipi poteſt, ut ſic maneat diſcretio panis, qualem artocopus fecerit, & ita obſervando ejus juſſum ſit ei reverentia. Sed ad Poëtam noſtrum; *Ipſe, ut erat mores urbis doctiſſimus*] Hoc exemplo convincere poſſumus, participia comparari. Nam ſi nomen ſit doctiſſimus, non regeret accuſativum. Quocirca ego quidem *morum* potiùs dicerem; hic tamen verſus *mores* potiùs decet legendum. Neque tamen omnino inauditum, ſi ſuperlativa à participiis accuſativum regentibus deducta, accuſativum regant, cum adverbia à præpoſitionibus orta id faciant, ut *proximè Hiſpaniam Mauri ſunt*, inquit Saluſtius, *Sunt etiam*] Aliam affert urbanorum ſtultitiam, qui patrimonia ab avis parta cum meretricibus abſumunt. *Qui reges*] Docet & reges & cæteros bella pro dominio, aut inani gloria gerentes, urbes ferè incolere; ſtipendiarios autem, qui invocati nomina ſua dant, etiam urbanos eſſe, & maxime inſanire, cum pro modica ſtipe periculum vitæ ſubeunt: quod ruſtici non niſi coacte faciunt pro libertate patriæ, & conjuge ac liberis. *Qui mare ſollicitant*] Rurſus aliud genus ſtultitiæ (quod Perſius quoque proſequitur) eorum qui cum ſatis habent, navigant tamen cum periculo vitæ. Item; *Stultus divitiæ cui ſunt, & negligit uti*] ut avarus: Nam ut dicet Seneca, *Tam deeſt avaro quod habet, quam quod non habet.* Unde de ſene avaro Hor. *Quærit, et inventis miſer abſtinet, & timet uti.* Et primo ſerm. *Congeſtis undiq; ſaccis Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Stultus, qui ut natis cumulet, &c.*] quia ſæpe malè abſumunt. Unde

Perſius

Persius. *Ut tuus iste nepos olim satur anseris extis, &c.* Vide Satyram ultimam, ubi totum hoc est argumentum. *Et genium*] id est, naturam. Est enim genius Deus naturæ & loci nativi, quem, qui alimentum naturæ debitum subtrahunt, defraudare dicuntur. Terent. in Phor. *Suum defraudans genium. Quæ facere ipse potest*] quod per fabellam seu apologum de cassita pulchre recitat Gellius.

Qui numerant stellas, & se comprendere sata
Posse putant, stulti: verum dementior istis
Naturam quicunque Dei scrutatur, & audet
Figere in immensam lucem tam debile lumen.
Nostra fides melior: civis ratione coactus
Difficile assentit; nudis nos omnia verbis
Credimus, & plures faculas accendimus arci.
Civibus est infida fides: inquirerer nunquam
Mente sinunt arcana Dei. Si numina scire
Esset opus, poterant nobis se ostendere: verum
Quando latere volunt, quid vestigare necesse est,
Quæ nos scire negant ipsi qui cuncta gubernant!
Nostra etiam pietas pietate potentior urbis.
Namque viri, qui sacra canunt, templisque ministrant,
Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæsitas ex rure, in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas eu rustica) fruges.
Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam,
Causidici, latratores, rabulæque forenses,
Nummorum aucupium docti, legúmque tyranni:
Ære patrocinium vendunt; producere causas,
Et lites pendere diu, vindemia quædam est.
Sunt & equestre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His, etsi tenebras palpant, est facta potestas
Excruciandi ægros, hominés que impune necandi.
Qui verò populis præsunt, hominesque gubernant,
Quò plus juris habent, quantóque licentia major,
Insanire solent tantó ampliús. O ubi sancti

Rectores, & juſtitiæ & pietatis amici,
Quos patres ſero ante focum memorare ſolebant:
Omnia nunc abeunt peſſum: ſpoliata queruntur
Templa, gemunt inopes, viduæ lacrymantur. Et hujus
Quænam cauſa mali? Quia ſtat pro lege libido.

Qui numerant ſtellas] ut aſtronomi; *& ſe comprehendere fata*] ut aſtrologi, genethliaci, & mathematici. *Naturam quicunque Dei ſcrutatur*] Unde ille, *Mitte arcana Dei*; Et alius; *Altiora te ne quæſieris*: Et utroque major; *Noli nimiùm ſapere, ſed ad ſobrietatem. Noſtra*] id eſt, ruſticorum. *Civis ratione coactus*] id eſt, rationibus inuitens. *Plures fa-*
Facula. *culas*] id eſt, tædas & cereos tortos. *Mente ſinunt*] id eſt, deſinunt. *Poterant nobis ſe oſtendere*] Argumentum quo verisimile ſit, Deum non velle à nobis noſci, cum ſe non præbeat noſcendum. *Quid veſtigare*] id eſt, inquirere neceſſe eſt ea, *quæ ipſi qui cuncta gubernant*] ſcilicet ſuperi, *negant*] id eſt, prohibent nos ſcire: quaſi dicat, *Nihil neceſſe eſt, &c. Quando*, id eſt, quandoquidem *Noſtra etiam pietas*] id eſt, charitatis, ut dicunt, exhibitio in eleemoſynis erogandis. *Legunt*] id eſt, colligunt. *Stultorum eſt aliud*] In pragmaticos & cauſidicos invehitur quaſi Satyricé. Unde aptè perſonam Cornicis aſſumpſit. *Rabulæque forenſes*] id eſt, forum judiciale, ſeu cauſas ſectantes.
Rabula. *Rabula*, ſecundum Feſtum, dicitur multis intentus negotiis, paratuſque ad reddendum quid, aut auferendum; vel qui eſt in negotiis agendis acrior, quaſi rabioſus. Secundum Marcellum autem, *rabula* à rabie dictus eſt, quem nunc advocatum vel cauſarum patronum dicimus. Cicero; *Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro; ſed doctiſſimum, atque perfectiſſimum quærimus.* Sunt ergo *rabulæ* (ut iterum Nonius atteſtatur) litigioſi. *Aucu-*
Aucupium. *pium*] id eſt, captationem, ab avibus captandis. Comicus; *Hoc novum eſt aucupium. Legumq; tyranni*] Quia ſummum
Vindemia. jus ſumma malitia eſt. *Ære patrocinium vendunt, &c.*] Enumerat cauſidicorum vitia. *Vindemia quædam*, i. lucrum, ut vindemia quæ eſt vini collectio, ut meſſis frugum. *Sunt & equeſtre genus medici*] Et hoc quoque Satyricé. Equeſtres ſunt, quia mulis fere vehuntur medici. *Venas illicitas*]

licitas] ad femora mulierum. *Nomina temeraria*] id eſt, rebus non convenientia, qua fingunt, nè ignari deprehendantur. *Etſi tenebras palpant*] id eſt, cæci & ignari ſunt. *Eſt facta poteſtas*] Quia, morientibus ægrotis inter curandum, in jus non vocantur. *Qui vero populis præſunt*] In primores, & optimates, ac magiſtratus invehitur. *Inſanire ſolent tanto amplius*] cum tamen vel leve in aliis ſcelus, in illis maximum ſit. Unde Juven. *Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe Crimen habet, quanto qui peccat major habetur. Abeunt peſſum*] id eſt, peſſundantur, & pereunt. *Spoliata queruntur*] id eſt, comburuntur templa.

Ful. *Iſta tua, O Cornix, excandeſcentia fines*
Tranſit honeſtatis: ſcelus omnibus objicis omne.
Innocuos habitare homines & in urbe memento.

Cor. *Non habitant colubri quædam Balearibus arva*
Proxima (non memini nomen) neque noctua Cretam,
Nec nemus Ægeriæ ſonipes, nec vir bonas urbem.

Ful. *Vir bonus eſt animal rarum, paucaſque per urbes,*
Et per rura locos habet: eſt rariſſima virtus.

Cor. *Inſanis, Fulica, inſanis: Tot in urbibus hoſtes*
Sunt tibi, quot cives; hi nos tondentque, pilantque,
Non habita noſtri capitis ratione: coarctant
Nos ad furta, ipſi mox ad ſuſpendia mittunt.
Fas igitur, ſi quid noſtris ſeſe anguibus offert,
Radere, & inſidiis, ac noſtra indagine captos
Deplumare levi tactu ſenſim, & pede preſſim.
Si videt, excuſa; ſi ſunt ſecreta, negato
Furta: quod occultum eſt, non eſt injuria, furtum.
Quicquid habent, noſter labor eſt, induſtria noſtra eſt.

Iſta tua, O Cornix, excandeſcentia] id eſt, vehemens ira. *Fines*] i. limites tranſit honeſtatis. *Baleares*] inſulæ ſunt in Hiſpania, Græcis dictæ à fundarum jactu. Nam βάλλω ſignificat, *jacio*: tollitur autem nunc *l*. Balearicos autem contra glires à ſenatu auxilium petiiſſe conſtat, cum in quibusdam arvis vicinis non poſſent vivere ſerpentes, ea autem arva ſunt in Ebuſo, que eſt inſula inter Ophiuſam, & Pityuſam. Ebuſi enim terra ſerpentes fugat, omnium veneno-

Ebuſus

venenoſorum animalium expers; eadem cuniculos gignit populantes meſſes Balearium. Dicit autem ſe *nominis immemorem*, ut decorum ſervetur. Nam non congruit ruſtico longinquarum inſularum nomina ſcire, ſicut Maronianus ruſticus oblitus erat nominis. Geometræ, dicens, *In medio duo ſigna: Conon, & quis fuit alter, Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem? Neque noctua Cretam* ſcilicet habitat; cujus nomen non ignorat, quia ſub Ventorum ditione eſt. Noctua autem, quæ in Creta negatur, plurima Athenis eſt, uſq; adeo ut in proverbio ſit, Γλαῦκας ἐς Ἀθήνας, id eſt, *Noctuas Athenas*, aut in *Athenas*, ſcilicet fert is, qui merces eo, ubi abundant, inutiliter tranſvehit, ac ſi aquas in mare vehat. *Ægeriæ* autem *nemus* eſt, ubi Numa Pompilius ſecundus Romanorum rex colloquium cum Ægeria nympha uxore ſuâ, de rebus religioſis habuit; ubi *ſonipes* negatur vivere; Eſt autem equus à ſono pedum ſic dictus, Æneid 4 *Stat ſonipes ac fræna ferox ſpumantia mandit. Nec vir bonus urbem*] ſcilicet habitat; ſicut nec Albionem, ſeu Britanniam majorem lupus: *Vir bonus eſt animal rarum*] Mar. *Vir bonus & ſapiens, qualem vix repperit unum Millibus è cunctis hominum conſultus Apollo, Judex ipſe ſui.* Juv. *Rari quippi boni*, &c. *Habet*] Id eſt, habitat, reſidet. *Sunt tibi* ſcilicet ruſtico. *Pilantque*] Hor. compilo ſecundâ longâ poſuit, *ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes, verbum non amplius addam.* Eſt autem notum Gallis vocabulum: quod ſi tractum eſt à piſis, natura primam corripit. Inde autem tractum volunt per apologum Æſopi, quo, qui duas uxores habuit, alteram juvenculam, quæ canos decerpſit radicitus; alteram grandem natu, quæ, ut ſibi conformen haberet maritum, nigros capillos ſuſtulit; calvus & depilatus manſit, atq; ita Nudatus & privatus intelligitur ſuis: quod efficere pilare eſt. *Coarctant*] id eſt, compellunt nos ad furta, quia exigunt quod ſine furto nos habere non poſſe ſciunt, *et mittunt mox ad ſuſpend.*] Potuit noſſe Candidus, quem alii ex agro Parmenſi, alii ex Mantuano oriundum dicunt. *Noſtris unguibus*] Arguè quia cornices & ſulicæ unguibus deripiũt. *Senſim*] i. imperceptibiliter

sibiliter, hoc est, paulatim, & *pede pressim*] id est, quasi presso pede sine strepitu. *Deplumare*] quæ aves id avibus faciunt. *Si videt*] scilicet, quisquam furta, *excusa*] dicens videlicet te jocari voluisse. *Si sint secreta, negato. Furtum, quod occultum est, non est injuria.* Quia *quicquid habent* scil. *aves, est noster labor, est industria nostra.*] Hæc autem Cornici potiùs quàm bono pastori conveniunt dicere; quia furta nulli licita sunt: nec sua sibi vendicare sine superioris autoritate permissum. Unde dicit Fulica,

Ful. *Jam longe egrederis metam rationis & æqui.*

Cor. *O Fulica, improbitas urbana coinquinat orbem.*
Unde tot in terras veniunt æstate procellæ,
Flumina, venti, amnes, grando? Vidisse recordor
Tellurem tremere, ac postes & tecta labare,
Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam.
Cur segeti lolium, messi dominantur avenæ,
Uva in Capreolos transit, caligine verni
Depereunt flores? Mala parturit omnia nobis
Hæc civile nefas; pariet quoque plura deinceps.
Unde venit furor armorum, bellique tumultus,
Qui genus omne mali secum vehit? Omnibus urbs est
Fons & origo malis. Descendit ab urbe Lycaon;
Deucalion Pyrrha cum conjuge rusticus: ille
Intulit illuviem terris; hic abstulit: ille
Abstulit humanum terris genus; intulit iste.
Si terra (ut perhibent) flammis adolebitur unquam,
Istud grande nefas ulla descendet ab urbe.

Ful. *O Cornix, jam pone modum sermonibus istis,*
Audio jamdudum pueros de pulte loquentes:
Cætera, si quicquam supereſt, post prandia dices:
Pulti indulgendum monet urbibus hora relictis.

Iam longe egrederis metam rationis, & æqui] quia urbanos deplumare, si clam fore speretur, consulis. *Coinquinat*] contaminat, polluit. *Orbem*] i. universum mundum. *Unde tot in terras*] dicit omnem tempestatem importunam, omnemq; calamitatem propter urbanorum scelera à Deo demitti. *Cur segeti*] Vir. *Grandia sæpe quibus mandavimus hordea sulcis, Infelix lolium & steriles dominantur avenæ.*

avenæ. Est autem lolium, de quo Salvator: *Nonne bonum semen seminasti? unde ergo habet zizania? Inimicus homo superseminavit.* *Uva in capreolos*] id est, acidas quasi chordulas quibus sese vites palis & ramis alligant, quibus etiam vesci solent divites. *Caligine*] id est, aëre nebuloso & obscuro, atq; ita infecto. *Parturit*] pro parit, id est, provocat. *Civile nefas*] id est, nefandum civium scelus. *Descendit ab urbe Lycaon*] quem ob perfidiam Jupiter in *lycon*, id est, lupum transformavit, & occasione cujus sceleris diluvium (secundum Ovid.) superinduxit. *Deucalion Pyrrha cum conjuge.*] id est, uxore. *rusticus*] scil. fuit, qui in montibus Thessaliæ habitavit, ubi inter saxa degens, ad sese profugientes tempore particularis diluvii benignè recepit: quocirca humanum genus jactis post terga lapidibus servasse fingitur. *Ille*] scil. *Lycaon*, hoc est, scelus ejus. *Intulit diluviem*] id est, inundationem aquarum, hoc est, diluvium *Terris*] id est, in terras: ut, *Inferretq; Deos Latio. Hic.*] scil. Deucalion cum Pyrrha. *Abstulit*] scil. illuviem. *Ille*] scil. Lycaon, *abstulit*] genus humanum terris. *Iste*] id est, Deucalion, *intulit*] scil. in terras genus humanum, quod secundum fabulas, perierat; aut secundum historiam illic perisset, si non servasset. *Si terra, ut perhibent*] id dubitat rusticus: aut ex ethnicis sumptum, quibus non est fides habenda, nisi eadem in sanctis quoq; literis habeantur. Nos autem credimus ignem conflagrationis diem judicii præcessurum. Sed & Ovid. aliquando mundum igne perituram asserit Metamor. 1. *Esse quoq; in fatis reminiscitur affore tempus, Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cœli. Ardeat, et mundi moles operosa laboret. Istud grande nefas*] scil. propter quod mundus ardebit. *Descendet ab ulla*] id est, à quavis una urbe, & non ab agro. *O Cornix jam pone modum*] id est, finem *Sermonibus istis*] scil. tuis improbis, & contumeliosis. *Audio jamdudum pueros*] i. minores famulos, aut liberos *loquentes de pulte*] i. instare horam prandii. *Si quicquam supereſt*] i. reliquum est. Gellius docet *superesse*, supra id quod satis est esse. *Hora*] scil. prandendi. *Monet indulgendum*] i. operam dandum esse, aut invigilandum. *Pulti.*] i. cibo illi rustico, quo Romani diu vixerunt. *Urbibus*] id est, contumeliis de urbibus *relictis*.

EC-

ECLOGA VII.

De conversione juvenum ad Religionem, cum jam autor ad Religionem aspiraret, inscripta POLLUX.

JOANN. MURMELII argumentum.

Galbula pastores ad sydera laudibus effert,
Et canit ut viso versus sit numine Pollux.

Alphus & Galbula.

Galbula, quid sentis? Pollux doctissimus olim
Fistulizen subito, quodam quasi numine tactus,
Destituit calamos, tunicas, armenta, sodales,
Barbaque cucullatum caput, ut campestris alauda.
Quatuor ante dies in religiosa recessit
Claustra; ferunt illum, pecudes dum solus in agris
Pasceret, effigiem quandam vidisse deorum:
Cætera non memini; sed tu quid, Galbula, sentis?

Galbula.] Si frivolum non sit, dicam non sine ratione in hac septima Ecloga agi de conversione juvenum. Nam septenarium numerum, qui ex primo impari, & proximè illum subsequente pari conficitur, constat habere nescio quid mysterii, non solum in sanctis literis, sed etiam apud poetas; unde est illud, *O terque quaterque beati, &c. Nam te jam septima portat Omnibus errantem terris ac fluctibus æstas.* Dicunt præterea, septimo quoque anno immutari nobis ætatem: ut primis septem annis simus infantes, proximis pueri, tertiis adolescentes, quartis juvenes; quâ ætate constituendum est nobis genus vitæ, quos & quales nos esse velimus, & in quo genere vitæ. Bene ergo (ut de cæteris ætatibus, quæ pati ordine subsequuntur, taceam) in hac septima Ecloga agitur de juvenum ad religionem conversione: Unde hactenus *adolescentiam suam* (sic enim inscripsit opus)

opus) poëta ceciniſſe putatur, deinceps contaturus ventam & virilem ætatem, in duobus videlicet ulti carminibus, quæ in religione compoſuit. Sed linquam hæc argutioribus. Per *Pollucem* hoc loco intelligo po

Fiſtulicem. tam. *Fiſtulicen*] id eſt, canens fiſtula ut noſtra ætate: ſi

Tibicen. cut tibicen, canens tibiâ grui, ut olim factitabant, nunc quoque nonnunquam. *Quædam quaſi numine tactu*

Bardocucullatus. quia ſpiritus ubi vult ſpirat. *Bardocucullatus caput*] id e habens *Bardocucullum* capiti tegendo aptum: *Bardocucullus* veſtis eſt Gallica groſſioris villi, facta compoſitione ex Bardis, qui poëtæ erant Gallicani, & cucullo: C

Bardi. cullus enim veſtis eſt groſſior, capiti tegendo apta. *Bardi* item dicebantur olim ſtulti, apud Gallos, ut poſſis accipere *Bardocucullum* veſtem fuiſſe Gallicam ſtultorum & vilium hominum. Unde Martial. in diſtitch. *Gallia Santonica veſtita eſt Bardocucullo: Cercopithecorum penula nuper erat.* *Bardus* ad hoc, autore Feſto ſtultus à traditate in-

Bardus. genii appellatur per *Metathefin*: Græcè enim βραδὺς dicitur. Præterea, ut idem inquit, bardus Gallicè cantor appellatur; qui virorum fortium laudes canit, a gente Bardorum. De quibus Lucan. *Plurima ſecuri fudiſtis Carmina Bardi.* Nonius autem dicit bardum eſſe propriâ vi & ingenio tardum. Nam Græci tardum βραδὺν, id eſt, bardum dicebant. Plaut. in Perſa, *Nimis equidem pro bardo et ruſtica res habitam eſſe.* Ex his & aliis multis, ut de Aſpidibus, patet Gallicam quoque linguam immutatam eſſe: nam multa nunc aliter, quam olim dicebantur à Gallis dicuntur. *ut Campeſtris*] id eſt, in campis verſari ſolita. *Alauda*] id eſt, avis cucullata, & plu-

Alauda. meam criſtam habens. *Effigiem quandam vidiſſe deorum*] ut in proceſſu patebit. Videtur autem divam Virginem intelligere; aut quæ Herculi occurriſſe à Cicerone memoratur: de qua ſuo loco dicam. *Cætera non memini*] id enim & ruſtico convenit, ut jam ſæpe diximus, & œconomiæ, atque argumento hujus eclogæ. Nam intendit narrando duo facere: colligere videlicet laudes paſtorum, & perfectionem religionis; potiſſimum Carmelitanæ, quæ prima eſt.

Gal.

Ut dixêre patres, Faciens primordia rerum
(Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Umber)
Instituit Deus agricolas, pecorisque magistros.
Primus agri cultor rudis, immansuetus, & asper,
Qualis humus segnis, lapidosa, rebellis aratro.
Ast ovium primus pastor, mitissima proles,
Instar ovis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis nunquam pastoribus asper,
De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras,
Nunc ove, nunc pingui vitula faciebat, & agna
Sæpius, & magno divos ambibat honore,
Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
Ut fuerit primo mundi nascentis ab ortu
Tempus ad hoc, cœlo pecoris gratissima cura.
Assyrios quosdam (sed nescio nomina: curæ
Diminuunt animum) Deus ex pastoribus olim
Constituit reges, qui postea murice & auro
Conspicui gentes bello domuêre superbas.
Cum Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,
Aut Paris, aut alius; puerum qui obtruncat ad aram,
Pastor erat. Quando cœlesti exterritus igne,
Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus.
Exul apud Graios Amphrysia pastor Apollo
Rura peragravit, posito deitatis honore.
Cœlestes animi, Christo ad præsepia nato
In caulis cecinêre Deum pastoribus ortum.
Et nova divini partûs miracula docti
Pastores, primi natum vidêre Tonantis;
Et sua pastores infans regnator Olympi,
Ante magos regésque dedit cunabula scire.
Se quoque pastorem Deus appellavit, ovésque
Mitibus ingeniis homines, & mentibus æquis.
Et nè vana putes hæc somnia, nuper ab urbe
Rus veniens, pictis perlegi hæc omnia templo.
Sunt pecudes pictæ, parvi sub matribus agni
In tellure cubant, ingens equitatus ab alto
Monte venit, radiant auro diademata divûm;

Et

Et ſuſpenſa tenent vaga lumina prætereuntum.
Non igitur mirum, noſter ſi numina Pollux
Vidit: amant villas, & oves, & ovilia divi.
Simplicibus præſens Deus eſt, offenditur aſtu.

ut dixere patres] ut probet verſimile eſſe, paſtori eſſe numen viſum, altius orditur laudes paſtorum, docetque quod verum eſt, *Abelem* primum juſtum fuiſſe paſtorem, multoſque reges, ut *Abraham*, *Davidem*, & ſimiles fuiſſe paſtores: *Coriſium* ad hoc ſe appellaſſe paſtorem, dicentem, *Ego ſum paſtor bonus*; & recens natum primò à paſtoribus agnitum atque viſum, & multa id genus alia, quæ legendo patebunt. *ut dixere patres*] Virgil. *Arunci meminere ſenes.* Ruſtici enim non ex libris, ſed ex majorum relatu hiſtorias diſcunt. *Deus jaciens primordia rerum*] id eſt, in prima hominum geneſi inſtituit agricolas, ut *Adam*, & primogenitum *Cain*. *Pecoriſque magiſtros*] ut *Abelem*, quia autem dicendo primordia rerum viſus eſt altiùs ordiri, bonam facit *Parentheſim*, dicens, *Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Umber*, cui totam doctrinam ſuam ubique acceptam fert. *Primus agri cultor*] ſcilicet *Cain*, *Ovium primus paſtor*] id eſt, *Abel. Inſtar.*] id eſt, in ſtatum & morem, ac ſimilitudinem, quod Valla negat. *Quæ bile*] id eſt, cholerâ amaritiem animo afferente, *Sacrum ponebat ad aras*] Hiſtoria patet in principio Geneſeos. *Vitula faciebat*] ſcilicet rem ſacram. Sed *facio*, & *operor* per ſe poſita, de rebus ſacris intelliguntur. Nec dices, *Faciam vitulam*; quia id tauri eſt: ſed *vitula*, aut *vitulo*, ſubaudiendo rem divinam; ut in Buc. Maro: *Cum faciam vitula, pro frugibus, ipſe venito. Divos ambibat*] id eſt, ambientium more venerabundus adorabat. *Sic*] id eſt, uſque adeo numina flexit, ut cura pecoris fuerit à primo ortu mundi naſcentis, ſcilicet uſque *ad hoc*, id eſt, noſtrum *tempus*, *gratiſſima*] id eſt, acceptiſſima, *cœlo*] is eſt, cœleſtibus. *Aſſyrios*] ut *Abraham*, *Lotb*, *Jacob*, & cæteros Patriarchas. *Cum Paris*] Alexander, qui & Paris, paſtor fuit. Nam cum Hecuba ipſa gravida viſa eſſet geſtâſſe catellum facem geſtantem, quâ tota Troja incendebatur, idque ad Priamum retuliſſet,

&

& ille ad ſomniorum & phantaſmatum interpretes, reſponſum accepit, filium geſtare, qui Trojæ cremandæ occaſionem daret: quocirca pater quicquid pareret interfici juſſit. Mater autem non interfecit, ſed exponendum feris dedit, ubi à paſtoribus inventus, ab illis quoque educatus, in virum crevit, atque ab Oenone Nympha adamantus eſt, judiciumque inter tres deas dediſſe fertur. Cùm verò optimus eſſet athleta, & cum Hectore congreſſus eum viciſſet, ab eo interemptus fuiſſet, niſi frater agnitus: tandem pro Helena promiſſa in Græciam profectus fatalem attulit prædam. Unde Statius in Achilleide; *Solverat Oebalio paſtor de littore claſſem. Dardanius Paris* ergò *aut alius*] quia de nomine, ut ruſticus, dubitat; *Cum vidit tria numina* [ſcilicet *Junonem, Palladem, & Venerem*, de præſtantia formæ concertantes, *In Ida*] id eſt, ſylvâ ſic dictâ, *Iliaca*] id eſt, Trojana. Quod additur, ad diſcretionem Idæ Cretenſis. *Iliaca.* *Erat paſtor puerum qui obtruncat ad aram*] ſcilicet Abraham, qui id facere voluit, erat paſtor. *Paſtor erat Moſes--quando cæleſti exterritus igne*] ſcilicet in rubo, qui non comburebatur. *Moſes.* *Venit ad oſtentum*] id eſt, miraculum aliud portendens, ut virginitatem divæ genitricis Chriſti. *Pedibus nudis*] quia juſſus eſt calceamenta exuere. *Moſes*, inquam, *à flumine tractus*] ſcil. à filia Pharaonis regis Ægypti, cùm eſſet in ſiſcella ſuper aquas natans, unde nomen accepit. Apollo ſpoliatus divinitate pavit Admeti regis armenta novem annis, unde *Nomius* [id eſt, paſtoralis eſt dictus: pavit autem apud Amphryſum fluvium Theſſaliæ, ſpoliatus, dico, divinitate propter interfectos Cyclopas, unde in principio 3 Geor. dicit Virg. *Et te memorande canemus Paſtor ab Amphryſo*. Ideo hæc ſecundum Macr. l. 1. Saturn. fiunt quia Apollo ipſe eſt ſol, quia omnia paſcit. *Deitatis*] Latinius diceretur *divinitatis*, ſed carmen id non accipit. *Cæleſtes animi*) id eſt, ſpiritus: unde, *Qui facit angelos ſuos ſpiritus. In caulis.*] id eſt, ſeptis paſtorum, ubi faciebant vigilias ſuper gregem ſuum, ut Lucas præclare memorat. *Ante magos*] i. ſapientes Perſarum & Indorũ; quia eâdem nocte quâ natus eſt, cum ipſis, ad minimum decimo *Nomius.* *Caulæ.*

mo tertio die primum visus sit. Dico ad minimum, qui controversia est, an eodem anno, an alio. *Ante magos regesque*] Unde *magos* pro regibus accipimus, propter illud, *Reges Tharsis*, &c. *Se quoq; pastorem Deus appellavit*, dicens, *Ego sum pastor bonus. Oves q;*] Addens. *Agnovi oves meas, & cognoscunt me meæ*] id est, miti ingenio præditi homines. *Picto perlegi hæc omnia templo*] id est, in parietibus fani, ubi picta hæc fuerunt; & ideo dicit, perlegi. Maro in 6. *Quin protinus omnem Perlegeret.* Magna enim est convenientia pictoris & scriptoris. Unde eos Flaccus æquiparat, dicens, *Pictoribus atque Poetis, Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas: Sunt pecudes*] scilicet pastorum, qui Christum viserunt. *Ingens equitatus*] scilicet trium regum. *Diademata divum*] aut regum, aut angelorum, aut Christi, & parentum ejus; hoc est, matris veræ, & patris legalis, ac nutritii, & naturalis, à quibusdam putati. *Et suspensa tenent vaga lumina*] id est, oculos prætereuntium, hoc est, cogunt præterire volentes immorari donec picturam perspexerint. *Amant villas*] id est, domus rusticas & oves, & ovilia divi. *Simplicibus præsens Deus est*] Id sanctè & moraliter, si cordis simplicitatem intelligit.

Alph. *Vera refers pecori si sint innoxia nostro*
Pascua; vidi asinum, vidi præsepe, bovemque:
Iam memini turbæ venientis, & ora videre
Indica jam videor regum sua dona ferentum.
Unum oro: Quæ nox Polluci occurrit imago?
Galbula, si nosti nè sit labor omnia fari.

Galb. *Et novi, & memorare libet; res digna relatu,*
Res digna auditu, pia, sancta, imitabile factum.
Durus & immitis pater, atque superba noverca,
Pollucem graviore jugo premere juventæ
Tempore, cum dulces animos nova suggerit ætas:
Et cum jam invalidæ longo sub pondere vires
Deficerent, nullâque odium mansuesceret arte,
Constituit tentare fugam: res una volentem
Ire diu tenuit, nimis impatienter amabat.
Error enim communis amor juvenilibus annis.
Res est fortis amor, violentia fortior: ivit.

Et

Et tales abiens (mihi namque solebat amores
Enarrare suos) mœsto dedit ore querelas:
O virgo, lacrymane tuis solventur ocellis,
Cum te tam charo cernas ab amante relictam?
Ullane decessu duces suspiria nostro?
Tune mei crudelis eris sorte immemor unquam?
Usque adeone tuam poterit frigescere pectus,
Pectus quod toties tot lumina fletibus implet?
Tune trahes crebros gemitus, & pallida fies?
Cerno oculos, cerno lacrymas, cerno anxia corda
Virginis. Heu! tantum quâ dissimulare dolorem
Fas erit arte? Dolor duplex mea pectora torquet;
Illius atque meus: sed fas mihi flere, quod illi
Non licet. Occultus longè magis æstuat ignis.
Incolumem mihi vos divi servabitis illam,
Ut, quando exilio repetam mea rura peracto,
Fiat amor felix saltem semel ante senectam.

Vera refers] Approbat Alphus, *Vidi asinum, et bovem, et præsepe.*] scilicet Domini, qui in eo ante asinum & bovem est positus. Vidi, inquit, de pictura intelligens. *Jam memini turbæ venientis*, id est, in mentem venit, *& videor* mihi nunc *videre ora Indica*] id est, Indorum regum, ab India venientium. *Et videor videre ora regum ferentum*] id est, offerentium dona, sc. *aurum, thus, et myrrham. Et novi, et memorare libet*] quia *res* est *digna relatu*] id est, ut referatur, & recensetur; & *factum*, scil. Pollucis, est *imitabile. Durus et immitis pater*] *Est mihi namque domi pater, est injusta noverca.* Videtur autem hæc vera vitæ ipsius poetæ descriptio. *Graviore jugo*] Quia nimis rigidi, & severi erant, ut in prima Ecloga docuimus. *Et cum invalidæ*] Est enim ea ætas imbecillis & inops consilii. *Nullaq; odium*] sc. parentum. *Arte*] scilicet filii. *Constituit tentare fugam*, id est, discedere clam à parentibus tam duris. *Error enim communis*] Unde prius, *Semel insanivimus omnes. Res est fortis amor, violentia fortior*] sc. *est. O Virgo*] Querulosa discessio ab amica, *Crudelis*] quæ amantem non redamas. Maro: *O crudelis Alexi; Nihil mea carmina curas, &c. Lumina*] Sic *tot* legendum vi-

detur, ut sit, *pectu*, inquam, *quod implet toties luminu te fletibus. Dolor duplex illius atque mens*] *Illius* scilicet virginis quam occulto æstuantem putat amore: *Atq; mens*] qui manifesto absumptus sum igne. *Exilio peracto*] quia in exilium voluntarium, ut patris sæviciam, & novercale odium deviteț, abscedere destinavit. *Fiat amor Felix*] ut potiatur amicâ saltem semel: id amatorie & modeste.

Talia pergebat memorans, voluitque reverti:
Tantus amor juvenem, vis tanta furoris agebat.
Sed jam jacta fuga cunctis erat alea nota.
Fronde sub Herculea fessus mœrore sedebat:
Ecce puellari virgo stipata coronâ,
Ora, manus, oculos habitumque simillima Nymphæ,
Et tali affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer, quo tendis iter? vestigia verte.
Nescis (heu!) nescis quo te via ducat; & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos ratus herbosos, nihil esse pericli:
Omnia tuta putas, & quod placet, utile credis,
More juventutis flebile. Collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber sub graminis umbra.
Est facile incautos offendere: parvulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
Nec nisi jam læsus vires intelligit ignis.
Hæc regio intrantes aditu consuevit amœna
Fallere; delicias offert, & gaudia: verum
Ingressis, quum triste nihil superesse putatur,
Mille parat laqueos, & mille pericula profert.
Trames hic, ut collem gressu superaveris illum,
Ducit in umbrosam sylvam, crudele ferarum
Hospitium, loca tetra situ, & caligine opaca.
Qui quis eo deceptus, abit, remeare vetatur:
Et piceis primum velatur lumina vittis;
Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus,
Transit in effigiem monstri: dum volvere linguam
Atque loqui tentat, mugit: dum attollere sese
Credit, humi graditur quadrupes, neque suspicit astra.
Ima tenebrosæ vallis lacus æquore nigro

Oc-

Occupat, & nigris mons plurimus imminet undis.
Huc tracti, in Stygios latices, altumque barathrum
Præcipites dantur: rapidâque voragine mersi,
In Styga, & æternas Erebi rapiuntur in umbras.
Heu! quot pastores istis ambagibus acti
Cum gregibus periere suis! Ego sedula semper
Monstro iter: hic ad opem vigilo indefessa ferendam.

Talia pergebat memorans] Commemorat quæ virgo visa sit Polluci, cum jam fugam facere decreverat. Eam autem, quia in Carmelum ire suadet, & virginum coronam secum duxit, non ineptè putaveris divam virginem Mariam, cujus protectione & nomine insignitur nunc Carmelitana religio, quam autor noster professus est. Quin adeo Eclog. 8. id manifestè docet. Alludit tamen ad eam quæ Herculi apparuisse dicitur: Unde dicit apparuisse jacenti. *Fronde sub Herculea*] Respexit quoque hivium Pythagoricæ literæ, de qua in opusculo Maroniano abunde diximus. Ut vero sciamus quæ Herculi apparuerit, audiamus Ciceronem 1. officiorum ita differentem: *In primis constituendum est, Quos nos & quales esse velimus, & in quo genere vitæ. Quæ deliberatio est omnium difficillima. Intuente enim adolescentia, cui inest maxima imbecillitas consilii, tunc id sibi quisque genus ætatis degendæ constituit quod maxime adamavit. Itaque antè implicatur aliquo certo genere cursuque vivendi, quem potuit quod optimum esset judicare. Nam Herculem Prodicus dicit, ut est apud Xenophontem, cum primum pubesceret, (quod tempus à natura ad deligendum, quam quisque viam vivendi sit ingressurus, dictum est) exiisse in solitudinem, atque ibi sedentem diu secum multumque dubitâsse, cum duas cerneret viaſ, unam voluptatis, alteram virtutis, utram ingredi melius esset. Hoc Herculi, Jovis satu edito, potuit fortasse contingere, nobis non itidem, &c.* Hæc Cicero. Aiunt autem inter dubitandum duas accessisse matronas, *Virtutem & Voluptatem*; quarum voluptas prior ingressi, accuratissime erat ornata, & omnes delicias post se trahebat, respectans aliquando, cum fastuque omni multa

ſtentans, & multa etiam plura pollicens, ſecum trahere illi
Herculem tentavit. At *Virtus* aſpera, & dura ſeveréq; ip.
intuens contra, Non polliceor, inquit, aliquam volu opu
tatem aut quietem; ſed laborem, pericula, ſudores i ard
finitos terrâ marique tolerandos: ſed horum præmi]
erit, Te Deum fieri. Quod audiens Hercules, gravi lu
verbis *Voluptatem* repellens, *Virtutem* ſequutus eſt. Cujus:
ut inquit Maro, primus ingreſſus difficilis videtur. Ne oc
via virtutis dextrum petit ardua callem, Difficilemq; ad D
tum primum ſpectantibus offert: Sed requiem præbet ſe ous
in vertice ſummo. Sed ad autorem: *voluitque reverti*] ſci a h
cet, ad virginem quam conſtituerat deſerere; quia ni
Alea. inconſtantius amante. *Sed jam alea erat jacta*) id eſt, ja it]
perfricuerat frontem, hoc eſt, periculum infamiæ n o
amplius timuerat, & ita erat *extra aleam*, per quam ſi p
nificatur omnis incertus eventus, & omne periculu vi
ut alea belli, &c. *Erat autem jacta fuga*] id eſt, per fug a
quam paraverat: *notâ cunctis*] id eſt, omnes ſciebant qu m
fugere conſtituerat, & hoc animo ſedebat *feſſus mœror* S
amore languens & mœrore confectus, *ſub fronde Her* a
lea] id eſt; ſub populo, quæ plurima creſcit in ripis Pa iv
Unde Ovid. *Populiferque Padus*, &c. Ea autem arbor e ne
catur Herculi: unde in Buc. *Populus Alcidæ gratiſſima* il.
qui ejus fronde coronatus, ad inferos deſcendit, ac re a
it. Significat autem virtutem, quæ intrinſecus viret, T
extrinſecus pallet, ut ipſa frons populea. *Ora, manus, &* .
Synecdoche eſt: ut Æn. 4. *Omnia Mercurio ſimilis, vocem* .
que, coloremq; & c. Per campos herboſos] id eſt, virides,
ita adoleſcentiam notat. *Sæpe latet*] Maro: *Frigidus, O pu*
eri fugite hinc, latet anguis in herba. Parvulus infans] allu
dit ad Moſen, qui relicto auro, carbonem ardentem in
ſuum intulit, quo ſe innocentem adhuc declaravit. *Adi*
tu] id eſt, introitu: *amæno*] delectabili, & volup tuoſo
Trames hic] ſcil. tam amænus. Pronomen hic, anceps eſt
unde hoc loco corripitur; adverbium autem ſempe
produci vult. *Crudele hoſpitium*] appoſitorie: ſicut Æn.
Itur in antiquam ſylvam ſtabula alta ferarum. Situ] id eſt
mucore, & lanugine immundâ. *Remeare vetatur*] Maro
Facili

cilis descensus Averni: Noctes atque dies patet atri janua
is. Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras;
opus, hic labor est: Pauci, quos æquus amavit Jupiter,
ardens evexit ad æthera virtus, Diis geniti potuere. Piceis
] id est, caligine ignorantiæ & desperationis. *Ve-*
r luminæ] id habet oculos velatos; est. n. Græca lo- *Vittæ*
o: vittis] i. fasciis, quibus ligari solent decollando-
oculi. *Transit*] id est, transformatur in effigiem mon-
Docet quid metamorphoses poëtarum sibi velint,
bus Ulyssis socii in feras & pecudes versi finguntur:
a homo voluptati deditus, fit bestialis. *Animalis autem*
non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Unde *neque su-* *Suspicere,*
git] i. sursum inspicit astra: ut Esa. 38. 14. *Attenuati*
sunt oculi mei suspicientes in excelsum. Imo occupat] id est
mper versatur in limo carnalium desideriorum. *Mos*
vimus] i. difficultates & pericula, quæ in luxuriosa
n sunt. *Latices Stygios*] i. obscœnas aquas tristitiæ in- *Stygius.*
malis. *Altumq;* i. profundum. *Barathrum*] i. voraginem. *Barathrum.*
Styga] i. lacum infernalem, à tristitia dictum. Declina-
autem, *hæc Styx, hujus Stygos*: inde hanc Styga, Accu-
tivus. *Erebi*] *Erebus* ferè à doctis sine *b* scribitur, dicitur- *Erebus*
ue lacus obscurus: nam Ἔρεβος obscurus dicitur. *Ego*]
il. Virtus aut bona inspiratio. *Indefessa*] id est, indefa-
gabilis. Multa præterea, quia nota sunt etiam pueris.

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinquæ
Atria, secreti tutam pete littoris oram,
Quæ contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
Æta Carmelus viridi caput arbore cinctum.
Primus hic antiquis patribus spelæa, domosque
Præbuit arboreas, intra nemus ilice densum.
Ex hoc in vestros deducta cacumine montes
Religio venit, sicut de fonte perenni
Flumina, & ex uno mille genitore nepotes.
Illius in sylvis, abies ubi plurima surgit,
Pieguis ubi picea sudat liber & terebinthi,
Innocuum postquam feliciter egeris ævum,
Mox tua mutatis ætas renovabitur annis,
In loca te tollam meliora, virentia semper;
Immortalis eris, divum comes, ire per astra *Inter*

Inter Hamadryades, & Oreadas, atque Napæas
Flore coronatas caput & redolentibus herbis,
Fas erit, ac ſuper & ſubter cognoſcere cœlos.

Tolle moras] Perſequitur verba virginis, quæ Polluci apparuit. *Blanda atria mortis propinquæ*] quia *ducunt in bonos dies ſuos: & in puncto deſcendunt ad inferna.* Et alibi, *ſitite, hac nocte rapient animam tuam. Tutam oram*] i. e. montis Carmeli, qui *contra Idalios fluctus*] i. Cypron, protenditur. *Mihi*] aut divæ virgini, aut ſanctæ inſpirationi. Nam omnis religioſa profeſſio Heliam & Heliſæum cæteroſque filios Prophetarum habet autores, etiam Hieronymo cenſore. *Hii*] ſc. Carmelius præbuit primus *antiquis patribus*] ſc. jam dictis, *Spelæa*] i. ſpeluncas, *Domos arborr.* i. ſub arboribus. *Intra nemus denſum ilice*] i. in nemore ilicibus pleno. Unde dixit, *caput cinctam viridi arbore. Religio venit deducta ex hoc cacumine*] i. ex hoc vertice Carmeli. *In veſtros montes*] qui ſc. in Europa ſunt. Nam duce divo Ludovico primum in Galliam tranſlati ſunt. *Sicut flumina*] ſc. deducuntur, *de fonte perenni*] i. per totum annum, & in perpetuum fluente. Flumina enim fere in montibus fontem habent pro capite. *Illius in ſylvis*] Ordo eſt, poſtquam egeris feliciter ævum innocuum *in ſylvis illius*] ſc. Carmeli, *ubi*] i. in quibus ſurgit plurima abies, *et liber*] i. cortex interior, *Piceæ*] ſc. arboris, *pinguis*] quia picem exudat. *Et liber terebinthi ſudat*] ſc. reſinam & picem. Allegoricôs vult illic tranquillam, & ſine penuria eſſe vitam: quia *qui omnia derelinquunt, Chriſtum ſequentes, centuplum recipient, & vitam æternam poſſidebunt. Mutatis annis*] ſc. in æternitatem, qui erant tranſitorii.

Hamadryades, *Ire per aſtra inter Hamadryades*] i. Nymphas arborum; *Oreades,* Oreadeas] i. Nymphas montium; *atque Napæas*] id eſt, Nymphas florum. i. inter cœtus virginum. *Fas erit*] quia *Napæa.* & ipſa virgo. *Hi ſunt qui ſequuntur agnum quocunque ierit, &c. Ac ſuper & ſubter*] quia in medio erit.

Sic effata leves virgo diſceſſit in auras.
Tum ſua juravit Pollux mutata repentè
Pectora, et extemplo victum expirâſſe furorem;
Non aliter quàm flamma cadit, ſi ardentibus agris

Efflu-

Effluat, & totas præceps Padus evomat undas:
Sit abiit crudelis Amor, qui ſæpe pharetram
In juvenem, dum Principiis obſtaret amandi,
Dum tepet, ac timide inſanit, conſumpſerat omnem.
Sic igitur Pollux in clauſtra ſilentia venit.
Iph. *Sunt quibus aſpirent etiam nolentibus ultro,*
Sunt quibus infenſi ſine cauſa & crimine dii ſint.
Galb. *Quod nos in pecudes, in nos id juris habent dii.*
Hoc rus ſcire ſat eſt: ſapiant ſublimius urbes.
Sic docuit rediens aliquando ex urbe ſacerdos
Janus, & in magno dixit ſibi codice lectum.
Iph. *Sol cadit, & Baldi vix ſumma cacumina tangit;*
Nos quoque jam ſero cum ſole recedere tempus:
Galbula, ſarcinulas ne ſit tibi ferre moleſtum;
Pera levis, levis eſt & cantharus: omnia parvus
Ferre labor ſero; grave mane, ſed utile pondus.
Ipſe pecus duc am: mihi pars erit iſta laboris.

Sic effata] Bene effata, quia ſic dicuntur oracula. *Virgo*] aut Virtus, aut diva Virgo, *diſceſſit in leves auras*] id eſt, evanuit. *Tum ſua juravit Pollux*] ideo juravit, quia difficile creditu. Simile D. Th. Aquinati contigiſſe fabulantur, qui accinctus lumbos, poſtea Venereum ardorem non ſenſit. *Et extemplo*] i. illico, è veſtigio: tractum ab auguribus volunt, qui, deſignato templo, dicebant, Extemplo, quo dicto ſubito abſceſſerunt. *Furorem*] id eſt, amores. *Non aliter*] ſcilicet ut aqua extinguit ignem. *Qui conſumpſerat in juvenem omnem pharetram*] i. omnes vires ſuas: *dum principiis obſtaret*] i. obſtare vellet aut deberet: juxta illud, *Principiis obſta*, &c. *Dum tepet*] i. *dum animus in dubio eſt, facili momento huc illuc impellitur, Ac timide inſanit*] id eſt, adhuc timore & pudore afficitur, & nondum conſentit in illecebras. *Sic igitur Pollux in clauſtra ſilentia venit*] ubi impeditam habet venam, nè liberè canat. *Sunt quibus aſpirent*] quia *Spiritus ubi vult ſpirat. Sunt quibus infenſi ſine cauſa & crimine dii ſint*] id impie, nimiſque ruſtice: quia conſilia Dei ſæpe occulta ſunt, nunquam autem injuſta. Videntur autem dii infenſi bonis & infontibus, quando maxime amici ſunt, *Extemplo.*

hoc est, quando eis tribulationem, ut meliores evadant, immittunt. Nam *virtus in infirmitate perficitur*. Quia ergo rustici id non animadvertunt, videntes bonos affligi, dicunt Deum eis infensum, cum minimè sit: Veruntamen si sit, non tamen injustus est, quia non habet præscriptam legem. Unde dicit Galbula, *Quod nos in pecudes*] Ordo est, *dii habent id juris in nos, quod nos* scil. habemus *in pecudes. Hoc rus scire sat est*] scil. rusticos. *Sapiant sublimiùs urbes*] id est urbani. *Sic docuit rediens*] id est, veniens cum illic habitent ferè prædicatores. *Et Janus dixit sibi lectum in magno codice*] scil. Decretorum, aut Bibliorum. *Sol cadit*] Pro more suo finem parat Eclogæ, docens esse discedendi tempus. *Galbula, farcinulas*] Ordo est, *O Galbula, ne sit tibi molestum*] i. grave, *Ferre*] id est, auferre & colligere, *farcinulas*] id est, parvas rerum pastoralium sarcinas. *Pera*] scil. nostra, in qua panis, & cætera edulia ferri solent, *est levis*] Unde dicunt Æsopeum, cum aliis accinctum ad iter, libenter subiisse reticulum panis, licet ponderosius esset; quia novit in itinere imminutum iri. *Cantharus*] id est, poculum quo Silenus est usus, ut dicitur in Buc. Virg. *Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.* Cantharus ergo sc. *levis*, quia exhaustus. *Parvulus labor est ferre omnia*] cibi & potûs repositoria. *Sero*] id est, vesperi; & *grave pondus, sed utile* est ea *omnia ferre mane; ipse.*] scilicet ego, *ducam pecus*] i. gregem nostrum.

ECLOGA VIII.

De Religione rusticorum, inscripta RELIGIO.

JOANN. MURMELII argumentum.

Ille canit montes, rura hic campestria: Nymphæ
Polluci visæ laudes & festa canuntur.

Candidus & Alphus.

Horrida solstitio tellus sitit, Alphe, reverso
Ad solitos montes, ubi vos in gramine, & æstus
Mitior, hæc armenta monet deducere tempus.

Alph.

Alph. *Æreas montes, & summa cacumina longè*
Prospicio; quid sint montes (tibi vera fatebor)
Nescio: semper enim campestria rura, lacúsque
Incolui. Montanus ager quâ fruge redundat?
Cand. *O rude & illepidum ingenium! prope flumina semper*
Versatus, fulicæ in morem, limosa per arva,
Sunt ubi ranarum, culicum, pulicum, cimicúnque
Lustra inter salices, ulvas, virideſque papyros,
Irridere audes, & nauci pendere montes,
Unde fluunt amnes, templis ubi tania locandis
Marmora cæduntur, fulgens ubi nascitur aurum?
Quæ parit antennas tellus? medicamen ab herbis,
Dic, quibus est nisi montanis? De vertice Baldi
Sæpe melampodion legi: medicina capellis
Nulla magis præsens: quondam Valsasinus Ægon
Tradidit hoc dum vere sues castraret, et agnos;
Tradidit, et dixit, Solus medicamen habeto.
Dic, ubi castaneæ plures? ubi copia major
Glandis? in excelsis fontes et pascua vidi
Montibus, artocreas, et pingue polenea comedi.
Sunt populi fortes illic, robusta juventus,
Lata pedes, callosa humeros, nervosa lacertos,
Hispida, dura manus, moli indefessa ferendæ.

Horrida solstitio tellus sitit:] In hac ecloga, quæ inscribitur *De Religone Rusticorum*, habentur primò laudes montium, quas Candidus nactus occasionem ex calore solstitiali, quo urgente montes petere suadet, accumulat non immemor (si rectè sentio) Carmeli sui, quem incolere jam animo constituerat, & cujus laudes prosequi intendit. *Solstitio*] scilicet æstivali, non brumali. Est enim duplex: Alterum quo sol stare dicitur, quòd altiùs assurgere in epicyclo suo nequit; alterum, quia profundius descendere non potest, ut in bruma. *Ad solitos*] scilicet Candido, & gregi ejus. Nam Alphus montes ignorat. Ordo est, *Tempus monet deducere* (Dicerem *perducere* aut *producere*: nam *deducere in altum*, inusitatum est) *hæc armenta ad montes solitos, ubi ros est in gramine: et æstus mitior*] id est, temperatior; quia in summis montibus

montibus tempore æstivo frigus opacum est. *Montanus ager qua fruge redundat?*] Ex hac quæstione nanciscitur occasionem montium describendorum. *O rude ingenium versatus*] Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum, *Scelus, qui me perdidit. Pulicum*] primam communem habet hoc vox. *Cimicum*] Cimices sunt vermes fœtidi, parietibus & lectis inhærentes; &, ubicunque vapor est aquarum, frequentes, ut culices, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. *Lustra*] potius ferarum sunt. *Inter salices*] quæ in locis humidis nascuntur. *Ulvas*] id est, herbas paluſtres; & *papyros*] id est, arundines quæ in Ægypto tantæ nascuntur, ut ex singulis internodiis faciant naviculas. Habent autem membranam tenuem, in qua olim scriptitabant. Unde nunc abutuntur vocabulo, *papyrum* pro chartis dicentes. *Et nauci pendere*] id est, non pluris facere, quàm nauci: quod aut putamen est nucis, ut Priscianus & Tortellius sentiunt; aut granum fabæ cum se aperit, ut Servius vult; aut, ut nonnulli, mucor nucis priusquam condensatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretii & valoris. *Unde fluunt amnes*] quia fere in montibus ortũ habent. *Ubi tanta marmora cæduntur locandis*] id est, constituendis templis, id est, ad constituenda templa. *Antennas*] id est, malos transversos. *Sæpe melampodon*] Melampodion genus nigri hellebori, à Melampode quodam, qui eo uti in divinationibus solebat. Dictum autem à pastore ejusdem nominis, qui primus hanc herbam invenisse dicitur, dum capras eo purgari animadvertit, datoque earum lacte furentes Prœtidas sanari. Unde Maro dicit Georg. 4. *Inventæque nocent artes: cessere magistri Phillyrides Chiron, Amithaoniusque Melampus.* Interpretatur autem Melampus *nigri pedis.* Dicitur enim Græce μέλαν nigrum, & πῦς pes. Fuit & alius *Mantis*, id est, vates insignis. *Medicina capillis Nulla magis præsens*] id est, præsentius, & citius sanans. *Quondam Valsasinus Ægon*) Ne contra decorum medicinæ peritus censeatur, dicit se accepisse ab Ægone, quem Valsasinum à loco nominat. *Dic, ubi castaneæ plures?* videlicet, quàm

Cimex. *Eustra.* *Ulva.* *Papyrus.* *Nauci pendere.* *Anteuna* *Melampodion.* *Melampus.* *Mantis.*

in

in montibus; quasi dicat, nusquam *Artocreas*. i. panem cui caro includitur. *Pastillum* vulgo vocant: ἄρτος enim dicitur panis, & κρέας caro. *Lata pedes*] id est, habens latos pedes. *Calloſa humeros*] id est, habens humeros calloſos ex labore, aut pulpoſos. *Nervoſa lacertos*] i. habens lacertos nervoſos. *Hiſpida*) i. piloſa. *Moli ferendæ*] id est, *ad molem ferendam*] id est, quodvis onus portandum, *indefeſſa*] id est, indefatigabilis. *Artocreas.* *Pastillus.* *Hiſpidus.* *indus.*

Vallibus ex illis, opera ut navalia curet,
Confluit huc: nullum est hominum genus aptius urbi.
Sive velis caſtrare pecus, seu ſcindere ſagos,
Sive ſimum ferre è ſtabulis, haurire cloacas,
Latrinas curare, viamque aperire coactis
Sordibus, & ſcalis puteos deſcendere in altos:
Ingenio tallent, & duro robore pollent.
Sed quid opus multis? Subeunt opus omne: popinis
Inſervire, focos lignis cumulare, vetúque
Artifici verſare manu, dare libera fumo.
Spiramenta, boum ventres ad flumina ferre,
Verrere humum immundam ſcopis, doctiſſima gens est.
Quodque magis miror, ſemper ſub pondere currunt:
Cotibus in duris oriuntur, & ardua vivunt
Per juga, cum capreis habitant ſpelæa ferarum.
Adde quod in cœlum brevis est è montibus altis
Tranſitus; erectum caput uſque ad nubila tollunt;
Nubila tranſcendunt aliqui; puto ſydera tangunt.
Eſſe locum memorant, ubi ſurgit ab æquore Titan,
Qui (niſi dedidici) contingit vertice Lunam,
Et vixiſſe illic hominem, ſed poſtea abactum
Improbitate gulæ, quod ſcilicet omnia poma
Manderet, & magno ſervaret nulla Tonanti.
Hinc divi, ſanctique patres in montibus altis
Delegere domos tacitas: Carthuſia teſtis,
Carmelus, Garganus, Athos, Laureta, Laverna,
Et Sina, & Soractis apex, umbroſaque vallis,
Et juga Nurſini ſato ſenis inclyta, et altis
Abietibus turrita caput Camaldula ſanctum.
Cætera prætereo: nec enim ſermonibus iſtis

Omnia

Omnia complecti statuo. Montana frequentant
Culmina cœlicolæ; sed anas, & mergus, & anser,
Ibis, onocrotalus, milvi, fulicæq; paludes.

Vallibus ex illis] i. inter montes sitis; aut loquitur de planitie, quæ est in montibus. Enumerat autem sordida ministeria, ad quæ ferè aptiores sunt in montibus orti; sicut ad omnem laborem. Unde Juven. Sat. 2. *Et illud Montanum positis audiret vulgus aratris.* Posset tamen videri loqui de natis in planitie & in convallibus: ut illis det honesta ministeria, his sordidiora. Sed de his, qui montibus nascuntur, totus est sermo, quia dicit, *Cotibus in duris oriuntur*] Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt purgaturi cloacas & fumaria, idque quasi Satyrico morsu; ut nescias an laudet, an verius irrideat eos, nisi quia rustico dat partes laudandi, cui etiam vile ministerium, dum strenue fit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus, quæ sunt sub vertice montium, inter montes tamen, *Confluit huc*] i. ad hæc plana loca, subauditur, ex superioribus, *robusta juventus; ut curet opera navalia*] i. e. nauticum expleat munus. *Castrare*] i. emasculare aut excolere; *seu scindere*] i. incidere & amputare *fagos*] arbores glandiferas; à φαγειν, i. comedendo dictas. Non autem intelligo ut toreumata faciant aut cœlaturas, ad quas fagus apta: unde est, *Tibi pocula ponam Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis.* Cloacæ sunt cryptæ subterraneæ, per quas sordes in fluvium demittuntur *Sordibus coactis*] i. congregatis & compactis, ut aquæ ductus claudantur. *In altos puteos*] eorum purgandi gratiâ. *Popinis*] i. culinis. *Dare libera fumo Spiramenta*] id est, purgare fumaria; vulgus caminos vocat. *Ventres ad flumina ferre*] aut sordes alvorum, aut intestina pecorum mactatorum. *Semper sub pondere currunt*] quod in vallibus ortis non congruit, & multò minùs quod sequitur. *Cotibus in duris oriuntur*] id est, inter cautes, & saxa aspera. *Spælea*] id est, speluncas: sed Græcum est. *Adde quod in cœlum*] id scommate non caret aut rusticâ simplicitate: quasi verò animæ spatio ferantur in cœlū. *Nubila transcendunt aliqui*] Athos enim est ultra mediam regionem aêris, usque adeò ut in eo neque

Cloacæ

Popinæ.

Spelea.

neque nubes, neque venti sint, sed cineres ex sacrificiis derelicti reperiantur, anno peracto, indifferens. *Esse locum memorant*] scil. paradisum terrestrem, quem quidam sub lunari globo ponunt. *Quod scilicet omnia poma*] id quoque pastorali jocо non caret. *Hinc divi sanctique patres*] Hoc videtur principaliter intendisse, ut tandem Carmelum laudet. *Carthusia*] non longè à Gratianopoli, in Delphinatu, prima domus Carthusianorum, virorum profecto cœlestium, quibus, ut solidis tibicinibus, Christiana fulcitur religio. *Carmelus*] antiquitate omnes excellens, & observatione cæ di dæ religionis cæteris non inferior. *Garganus*] divo Michaeli mons insignis. *Albei*] mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudinis, in quo est Petidæa religione insignis, quia cineres in aris derelicti, illic disturbari negantur. *Laureta*] ubi diva virgo habet ædem excellentissimam, & miraculis ac donariis clarissimam. *Lavernа*] dea quæ a furibus colebatur, cui ædes erat juxta Lavernalem portam, quæ in Christianum conversa est usum. *Et Sina*] mons est (ut dicitur Gal. 4.) in Arabia sepulcro divæ Catharinæ religiosus, & Præceptis Mosi datis olim jam illustris. *Apex Soractis*] Apollinis observatione olim præclarus. Virg. *Summe Deum, sancti custos Soractis Apollo*. Nunc quoque, quod illic sub Constantino nondum converso delituit Sylvester Romanorum Pontifex insignis, & *vallis* dicitur *umbrosa*, in qua ille delituit. *Et juga Nursini fato senis inclyta*] à Nursia oppido in montibus posito. Æneid. 7. *Et te montosæ misêre in prælia Nursæ. Usus, insignum famâ, et felicitus armis. Et Camaldula turrita caput sanctum*] id est, habens sanctum caput. *Turritum*] id est, quasi turribus insignitum. *Abietibus*] quæ arbores in montibus nascuntur, suntque quas sapines vocant. Est autem non longè à Florentia. *Cœlicolæ*] ut Michaël, & cæteri angeli in Sina auditi. *Anas*] avis immunditiâ aquarum gaudens, *et mergus*] ad limum tendens, *et anser*] etiam illuvie aquarum pastus, & *Ibis*] ut Ciconia, cui similis est, serpentibus nutrita. *Onocrotalus*] etiam obscœnitatem amans, nam ab ὀνός, quod est inquino, deduci videtur. *Milvi*] *Milvum*

Carthusia.
Carmelus.
Garganus.
Athos.
Laureta.
Lavernа.
Sina.
Soractis.
Onocrotalus.

vi] aves rapaces & obscœnis viventes, *Fulicæ*] aves circa littora turpem victum quæritantes. *Paludes*] scilicet frequentant.

Alph. *Inter montanæ tantæ regionis honores,*
Cur de messe, tamen nihil est de palmite dictum?
Hæc tamen humanæ duo sustentacula vitæ
Maxima. Montiecla veniunt è rupibus ad nos
Horrea mercatum, torvi, fuligine tincti,
Setosi, matris affecti, lacerti, ac situosi.
Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.
Sed quod montanis de religionibus inquis,
Rettulit in mentem, quæ de Polluce feruntur.
Quæ dea, si nosti, visa est? quæ, Candide, nympha?
Dic age; nam cœptum certamen inutile nobis;
Utilior sermo de religione tenendus.

Cand. *Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum*
Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.

Alph. *Plura quidem Polluce super narrata: sed ipsam*
Nec docuit nympham, nec me quæsisse recordor.
Nunc subiit mentem, cùm religionis oborta est
Mentio, & illorum visa est mihi maxima laudum.

Cand. *Non erat illa Dryas, neque Libethris, nec Oreas:*
Venerat è cœlo superûm regina, Tonantis
Mater, anhelanti pacem latura juventæ.
Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipse
Æolus æquoreis ventos qui frænat in antris.
Hanc Deus, astrorum flammas super, atque volantes
Solis equos, supra fulgentem Cassiopeam
Extulit, & sacram bisseno sydere frontem
Cinxit, & adjecit subter vestigia Lunam.

Inter montanæ] Objicit Alphus nullam esse mentionem factam de frugibus, quas uberiores in æquore, seu planitie nasci contendit. *De messe*] id est, de frugibus: *de palmite*] id est, vitibus. *Mercatum*] Supinum à *mercor*, id est, emptum. *Torvi*] quia immiti ferè sunt fronte, usquè adeò ut immites dicantur *in cotibus orti*. Unce Maro in Buc. *Nunc scio quid sit Amor; duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Nec nostri generis puerum,*

tiunt, nec sanguinis edunt, Fuligine] i. pingui fumo. *Se-* *Setosi.*
tosi] i. hirsuti. Juven. *Hispida membra quidem, & duræ per*
brachia setæ Promittunt atrocem animum. Situosi] Valla do-
cet, *sticuloſi* esse in usu: licenter autem hic usurpatur *Indige-*
situosi; quia per regulam fieret *setosi*. *Indigenæ*] inde ge- *næ.*
niti, hoc est ut hîc accipitur, *incolæ*. *Sed quod*] Tendit ad
principale, quod est, declarare divam Virginem esse vi-
sam Polluci, hoc est, poetæ, ejusque laudes accumulare, *Galbula*
& poëtæ in religione vitam paucis significare. *Galbu-*
la] de quo in Polluce satis dictum est, videtur per dimi-
nutionem dici à *Galba*, de quo Juven. *Nec vilis Galba ta-*
lisset. Polluce super] i. de Polluce. *Est enim Anastrophe. Super*
autem accipitur cum Ablativo pro de, ut Ennius: *Multa*
super Priamo rogitans, super Hectore multa. Nunc subiit men-
tem] id est, venit in mentem. *Non erat illa Dryas*] i. Dea *Dryas*
arborum, & præcipue quercuum, ut diximus; *neque Libe-* *Libe-*
thris] id est, una Musarum, quæ Libethrum incolunt; *nec* *thris.*
Oreas] id est, dea montium. Nam & mons dicitur. *To-* *Oreas.*
nantis] id est, veri Jovis, cujus est tonare; hoc est, Jesu
Christi Filii Dei *Mater*] scil. Maria. *Juventæ anhelanti*] id
est, laboranti in periculo vitæ. *Pacem*] i. tranquillitatem
mentis. *Tethys*] id est, magni dea maris, uxor Oceani; fa- *Tethys*
citq; Tethyos in Genitivo, & utramq; producere potest,
ut in Georgicis; *Teq; sibi generum Tethys emat omnibus un-*
dis. Ceres] dea frugũ dicta, regina Siciliæ. *Alma*] quia nos *Ceres.*
suo invento alit. *Et ipse Æolus*] rex ventorum dictus quod *Æolus.*
illorum usum mari fecit, abscisâ sylvâ quæ impedimento
erat. *In antris æquoreis*] id est, vicinis æquori: Æneas.
Æoliam venit loca fœta furentibus Austris, &c. Frænat] ibi-
dem; *Illa se jactet in aula Æolus, & clauso ventorum car-*
cere regnet, Deus extulit hanc] scil. est divam Virginem,
supra flammas astrorum. Unde canitur, *O gloriosa domina,*
excelsa super sydera, quia assumpta es Maria ad æthereum
thalamum. Atque volantes] i. pernices; *equos solis*] quos
quatuor Ovid. in principio 2. Metam. ponit, ut alibi
diximus. *Supra fulgentem Cassiopeam*] quæ est in cir- *Cassio-*
culo Arctico; effigies tamen corporis ad æstivum cir- *pea*
culum pervenit, quem capite & dextra manu tangit,
quam

quam prope mediam dividit circulus lacteus, non longè à Cephei circulo locatum, ubi occidit cum *Scorpione* exoritur cum *Sagittario*: Hanc Euripides, & Sophocles & alii multi scripserunt gloriatam olim fuisse quod Nereidas corporis pulchritudine superaret, propter quod in siliquastro conspicitur sedens, & vertente se mundo resupinato capite ferri videtur. *Bisseno sydere*] ut Apocalyps. 12. *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus.*

Alph. *Candide, mira canis, nullis pastoribus unquam*
Cognita. Quid Tethys? quid fulgens Cassiopea?
Æolus æquoreis ventos quis frænat in antris?
Qui sunt soles equi? magna atque ignota recenses.
Cand. *Sydera sunt partim, partim sunt nomina prisca.*
Omnia quæ Pollux mihi cum narrâsset, in ædem
Duxit; & ista facer paries, ait, omnia monstrat.
Pictus erat paries insignis imagine multâ.
Omnia non memini; mens est mihi debilis: ista
Vix tenui, dum sæpe animo volvo, atque revolvo.
Sæpe recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila cœlo;
Ista potest siccis fluvios dare frugibus imbres,
Cum volet; ista novos duris emittere campis,
Cum volet; emissos poterit restringere fontes.
Qui modò sunt steriles, & nudi gramine campi,
Si volet, in pingues poterit convertere glebas;
Frigida Saturni cùm sydera suscipit atro
Scorpius hospitio, non auferet hordea grando,
Nec domus ardebit; nam tuno hæc omnia cœlum
Dicitur iratis in terram effundere ab astris.
Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo.
Si favet hæc nobis, complebunt horrea messes,
Adjicietque gregi semper fœtura gemellos.
Si pecus infelix erit, & sine vellere, solo
Ipsa potest nutu dare lac, dare vellera, & agnos,
Et curare greges, omnemq; avertere morbum.
Nil opus est modò Pana sequi, neque cætera ruris
Numina, quæ veteres frustra coluisse feruntur,

Vidi

Vidi ego circum aram nymphæ pendere capellas,
Plaustra, boves, & oves; hic Jani vidimus hircum.
Et memini inscriptam versu hoc legisse tabellam,
VOTUM pro salvo Janus breve reddidit hirco.

Candide, mira canis.] Nè contra decorum majora, quàm quæ pastoribus conveniant, cecinisse putetur, castigat poëta, dicens se à Polluce didicisse. *Sydera sunt partim*] in Cassiopea. *Iste sacer paries*] scil. qui erat in æde sacra. *Sæpe recordari.*] subaudi *est*, *fortius omni medicamine.* *Fluvius imbres*] i. effluentes & abundantes. *Novos fontes emittere*] quod usu venisse varia loca prædicant. *Frigida Saturni* (id enim prognosticon est futuræ *calamitatis*) id est, culmorum per grandinem dejectionis. Unde dicit Maro Georg. 1. *Hic metuens coeli menses & sidera serva, Frigida Saturni sese quo stella receptet.* Quia, ut autor noster interpretatur, dum in Scorpium venit, grandinem generat Saturni sydus: sed divâ Virgine intercedente, *non auferet hordea grando, Nec domus ardebit*] id est, comburetur fulmine. *Fœtura*] id est, fœcundi productio fœtûs. Maro. *Si Fœtura gregem suppleverit, aureus esto.* *Adjiciet.*] scil. ad gregum *Gemellos*] id est, geminos fœtus. *Si pecus infelix*] id est, morbidum & miserabile fuerit: bene autem convertit sermonem ad rem pastoralem. *Solo nutu*] solo indicio capitis. *Pana*] Deum pastorum, de quo Maro, *Pan curat oves, oviumque magistros. Cætera numina*) *ut Palem, Apollinem, Faunos, Sylvanos, Ægipanas, Satyros, Cererem, Bacchum,* &c. *Nymphæ*] id est, divæ Virginis, æterni Patris sponsæ. *Capellas*] id est, capras cereas. *Hircum Jani*] id est, quem Janus putârat amissum, cum à puero in vepribus alligatus esset, ut priùs vidimus. Est autem artificiosè hoc dictum. Nam sic priùs dictam veram historiam asserit. Erat autem *hircus* cereus, aut depictus, ut patet ex carmine. Moris est autem Italorum, in tabellis votivis depingere casus suos, & miraculosas liberationes aut recuperationes. Unde & Amasius poëta;

Nunc Dea, nunc succurre mihi: Te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Fœtura.

Pan.

Dumque ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex,
Ante aram genibus positis in marmore dixit:
O dea, quæ servas urbes, & rura, precamur
Nè Padus exundet, nè strix nocturna per umbras
Hauriat infantes, nec eant per compita larvæ.
Diva, fave agricolis: e talpas occide, malignam
Aggeribus pestem: gelidis fata læta pruinis,
Quando bruma venit, conspergere, diva, memento;
Nè tineæ rodant anno frumenta sequenti,
A Boreæ flatu pingues defende marisca,
A gruis ore fabas, & ab anſere farra palustri,
A serpente boves, à vulpe & fure cohortem,
A brucho erucas, à brumæ grandine vites,
A vi & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
A rabie catulos, à flamma & fulmine villas,
A murum insidiis petasonem, à milite pernas,
A campe & pigris, pigris (Heu! cætera nescit
Mens oblita sequi;) numerus me in verba reduxit
Sæpius in numerum rediens, oblivia forsan
Mente abigam: retro gradior, numerumque recurro)
A murum insidiis petasonem, à milite pernas,
A campe & pigris viridis limacibus hortos.
Alphe video, quæ vis numeri? (jam cætera cerno)
A tonitru rebbante cados, à frigore fœtus,
A gravibus vitulos œstris, à gutture porcos
Anginoso: operas pubes nè rustica perdat,
Adsis, ô Dea: nec lædant examina fuci,
Neu milium furentur aves, neu vellera sentes
Succida, nec lappas apprendat lana sequentes.
Diva gubernatrix hominum, custodia vatum,
Diva laborantum requies, medicina dolentum,
Et tutela gregum, nostris, precor, annue votis.
Talibus orabat Pollux. Ego postibus hærens,
In baculum pede porrecto recitata notabam
Altiùs, ac memori condebam singula mente.

Dumque ea perlegerem.] Ostendit Pollucem in religione memorem pastorum, atque orare pro rerum rusticarum conservatione: Unde carmen ejus deprecatorium recen-

ſeo,

seu *Perlegerem*) scil. oculis, non ore. Nam (ut dixi) picturæ sunt indoctorum libri. *Ea*] scilicet, quæ depicta dixit: *in marmore*] super marmor pavimentitium. *Ne Padus exundet*] quia sæpe, ut Maro dicit, *Fluviorum rex Eridanus, campôsque per omnes, cum stabulis armenta trahit.* *Ne strix nocturna*] id ex rusticorum superstitione, qui putant striges, & lamias noctu volare, quæ infantes auferunt edendos: quod fictum est ad terrorem puerorum, ne noctu vagentur. Autor est Porphyrio, ad illud Horatii in arte Poëtica; *Lamiæ.*

Nè quodcunque velit, poscat sibi fabula credi,
Neu pransæ lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Perottus autem dicit de strigibus sic. Striges non à stringendis infantium corporibus, ut quidam falso existimant, sed à stridore nomen habent: fabulosumq; est, quod ex tradunt ubera infantium labris immulgere. Aves sunt nocturnæ: Lucan. *Quod tepidus bubo, quod strix nocturna queruntur.* Constat tamen & in maledictis jam esse, & etiam apud vetustissimos fuisse accipique pro maleficis mulieribus, quæ noctu gradientes, infantium corpora sanguinem sugendo exhauriunt. Hæc ille. *Hauriat igitur*] id est, exhauriat sanguinem sugendo: *nec larvæ*] id est, cacodæmones, ac lemures, hoc est, nequam spiritus, qui vagari putantur; & dum invocati sunt, lares dici. *Striges.* *Larvæ.* *Talpas*] appositorie: malignum pestem *aggeribus*] id est, cumulis terræ. *Ne tineæ*] scil. navales, aut alii vermiculi, ut limaces, bruchi, tineæ, blattæ. *Mariscæ*] id est, ficus. *Anſere palustri*] id est, indomito, in paludibus versari soliti: *à serpente bovem*) id est, quia in alvum immitti solent: *Cohortem*) id est, gregem: *bracha*] i. vermiculo, caules & erucas, quæ salaces sunt herbæ, depascere soliti; *à bruma*) id est, brumali frigore: *à rubigine*) infestâ pluviâ quæ rubiginem inducit: catulos, i. catellos: *villas*) id est domos in agro: *petasonem*) id est, anteriora crura suum: *à milite*] id est, stipendario. Franci arcitenentem Francum appellant: *à campe*] id est, vermiculo illo hortenses maximè herbas & arborum frondes erodere soliti: Unde Columella, *Nec solùm teneras audent erodere* *Mariscæ.* *Bruma.* *Petasæ.* *Campe.*

dere frondes, Implicitus concha limax, hirsutaque campi.
Fingit autem rusticum oblitum carminis, ut decorum ser-
vet. *Quæ vis*] id est *virtus, numeri*] id est, rhythmi &
metri, quia *metra juvant animos*] id est, memoriam, Unde
Cadus. illa, *Numeros memini, si verba tenerem. A tonitru vebo-*
ante cados] id est, vasa vinaria, in quibus per vehemens
tonitru vina obverti solent, & in vappam mutari. *Fœtas*]
Fœta. id est, gravidas oves. *Oestris*] quos Latini asilos vocant.
Oestrum. Maro Georg. 3. *Cui nomen asilo Romanum est: æstrum*
Graii vertere vocantes: vitulos ardente sole nimiùm ex-
cruciant, & in fugam quasi furentes vertunt. *A gutture*
Angina. *anginoso.*] Is enim suibus peculiaris est morbus: *operas*]
Opera. i. e. labores diurnos. *Faci*] vespæ sunt inuciles apes, aut
muscæ non mellificantes, sed mella furantes. Unde dicit
Maro de apibus, *Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.*
Examen. *Examina*] autem sunt apum seu apium fœturæ; Juven.
Milium. *Examenq; apium longâ consederat uvâ. Milium*] legu-
men, ut quidam volunt, à *mille* dictum, quod *millesimum*
reddat: tamen primam corripit, ut Georg. 1. *& mihi*
venit annua cura. Vellera succida] id est, cùm lana non-
Sentes. dum lota. *Sentes*] id est, spinæ & vepres hirsuti: *Lap-*
Lappa. *pas*] id est, nodulos hirsutos in lappa herba crescentes,
Memori mente] Ut vero simile faciat.

Alph. *Candide, Polluci pro sollicitudine tanta,*
Pro precis officio, pro religione putasse
Dandum aliquod? Nobis pietate pecudis crescunt: (tes
Cand. *Quid ni aliquid dandum est? Opus est persolvere cra-*
Alph. *Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.*
Cand. *Crates & grates parvo discrimine distant:*
Dandum aliquid: neu bis detur, sine pascha reverti,
Quando sacerdotes commissa piacula solvunt.
Alph. *Quid dabimus? (vituli gravis est jactura) vel agnū,*
Vel leporem: pietas etiam laudabilis anser.
Cand. *Dona docet tempus, Leporis brumalia dona;*
Quando nive liberna currendi erepta facultas.
Anser ad Autumni finem, nonasque Calendas
Pertinet: æstatis, corylis, nova poma racemi
Munera; lactantes hœdi sunt veris & agni,

Tunc

Tunc ſi de cordis aliquem conſpexeris ægrum,
Ac tenuem, qui nec vendi neq; vivere poſſit,
(Munus erit ſolenne ſatis) donabimus agnum.
Ipſe mibi, cum jam regredi poſt prandia vellem.
Carmina de Nymphæ ſolennibus eruta faſtis
Tradidit, & dixit Si quando gravabere curis,
Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto.

Candide, Polluci] Oſtendit poëta hoc figmento paſtorum animum ad gratudinem, ut ad eam invitet, non immemor profeſſionis ſuæ. *Pietate*] id eſt eleemoſynis piè exhibitis: *peculia*, id eſt, poſſeſſiones. *Opus eſt perſolvere crates*) ut riſum excitet, facit ruſticum *crates* pro *grates* dicere. *Dandum aliquid*; ſed *nè bis detur, ſine*] id eſt, permitte paſcha reverti. *Piacula*] i. peccata expiatione digna. *Solvunt.*] i. abſolvunt. *Factura*) id eſt, amiſſio. *Etiam anſer* eſt *pietas*) i. eleemoſyna laudabilis. *Dona decet tempus*] id eſt, pro tempore dandi ſunt dona; quia habent & obſonia ſua tempora: Unde *lepores* etiam debent dari in media hyeme, quando nix alta impedit aufugere. *Anſer* ad autumnum & Calendas Novembris pertinet. *Coryli.*) id eſt, avellanæ, & *nova poma, & racemi* ſunt munera *æſtatis. Hædi & agni lactentes*) id eſt, adhuc lac ſugentes, *ſunt munera veris*) id eſt, verni temporis. *De cordis*] id eſt, fœno autumnali. *Qui nec vendi, &c.* Morem ruſticorum ſatyricè deſcribit, qui donant quod retinere non poſſunt. *Carmina*] ſcil. ſequentia *de Nymphæ ſolennibus eruta faſtis*] id eſt Faſtorum libris.

Pietas. *Peculia.* *Piacula.* *Coryli.*

Quando Molorcheo Titan deſcendit ab aſtro,
Pronus, & Aſtræa jam limina virginis intrat,
Virgine lætetur pubes, & cana ſenectus:
Tranſiit ad ſuperos, & Olympica regna petivit;
Ogdoas ut toto jam tertia fluxerit orbe,
Feſta dies iterum: natalia virginis aras
Ignibus illuſtrant, offert nova liba ſacerdos.
Libra redit, noctes properans æquare diebus:
Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes
Illyricas, & Chaonias; cum mercibus adſunt
Thuſci, Umbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa

Cum donis turmatim adeunt, votisque salutis,
In sublime jugum læti ad commercia tendunt.
Et cum Thessalicas cursu breviore sagittas
Sol subis, & frigent ventibus arva pruinis:
Clausa Gynæcei sacris penetralibus, hausit
Corde deam toto, propriæ oblita parentes.
Et cum semiferi fugiens Chironis ab arcu
Languet ad hyberni glacialia limina capri:
Induat ornatas & mas & fœmina vestes,
Lætitiáque diem celebrent quo fœmine sacro
Conjugis amnosus gravidam pater imbuit alvum.
Illa dies etenim sanctæ primordia Nymphæ
Fecit, & in nostras vetuit descendere sordes.

Quando Molorcheo] Docet quibus temporibus agantur solennia festa divæ virginis; ut festum *Assumptionis* in medio *Augusti*, quando sol derelinquit *Leonem*, & ingreditur *Virginem*. Unde idem in Parthenice Mariana: *Terga feræ Titan Nemeæ extrema tenebat, Fulgentem cratera inter claramque coronam.* Sequitur autem in hâc re opinionem Nigidii, qui hunc *Leonem* tradidit à Luna, jussu Junonis in terra Arcadia & regione Nemeæ, educatum, & deinde in exitium Herculis demissum, quem Hercules jussu Euristhei clavâ quam à Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaque postea clavâ pro gladio, pelle pro scuto usum Herculem fuisse. *Leonem* verò à Junone inter sydera relatum: qui ad occasum spectans supra caput *Hydræ* constitutus est. *Quando igitur Titan*] id est, sol, descendit pronus, *ab astro Molorcheo*] id est, a *Leone* clava Molorchi interempto. Est autem longè petitum epithetum. *Et intrat jam limina virginis Astrææ*] d est, Justitiæ virginis, quæ *Astræa* dicta cœlum petiit; sed, ut dicit Ovid. *Ultima cœlestum terras Astræa reliquit.* Tunc sc. *pubes*] i. juvenes pubescentes; *& senectus cana*] i. senes canescentes, *lætetur virgine*] sc. Mariâ, quia sc. tunc transiit ad superos, & petivit *regna Olympi.*] i. cœlestia. *Ogdoas*] describit festum Nat. D. Virg. dicens, *ut*] id est, postquâ *Ogdoas tertia Ogdoas*] i. octava, aut tertius octonarius numerus. Est enim ὀγδοὰς δὶς numerus oct. quater replicatus post

Assum-

Assumptionem, habetur natalis Virginis; *fluxerit jam toto orbe iterum* (scil. est) *festa dies*] quia *natalia virginis illustrant anas virginis, ignibus*] scilicet luminibus. *Sacerdos offert nova liba*] id est, libamina. *Libra*] scil. signum redit, *properans*, id est, festinans, *æquare noctes diebus*] quia paulò post est æquinoctium autumnale. Unde Maro, *Libra die noctisque pares ubi fecerit horas. Ager Piceuus exultat*] sc. festo solenni. *Adria*] id est, mare Adriaticum, *vehit puppes Illyricas & Chaonas*] i. e. Epiroticas, id est, vehentes Illyricos & Chaonas, seu Epiro-tas, Lauretum visentes *Thusci adsunt cum mercibus*] id est, rebus venalibus. *Umbri, &c.*] *In sublime jugum*] ubi ædes est divæ Virginis. *Et cum Thessalicas*] describit festum *Præsentationis* ejusdem Virginis, quod celebratur, cùm sol subit cursu breviori, quia tunc bruma est. *Sagittas Thessalicas*] i. *Sagittarium* signum, quod Chiron Thessalicus constituere dicitur: quia tunc *Clausa sacris penetralibus*] scil. templi: *Gynæcei*] id est, secreti virginum. Est enim γυναικῶν (i. *Gynæceum*) locus ubi mulieres versantur, *Gynæceum* ubi *Clausa hausit deam toto corde, oblita proprios parentes*) quia soli contemplationi divinæ vacabat, *nil terrenum sapiens*. Hoc autem festum celebratur undecimo Calendas Decembris, *Et cùm semiferi fugiens Chironis &c.*] Describit festum *Conceptionis* ejusdem divæ Virginis, sequens ordinem Calendarii, non rei gestæ; quia priùs concepta, quàm præsentata fuit. *Et cùm sal fugiens ab arcu Chironis*] scil. Sagittarii *semiferi*) id est, Centauri. *Centauri* enim sunt populi Thessaliæ, qui primi equos illic ascenderunt; unde procul visi, crediti sunt umbilico tenus equi. Unde fabula orta, ut inferne equi, superne homines dicantur. *Langu-t)* quia parum habet caloris. *ad limina glacialia*] id est, ad ingressum frigidi *capri*) i. *Capricorni: hyberni*] id est, hyemalis signi, *tum* scilicit *& mas, & fœmina induat ornatas vestes*) id est, ornent se, & *celebrent lætitiâ*) scil. *cum*, id est, lætentur: *diem quo pater* (sc. Joachim, ut potior est sententia, *annosus*) i. vetulus, *imbuit semina sacro*) id est, prævento ab originali macula. *Alvum conjugis*) scil. *Annæ gravidæ: Etenim illa dies facit*

Centauri.

primordia] id est, conceptum, *sanctæ Nymphæ*] id est, sponsæ altissimi Patris, & *vetuit descendere in nostra sordes*], scilicet originalis peccati, in quod omnes viri semine nati descenderunt.

Cum volat imbrifera lampas Phœbea sub urna,
Ad vernos reditura dies, jam proxima veri,
Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
Thura focis, faculas manibus date, ducite pompam:
Attulit in templum nova dona puerpera virgo.
Quando greges princeps, aurato vellere fulgens,
Incipiet Zephyris aperire tepentibus annum,
Et dare majores luci quàm noctibus horas,
Aliger occultam redeat paranymphus in ædem,
Et nova miranti referat mandata puellæ:
Festa dies Tuscis populos de collibus omnes
Cogit, & Arnicolas vocat ad Florentia templa.
Tum quoque, sed tenui virgo prius intervallo
Nupsit, & hæc teneris lux est celebranda puellis,
Quando sub extrema Cancri testudine Phœbus
Volvitur, & rediit vicina Canicula morbos,
Thure piam celebrate diem: redit hospita mater
In proprios à matre lares: altaria circum
Primitias Cereris geminæ suspendite matri.
Ista dedit Pollux, vigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serenâ,
Militiam cœli, sparsosque examinat ignes.
His quoque plura dedit: sed carmine plura referri
Non sinit extremum deponens vesper solem.

Cum volat] Docet quando celebrandum sit festum *Purificationis*, aut verius *Præsentationis* & *Apparitionis* Christi, quo præsentatus est à diva Virgine in templo. Ordo est. *Cùm lampas Phœbea*] id est, sol, *volat sub urna imbrifera*] id est, sub Aquario adhuc existens. *Reditura ad dies vernos*, qui incipiunt in Martio. *Jam proxima veri*] scil. existens. *O nurus*] id est, nuptæ *omnes ite, date sacris altaribus ignes, date focis thura, date manibus vestris faculas, ducite pompâ*] id est, lætas supplicationes, seu processiones; *quia virgo puerpera*] i. quæ virgo

go permanens puerum peperat, *attulit in templum novæ domus*] quia puerum, qui datus est nobis, hoc est, Deum incarnatum, & de Virgine natum quæ duo maximè sunt nova, nec priùs visa, nec deinceps videnda. *Quando gregis princeps*] Describit festum *Annunciationis*, & *Incarnationis* dominicæ, quod in Martio celebratur, sole existente in principe gregis, id est, Arietè. *Paranymphus*] id est, pro- *Paranymphus.*
quibus Gabriel Archangelus *aliger*] quia alati pinguntur, angeli. *Miranti*] quia turbata est in sermone ejus, Luc. cap. 1. *Nova mandata*] quia, *Ecce concipies in utero & paries filium. Arnicolas*] id est, Arnum amnem colentes, cujus accolas quidem Fluentinos volunt appellandos: *Arnicolas.*
unde non semel pro Florentiâ Fluentia, & pro Florentinis Fluentini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuæ celebrant. Non est autem legendum *arvicolæ* quasi arva colentes, quia illi ubique sunt; *Arnicolæ* in Thusciâ tantùm. *Tum quoque*] Tangit festum nuptiarum; quia priùs nupserat. Nam cùm esset desponsata, missus est angelus, &c. *Tenui*] id est, modico: *intervallo*] id est, spatio temporis. Est autem spondaicus versus: *& hæc lux*] scilicet nuptiarum: *Puellis teneris*] nubere sperantibus. *Quando sub extrema Cancri*] Disertè docet festum quod visitationis nomine celebratur sexto nonas Julias, potiùs dicendum reversionis, quia statim, ut concepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit illic menses tres, usq; post nativitatem divi Joannis præcursoris Domini. *Quando igitur Phœbus*] id est sol, volvitur *sub extrema testitudine Cancri*] id est extremâ parte, quæ testudinata videtur: *Et Canicula*] scilicet cœlestis. *Vicina*] id est, mox oritura, revehit morbos, *celebrate diem piam*] 1. pii officii thure: *quia mater*] id est, prægnans Virgo, quæ etiam ab Elizabetha mater vocata est, quia dixit. *Unde mihi hoc, ut mater Domini mei*, &c. quod de ea potiùs quàm de alia prægnante dicitur: quia per eum quem gestabat certa erat etiam partu futura mater. *Hospita*] scil. Maria, redit à *matre*] scil. Joannis: *in proprios lares*] i. suas ædes: *suspendite* ergò *circum altaria geminæ matri*] scil. Mariæ & Elizabethæ quia à quibusdam vocatur festum Elizabethæ.

Primitias

Primitias Cereris] id est, novas fruges, quæ nunc maturæ sunt. *Ista dedit Pollux*, &c. *dum examinat ignes*] id est dum virtutem scrutatur astrorum. *Vespera*] id est, vesperus, aue *vesper*, aut *hesperus*, & *vespugo*, stella illa vespertina quæ mane *Lucifer* dicitur.

ECLOGA IX.

De moribus Curiæ Romanæ post religionis ingressum edita, inscriptione

FALCO.

JOANN. MURMELII argumentum.

Faustinus expertus Romani frigida tractûs
Pascua, pastorum mores exposuit iniques.

Faustulus & Candidus.

Candide, quo casu patriis procul actus ab oris
Hæc in tura venis? hic pascua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec avilia tuta, nec umbræ:
Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in usus.

Cand. *Faustule me noster Coryden, qui plurima quondam*
His armenta locis habuit, magnamque peculi
Congeriem fecit pecori, me credere adegit
Esse salutares istis in montibus herbas.
At postquam segnes agros, & inertia saxa
Vidimus, & siccis arentem frondibus undam,
Pœnituit longæque viæ, patriæque relictæ.

Faust. *Postquam te incolumem saltus intrare Latinos*
Contigit, antiqui potes hæc mea tecta subire,
Jure sodalitii; sunt hic mihi pauperis agri
Iugera pauca, meæ vix sufficientia vitæ.
Quicquid id est, commune puta. Tibi forsitan ulla
Prospera fors aderit: fortuna simillima vento est:
Caricia succede casæ, dum præterit æstus,
Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra;
Pone pedum, discumbe parum; recreabere potu:
Potu opus est; potu iste gravis compescitur æstus:

Pocul

Pocula prende; fluet melius poſt pocula ſermo.
Cand. *Pocula quis tantâ demens æſtate recuſet?*
Fauſt. *Vina ſitim minuunt, animique doloribus obſtant;*
Vina ut amicitias, vires ita corporis augent.
Cand. *Hæc parit ora bonos (ſi patria vina) racemos.*
Fauſt. *Funde iterum: Potare ſemel, guſtare, Secundus*
Colluit os potus. Calefacta refrigerat æra
Tertius. Arma ſiti, bellumque indicere quartus
Aggreditur. Quintus pugnat. Victoria ſexti eſt;
Septimus (Oenophori ſenis hæc doctrina) triumphat.

Candide] Inſcribitur hæc Eclogæ *Falco*, quòd compoſita eſt in gratiam Falconis Simbaldi patricii Romani, Protonotarii, Apoſtolicique fiſci cuſtodis, de quo in epigrammatis mentio frequens: eſtq; de moribus curiæ Romanæ. Inducitur autem *Candidus* perſuaſus à Corydone cum pecore Romam proficiſci, relictis patriis paſcuis cujus incœpti eum ſerò pœnitet. Occaſione cujus multa dicuntur in deteſtationẽ avaritiæ Romanæ curiæ. *Hæc in rura*] id eſt, Romana: Præteribo enim quæ nota ſunt. *Jure antiqui ſodalitii*] id eſt, ſodalitatis, & hoſpitalitatis. *Fortuna ſimillima vento eſt*] id eſt, maximè incerta, & inconſtans. *Caricæ taſæ*] id eſt tectæ carice, quæ eſt herba acuta: Maro; *Et carice tectus acutâ Pone*] id eſt, repone: aut depone, ut quieſcas. *Pedum*] id eſt, virgam paſtoralem quâ pedes ovium capiunt, & dirigunt: invitat autem ad potandum, nec abnuit *Candidus*: ut ſiqua petulantius in curiam Romanam dicta fiant, à potis dicta cenſeantur. *Animiq; doloribus obſtant*] Unde *Bacchus*, *Lyæus*, quòd curas ſolvat, & *Liber* quod ab eis liberet, dictus eſt. *Vina ut amicitias*] quia compotando trahitur magna familiaritas, Comicus: *Qui compotrix ejus eſt.* Solomon & Cicero comparant vina & amicitias in hoc, quòd utraque, quò veteriora, eò meliora putentur. *Hæc ora*] id eſt, regio, parit bonos racemos, *ſi* hæc *vina* ſint *patria*] id eſt, in hac patria nata. Unde *Fauſtulus* potui magis quam verbis intentus, inquit, *Funde iterum*] quia *Potare ſemel* eſt *guſtare*] id eſt, pitiſſare duntaxat. *Secundus potus*] id eſt, hauſtus, *colluit*] id eſt, irrigat penitus os. *Tertius refri-*

refrigerat ora calefacta. Quartus aggreditur indicere sil adhuc prædominanti *bellum. Quintus pugnat. Victoria est sexti*] scil. *haustus. Septimus triumphat*] scil. de uti. Hæc doctrina est senis *Oenophili*] id est, amatoris vini; ut priùs docuimus.

Cand. *Res est consiliis secura fidelibus uti:*
Utile doctrinis præbere senilibus aures.
Victa sitis, mens ægra manet, curæque supersunt.

Faust. *Ut sedata sitis, sic mens sedabitur ægra:*
Funde merum; bibe: Cardiaco medicina dolori hæc.
Utitur ad curas isto medicamine Roma.

Cand. *Omne opus, atque labor vult intervalla: quiescat*
Obba parum; contra muscas impone tabellam.
Non madet imbre dies, nec habet nox humida rorem,
Crescere nec duris possunt in cotibus herbæ:
Importuna fames, labor improbus, aëris ardor,
Confecêre gregem macie: vix debile corpus
Spiritus æger agit; vacuâ cute porrigit ossa
Clunis & exilis cava contrahit ilia venter.
Hic aries, qui fronte lupos, cornúque petebat,
Nunc ove debilior, pavidóque fugacior agno est.
Hæc mihi (sed nimiùm me ardentia vota ferebant)
Omnia divino prædixerat omine cornix:
Vix egressus eram limen, cùm tristia portans
Augurii, à dextra venit, tegetísque sinistræ
Culmine consedit, pressóque minaciter ore
Vociferans, iter auspicio prohibebat aperto.
Heu pecus infelix, quod lacte & prole solebas
Affluere, in nostris licuit dum pascere campis!
Gramina dum quæris, succi plus perdis eundo,
Quam referas pastu. Simul hic tabescimus ambo:
Tu tenui victu, curis ego victus amaris.

Res est consiliis] Graphicè docet, quod curæ valeant. Quia *victa satis*] sc. est, sed *mens ægra manet, curæq; supersunt.* Ad quod Faustulus, *Ut sedata sitis* est, *sic mens sedabitur ægra. Cardiaco medicina dolori hæc*] Hæc medicina, sc. frequens potus, est medicina dolori *cardiaco*] i. cordis, quem qui patiuntur, nimium sitiunt. Unde Juv. *Cardiaco*

Cardiacus dolor.

nun-

nunquam cyathum missurus amico. Dicitur autem ἀπὸ τῆς καρδίας. Quod Græcè dicitur *cor.* *Quiescat obba*] id est, Lagena lato fundo, Unde à Persio dicitur *sessilis obba.* *Impone tabellam contra muscas*] Tege, nè a muscis inquinetur. *Importuna fames*, quæ importuna est de via fessis. *Labor improbus*] id est assiduus, & ita improbandus. Maro: *Labor omnia vincit Improbus. Et aëris ardor, Confecêre gregem macie*] id est emaceraverunt: sed plus est *confici macie*, quàm *emacerari*: quià quod *conficitur*, deficit. *Venter exilis*] quia vacuus. *Divino omine*] i. a diis portento, aut divinandi vim habente. Maro: *Sæpe malum hoc nobis, si mens non læva fuisset, De cœlo tactas memini præcidere quercus: Sæpe sinistra cavâ prædixit ab ilice cornix. A dextra venit*] Cicero tamen, lib. 1. de divin. scribit *corvum* à dextra, à sinistra *cornicem* facere ratum, Unde hîc potiùs videtur dicendum *à læva*: verum addit, *segetisque sinistra Culmina consedit*) ubi sc. visa est. Et quia sola, infausti est augurii, ut Plin. docet. *Teges* dicitur tugurium. *Vociferans*] Est enim infelicis garrulitatis avis. *Auspitio aperto*] i. manifesto. *Prohibebat iter*] id est: perfectionem. *In nostris*] scil. Mantuanis. *Quàm referas pastu*] i. è pascendo; est enim *Nomen*. Simul *hic tabescimus ambo*: *Tu*] scil. infelix pecus, *tabescit*, scilicet tenui victu, id est, penuriâ victûs, & inediâ: *Ego*] scil. *tabesco* victus curis amaris.

O nostræ regionis opes! O flori da prata!
O campi virides! O pascua læta, feráxque
Et nunquam sine fruge solum, currentia passim
Flumina per villas, rivi per rura, per hortos!
Hinc pecus, hinc agri pingues, sub sydere Cancri,
Cùm tritura sonat passim, cùm Junius ardet,
Arva virent, texa lento de vimine sepes
Poma ferunt, redolent ipsis in vepribus herbæ.
O nemorem dulces umbræ, mollesque susurri,
Quos tecum memini gelidis carpsisse sub umbris,
Turturis ad gemitus, ad hirundinis ac Philomelæ
Carmina, cùm primis resonant arbusta cicadis!
Aura strepens foliis moto veniebat ab Euro

Obba.

Teges.

Et

Et baccata super tendebat brachia cornus,
Ipse solo recubans pecudes gestire videbam,
Atque alacres teneris luctari cornibus agnos.
Post somnos, per gramen humi nunc ore supino;
Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam:
Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam.

Faust. *Vivere tum felix poteras, diciq; beatus:*
Sed bona, quod nondum fueras expertus acerbam,
Vilis erat tibi, têque ideo fortuna reliquit.
Quando iterum veniet, (veniet si forsitan unquam)
Sicut capreolis sursum nitentibus hærent
Stipitibus vites, stringuntque tenaciter ulmos;
Sic illam tu prende manu, neu desere prensam:
It, redit, effigiem mutat, nec imagine constat,
Par Lamiis, quas nocte ferunt errare per umbras,
Mobilis ut facies; ità mens deludere gaudens,
Quod dederat tollit: pensi nihil: omnia casu.
Qui nimium metuunt sapiuntve, repellit, & odit.

O nostræ] Continua sunt verba *Candidi*. Nam Faustulus se Latinum significat, atque in sua patria esse. Omnia autem usque adeò facilia sunt, ut vel minima expositio videatur inanis: nihil tamen est abjectius dictu, quam huic stylo congruat. *Area virent*] Virgilius; *Ut quantum longis carpent armenta diebus, Exiguus tantum gelidâ ros nocte reponat. Sepes poma ferunt*] Miram narrat fertilitatem, sed non raram Italiæ ubi in unis hortis, poma, vitem, fruges, & legumina non semel uno anno colligas. *Redolent ipsis in vepribus herbæ*] Idquoque verum est, quia rosæ nascuntur. *Mollésque susurri*] scil. fontium & apum. Maro: *Sæpe levi somnum suadebat mire susurro.* Est autem *susurrus* raucum & lene murmur. *Gelidis sub umbris*] Idem, *Hîc inter flumina nota, Et fontes sacros frigus captabis opacum. Turturis ad gemitus*] quia ejus cantus est gemitus. Idem, *Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo. Ad hirundinis ac Philomelæ carmina:* Hæc enim aviculæ dulciter canunt. Maro: *Hinc altâ sub rupe canit frondator ad auras:* quod de Philomela intelligi posse docet Servius. *Cum primis*] Idem: *Sole sub ardenti resonant*

Susurrus

reſonant arbuſta cicadis. Ab Euro) id eſt, oriente. *Cornus baccata* aut *brachia baccata*] id eſt, baccis ornata, hoc eſt, cornis. Idem. *Victum infelicem baccas, lapidoſaqua corna Dant rami. Et in eodem* 3. Æneid. *Baccatamque jugis Naxon. Solo recubans*] Idem. *Recubans ſub tegmine fagi. Geſtire*] id eſt, geſtu alacritatem prodere, aut voce. Idem. *Nec calamis ſolùm æquiparas, ſed voce magiſtrum. Rutilantia*] *quia matura. Fraga legebam*] Idem. *Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga. Vivere tum felix poteras, dicique beatus:* ſed *bona fortuna* erat tibi tamen vilis, quod nondum fueras expertus *acerbam.* Id vero verius eſt. Unde dici ſolet *Dulcia non meruit, qui non guſtavit amara.* Et ſic, *Dulcia non ſapuit, cui non guſtantur amara.* Et ideo quia deſpecta tibi fuit fortuna, *reliquit te*] Id quoque moraliter: quo ſuadet præſenti uti fortunâ: quia multis dilatio nocuit. Unde Lucan. *Tolle moras, nocuit ſemper deferre paratis. Quando iterum veniet*] ſcilicet fortunâ. *Veniet ſi forſitan unquam*] Bona *Parentheſis* quâ incertitudinem fortunæ ſignificat. *Sicut vites hærent ſtipitibus*] id eſt, palis, hoc eſt, ad palos. *Capreolis)* id eſt, cordulis quibusdam ad hoc natis. *Nitentibus*] i. tendentibus ſurſum. *Sic prende manu*] illam, ſcilicet fortunam: *neu)* id eſt, neve *defere prenſam*) i. ſemel comprehenſam. *Fortuna it & redit & mutat effigiem, nec conſtat imagine.*) i. nec ſervat ſemper eandem imaginem; *Par*, id eſt, ſimilis, *Lamiis*) i. mulieribus, quæ ſe transfigurare dicuntur. *Penſi*) i. excogitati & deliberati nihil, ſcilicet, *habens Omnia caſu*) ſcil. faciens: *repellit, & odit, Qui nimium metuunt*] Unde dictum à Marone *Audaces fortuna juvat*: aut ut alii legunt. *Audentes Ve)* pro *vel, qui nimium ſapiunt)* quia, ut Philoſophus docet, quanto plus eſt ſapientiæ, tanto minus fortunæ: quia ſapientes ſunt prudentes, omnia proſpicientes prius quam eveniant, & ita pauca eis à caſu & fortuna obveniunt:

Baccatus.

Capreolus.

Cand. *Delicias patrii quoties reminiſcimur agri,*
Ferre tot ærumnas animo non poſſumus æquo;
Sed quo mente fero? Caſu afflictatus acerbo,

Unde

Unde magis crucier, felicia tempora volvo.
Majus adest, florent vites, humilesque genistæ,
Jam spicata seges, matus jam Punica multo
Flore rubet, redolent sepes albente sabuco
In patria, per rura Padi, per pascua Minoi:
Hic verò nec dum incipiunt pubescere montes.
Quod si vere solum torpet: Quid frigora brumæ
Solstitiumque feret, gelidis cum terra pruinis
Albicat, & rabido cùm cœlum incanduit æstu?
Sunt tamen hic armenta quibus cutis uvida, cervix
Non signata jugis, gemino frons ardua cornu,
Luxuriansque toris pectus: nisi pabula carpant,
Non erit hac tantâ humectum pinguidine corpus.

Faust. *Hæc armenta quibus caput à tellure levatur*
Altiùs, & cui sunt longa internodia crurum,
Cuncta vorant, herbas primùm, mox ore supino
Arboreas frondes, summæque cacumina sylvæ.
Hoc imbelle pecus, quod humi nascentia tantum
Gramina decerpit, vacuis jejunat in arvis.

Cand. *Quid verbis opus est? Cunctis animantibus una est*
Conditio. Semper majora minoribus obsunt:
Agna lupo, mites aquilis sunt præda columbæ;
Innocuos delphin venatur in æquore pisces.
Unde fit hoc? Certè res prodigiosa videtur.
Hæc loca si procul hinc videas è rupibus altis,
Pingue solum, & multo vestitum gramine dicas:
Quò magis approprias, tanto magis omnia sordent.

Faust. *Hoc est Roma viris, avibus quod noctua: trunco*
Insidet, & tanquam volucrum regina, superbis
Nutibus à longè plebem vocat: Inscia frondis
Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,
Turpe caput, rostrique minacis acumen aduncum;
Dumque super virgulta agili levitate feruntur
Nunc huc, nunc illuc, aliis vestigia filum
Illaqueat, retinent alias lita vimina visco,
Prædaque sunt omnes verubus torrenda salignis.

Delicias patrii] Permanet querulus *Candidus* ut tandem perveniat ad mores curiæ Romanæ notandos. *Unde*

magis

magis crucior] quia ſummum infelicitatis genus eſt, *Fuiſſe felicem. Malus*] ſcilicet menſis floridus. *Jam ſpicata*] id eſt, in ſpicas formata. *Malus Punica*] id eſt, quæ aurea mala fert. *Sabuco* pro *Sambuco albente*] ſcil. floribus, cùm acinos nigerrimos habeat. *Per paſcua Minci*] pro *Mincii* per *Apocopen*, aut *Synæreſin*. *Pubeſcere*] id eſt, frondeſcere. *Quod ſi vere*] id eſt, verno tempore: de quo dictum eſt, *Nunc omnis parturit arbos. Torpet*] conſtrictum frigore jacet: *quod frigora brumæ*] ſcil. *ferunt*? *Quid ſolſtitium?* ſcil. æſtivale *feret*. Bruma inquam, *gelidis cùm terra pruinis Albicat*: Solſtitium autem *rabido cùm cœlum incanduit æſtu. Cutis uvida*] id eſt, glabra & nitida: Horatius, *Me pinguem & nitidum & bene curata cute viſes. Cervix non ſignata jugis*] id eſt, quæ nondum pottaverit jugum. *Luxuriánſque toris pectus*] quod indicium bonum indicat Virgilius. Allegoricõs autem vult divites omnia ingurgitare, ut docet manifeſtè *Fauſtulus*. Unde addit *Candidus*, *Semper majora minoribus obſunt: Agna eſt lupo præda, mites columbæ ſunt præda aquilis. Delphin*] quia *Balænas & Cete* alere dicitur, quia intrat eorum ora, & egreditur, cùm ſequentes piſciculi in in alvum Balænæ demittantur. Unde quidam latronem appellant: *venatur*] id eſt, inſidiis capit; quia nihil eſt pernicius eo. Multa autem per *Allegoriam* dicuntur. *Hoc eſt Roma vitis*] id eſt, captatrix. Oſtentat enim ſe placidam & opulentam: & adventantes inediâ confici ſinit. *Quod noctua avibus*] quæ admirationi eſt eis, & ità circumvolantes capiuntur aut viſco, aut reti. *Lita*] id eſt, illita, à lino: *Vimina*] id eſt, virgulæ aut perticæ parvæ. Sunt præda torrenda *veribus*] alii *verubus* legunt: ſed & Maro *veribus* dixit, *Pars in fruſta ſecant, veribuſque cremantia figunt. Salignes autem*] id eſt, ex ſalicibus: quia talibus uruntur ruſtici.

Cand. *O bellum hoc! Poterit dici nihil ejus unquam:*
Sed procul (en!) colùber tortos in pulvere greſſus
Flectit, & exertis ſitiens ferit aëra linguis.

Fauſt. *Candide, quæ mando memori ſub pectore ſerva.*
Quando inter ſylvas graderis, defende galero.

Lumina: namque rubi prætendunt ſpicula longis
Dentibus, & curvus diſcerpit pallia mucro.
Nec depone pedum, multâque armare memento
Cote ſinum, ne te ſubitò novus opprimat hoſtis;
Et perone pedam tegito: ſpineta colubris
Plena hominum vitæ morſu inſidiantur amaro;
Et nunc longa dies æſtu facit acre venenum.
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus iſtis
Luſtra tenent, &, quod dirum ac mirabile dictu eſt,
Ipſe homines (hujus tanta eſt violentia cœli)
Sæpe lupi effigiem moreſque aſſumere vidi,
Inque ſuum ſævire gregem, multâque madere
Cæde ſui pecoris. Factum vicinia ridet,
Nec ſcelus exhorret, nec talibus obviat auſis.
Sæpe etiam miris apparent monſtra figuris,
Quæ tellus affecta malis influxibus edit.
Sæpe canes tantam in rabiem vertuntur, ut ipſos
Vincant cæde lupos: &, qui tutela fuerunt,
Hoſtiles ineunt animos, & ovilia mactant.

O bellum hoc!] Aſſentatorum more, ut Perſius indicat, laudat dictum *Fauſtuli*; quod tamen hîc amicè fieri poteſt: verùm oſtendit colubrum inſidiari cantantibus. *Exerit linguis*] ab *ex* & *ſero*. Maro *et linguis micat ore triſulcis*.

Galerus. *Defende galero*] i. largo pileo ruſtico. *Curvus mucro*] i. pugio ſpinarum. *Nec depone pedum*] i baculum paſtoralem.

Pedum. *Multâ cote*] id eſt, duris lapidibus. *Novus hoſtis*] i. improviſus, & inexſpectatus ſerpens. *Et perone*] i. calceamento ruſtico, crudo corio crura ambire ſolito *Spineta*.] i. loca ſpinis & vepribus conſita. Maro: *Nunc viridem etiam occultant ſpineta lacertos. Sæpi lupi effigiem*] Maro in pharmaceutria: *His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſylvis Mœrin &c.* Id autem Arcadibus dictum eſt evenire ſolitum: ſed ſic intelligo lupos fieri ut ſocii Ulyſſiis facti ſunt & urſi, & leones ac porci, quòd eorum mores aſſumpſerunt: unde furaces, & rapaces ſignificat. Sed ad fabulam quoq; reſpicit: nam effig ē dicit & mores. Auguſtinus docet in Italia viſum eſſe quibuſdam, quòd in aſinos eſſent verſi, & ità ſubirent

subirent onera à conjugibus impoſita, more aſinorum. *Malis influxibus*] malis influentiis. Acri profectò aceto conſpergi Romanos, quaſi verò cœlum id faciat. *Canes vilia mattant.*] Nota allegoria in prælatos, qui ſubditos ſpoilant.

Fama eſt Ægyptum coluiſſe animalia quædam,
Et pro numinibus multas habuiſſe ferarum;
Iſta ſuperſtitio minor eſt quàm noſtra: ferarum
Hic aras habet omne genus, contraria certè
Naturæ res atque Deo, qui dicitur olim
Præpoſuiſſe hominem cunctis animalibus unum.
Sæpe etiam morboſa æſtas, & peſtifer annus
Ingruit: & paſſim langueus pecus omne per arva,
Sternitur: extinctæ dum balat ad ubera matris
Agnus obit; moritur duro ſub pondere taurus.
Nec modus eſt morbo, non eſt medicina veneno:
Sed vicina domus vicino à limite mortem
Haurit, & aſſiduè ſumunt contagia vires.
Iſta feras rarò peſtis rapit: utile ſemper
Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
Denti lupi, noſtrâque feræ jacturâ opuleſcunt.
Can. *Heu, heu! Quàm præceps miſerum me inſania traxit!*
Credere falleci gravis eſt dementia famæ.
Romuleos colles, Tiberim, Romanaque tecta
Audieram: & ſtudio mens eſt accenſa videndi,
Ducendique bonis in tot præſtantibus ævum
Acceſſi cum parte gregis: tenteria dement,
Totum penè larem cum paſtoralibus armis
Trans juga ſumma tuli, mulctralia, cymbia, abena,
Et cacabos, &, quo formatur caſeus, orbem
Fagineum: impenſam atque operas amiſimus omnes.

Fama eſt, Ægyptum] Docet omne genus ferarum habere aras ſuas Romæ, i. omne genus vitioſorum eſſe in honore & pretio: quod Juv. Sa. 1. graphicè docet aſſerens, non niſi flagitioſos exilio & carcere dignos ſublimari, & ideo inquit, *Aude aliquid brevibus Gyaris aut carcere dignū Si vis eſſe aliquid. Fama eſt, Ægyptum*] Idem docet Juven.

noſcit; Voluſi Bythinice qualia demens Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat Pars hæc: illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibin, &c. *Multas ferarum*] id eſt, multas ferarum. *Iſta*] ſcil. Ægyptiorum ſuperſtitio: Superſtitioſorum & delirantium religio minor eſt, *quàm noſtra*] id eſt, Romana. Quia *ferarum Hic aras habet omne genus. Præſuiſſe*] ut in Paradiſo. Gen. 1 *Dominamini piſcibus maris et volatilibus cœli, et univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram. Sæpe etiam morboſa æſtas*] hoc quoq; verum *pecus omne*] Id quia paſtor dicit: ſed & homines plurimi peſtilentiâ abſumi illic quotannis ſolent. *Dum balat*] id proprium eſt ovis, ut boare bovis, & mugire tauri: *mugitur duro ſub pondere taurus*] Hæc omnia nimis graphicè habentur Georg. 3. *Ecce autem duro fumans ſub vomere taurus Conſidet*, &c. *Nec modus*] id eſt, finis eſt morbi: *non eſt medicina veneno*] id eſt, infectione venenoſæ. *Quæſitæque nocent artes: ceſſêre magiſtri, Phyllyrides Chiron, Amythaoniúſque Melampus. Iſta feras raro peſtis rapit*] id quidem verum; & tamen non ità multiplicantur ut pecudes. *Opulęſcunt*] id eſt, opulentæ & divites fiunt; ut *ferę* ſit Nomen. Nam, ſi *ferè* ſcribitur, refertur ad lupos. *Credere fallaci gravis eſt dementia famæ* proverabile: ſenſus autem eſt, ſe tractum famâ, quæ erat omnes qui Romam accederent, ditari; illuc cum pecore commigrâſſe, & cum armis paſtoralibus, quæ graphicè enumerat. *Mulctra*] vaſa in quæ lac trahitur & mulgetur. *Cymbia*] vaſa in morum cymbarum, in quæ transfunditur lac. *Ahena*] id eſt, lebetes ex ære factos, & *cacabos*] aliud genus vaſis, quidã *caldaria* vocant. *Et, quæ formatur caſeus, orbem*] i. vas rotundum quo imprimitur. Unde à forma *formuginem* vocat Apuleius. Unde Gallicum vocabulum. Hunc ut charum oſtendat, *fagineum*] ex fago cõmemorat tornatum. *Impenſam*] ſc. pecuniam. *Atque operas amiſimus omnes*] quæ erat vox corvi olim quando Romæ venum expoſiti.

Quid faciam? quò me vertam? Sperata negantur
Pabula: tot caſus, tot ubique pericula: cogor
In veteres remeare caſas; & cæpta fateri
Conſilia egreſſa malis, iterûmque per æſtus,

Et montana pati longos per ſaxa labores.
Hæu pecus infelix ô lævo ſydere paſtor,
Huc avecte! Fuit multò præſtantius iſtud
Ignorâſſe ſolum, patrióque in limine tutos
Conſumpſiſſe dies, gelidis ſenuiſſe ſub antris,
Atque Padi circùm ripas, Atheſíve per agros,
Aut ubi per virides campos, & paſcua nota
Mincius it, vel quà vitreo natat Abdua curſu,
Conſediſſe, gregem paviſſe ſalubribus herbis.
Fauſt. *Te tua credulitas, & me mea fallit in horas.*
Vidi ego ſupremæ qui proſperitatis habebant
Culmina, dum laudata petunt, cecidiſſe, nec unquam
Emerſiſſe malis. Facit experientia cautos.
Hi prius explorant, & non laudata ſequuntur
Omnia; laude carent quæ ſunt meliora: fuerunt
(Non nego) quæ famam retinent, ac nomina ſervant.
Cuncta ſuis pollent vicibus. Luna, Adria, Troja,
Salvia, quas nobis memorabat ſæpius Umber,
Nomine ſunt ſolo: delevit cætera tempus.
Si minor eſt patriæ (forſan modo) gloria noſtræ,
Res tamen eſt melior: laudatæ gloria Romæ
Quanta ſit, in toto non eſt qui neſciat orbe:
Fama quidem manet, utilitas antiqua receſſit.
Illi, priſca quibus maduerunt paſcua, fontes
Nunc humore carent, venis aqua defuit hauſtis.
Nulla pluit nubes, Tyberis non irrigat agros.
Tempus aquæductus veteres contrivit; & arcus,
Et caſtella ruunt: procul hinc, procul ite capellæ;
Hic jejuna fames, & langnida regnat egeſtas.

Quid faciam?] Deſperantis vox. *Et cæpta fateri Conſiliis egreſſa miſis*] quod ſummè dolendum innuit Virgiliana Juno. Æn 1. *Mene incæptis deſiſtere victam? O lævo*] *Lævus.* id eſt, ſiniſtro & inimico *ſydere, paſtor huc avecte*] potiùs quam *advecte* dicit, quia à bonis paſcuis ad ſterilia migrâſſe dolet. *Iſtud*] ſcilicet ſterile & ſceleratum. *Patrióque in limine tutos Conſumpſiſſe dies*] repete, Fuit multo tutius. *Atheſíve per agros*] qui fluit ex Triden- *Atheſis.* tinis Alpibus. Tridentum alluit, & Veronam dividit.

Mincius. & Veronam dividit. *Mincius*] fluvius Mantuanus, non longè à Mantua, in Padum fluens, sæpe commemoratus.

Abdua. *Abdua*] qui à Strabone *Adua* dicitur, fluvius ex *Verbani* lacu ortus in Padum quoque incidit. *Verbanus* autem, ut *Larius, & Benacus*, ex Alpibus ortum habet atque incrementum. *Consedisse* à confido, i. locum habitationis cepisse: ut Æn. 1. *Vultis & his mecum pariter considere regnis? gregem paviſſe*] repete, ut dixi. Fuit multo salubrius, *Te tua credulitas*] docet non facilè credendum. *In horas*] & non *in oras*, legendum. Sed secundum Vallam, quia non ponitur nota incrementi potiùs diceret *in horam. Vidi ego*] à certitudine argumentatur, quia *Plus valet oculatus testis unus, quam auriti decem.* Ordo est: *Ego vidi eu qui habebant culmina*] id est, summitatem, *supremæ*] id est, summæ prosperitatis: Alludit ad rotam fortunæ: *Ceciderunt, dum petunt laudata*] quia sæpe, quæ bona & læta, vertuntur in pejus. Unde dici solet, *Dii bene vortant. Nec unquam*] scilicet postquam semel inciderant, *emersisse malis*] id est, caput extulisse è malis, quibus obruti erant. *Facit experientia cautos*] & ideo senes difficulter inducuntur ad credendum. Quia multam experientiam fraudis habent. *Hi*] scilicet cauti. *Explorant*] id est, exquirunt & examinant priùs, *& non sequuntur omnia laudata*] sed quæ compererint bona: quia sæpè *laude carent quæ sunt meliora*] scil. laudatis. *Non ego*] i. fateor. *fuerunt*] sc. multa *quæ retinent famam, ac servant nomina*] cùm nihil habeant rei. Sed *cuncta pollent suis vicibus*] vicissitudinibus: Unde Comicus, *Omnium rerum vicissitudo est. Luna, Adria, Troja, Salvia*] hæ urbes quas *umber*] scil. doctus ille, cujus sæpe meminit, *memorabat nobis* hoc semper, nè contra decorum plus quàm ut pastori competat sapere dicatur. *Sunt*] scil. nunc, *solo nomine*] quia tempus delevit cætera, quia omnia senescunt, & labascunt in tempore. Unde *tempus edax rerum, &c.*

Luna. *Luna*] civitas olim Hetruriæ, ad Macram fluvium, de qua Lucan. *Hoc propter placuit Thuscos de more vetusto, Accirivates, quorum qui maximus ævo, Aruns ircoluit desertæ mœnia Lunæ.* Interiit enim nunc, sed regio adhuc *Lunensis* nominatur.

Adria]

Adria] quoque urbs *Italiæ* fuit, quæ mari, cui vicina eſt, nomen dedit, quod *Adrianum* ſeu *Adriaticum* dicitur; & interdum etiam *Adria* genere maſculino, mare ipſum qd ſuperum vocant, quia Orientem verſus in qua ora Venetiæ ſunt. *Troja*] notior eſt, quàm ut de ea quicquam dicendum ſit. *Deleta eſt Salvia*] ut aliæ multæ: ut *Saguntus*] in Hiſpania, *Carthago* in Africa, *Corinthus* in Peloponneſo, &c. *Si minor eſt patriæ (forſan modo) gloria noſtra*] Ergo & *Fauſtulus* ſe Mantuanum indicat: qui ait, *Res tamen eſt melior. Illa priſca, &c.*] Per *fontes*, beneficos in Poëtas intelligit: ut *Mecœnatem*, *Auguſtum*, *Meſſalam*, *Pollionem*, & ſimiles. *Aquæductus veteres*] manifeſta eſt *Allegoria*. *Hîc jejuna fames & languida regnat egeſtas*] Selecta & aptâ epitheta: Nam ideò fames, quia jejuna; & ideò languidus quis ferè, quia egenus. Egeſtas. n. languorem parit, ſicut & inedia: ut patet in apologo, quem Livius recitat de membris, quæ in ventrem cõjuraverunt. *Adria.*

Hîc tamen (ut fama eſt, & nos quoque vidimus ipſi)
Paſtor adeſt, quadam ducens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris dives, ditiſſimus agri,
Carmine qui priſcos vates atque Orphea vincat,
Orphea, qui traxit ſylvas & ſaxa canendo.
Hic alios omni tantum virtute Latinos
Exuperat, quantum Tyberim Padus, Abdua Mœram,
Lenta ſalix juncum, tribulos roſa, populus algam,
Credimus hunc illi ſimilem, cui Tityrus olim
Bis ſenos fumare dies altaria fecit.
Hic ovium cuſtos, ipſo vigilantior Argo,
Daphnide nec ſolùm, ſed eo, qui dicitur olim
Admeti paviſſe greges per Theſſala rura,
Doctior: omne pecus Solymi curare magiſtri
Dignus, & antiquo dignus ſuccedere patri,
Qui fuit Aſſyrii pecoris poſt retia paſtor.
Iſte poteſt ſervare gregem, depellere morbos,
Humectare ſolum, dare paſcua, ſolvere fontes,
Conciliare Jovem, fures arcere, lupoſque.
Si favet iſte, mane: quod ſi negat iſte favorem,
Candide, coge pecus, melioraque paſcua quære.

Hic tamen, ut fama] Huc tendit principale institutum, videlicet Falconem Sinibaldum à largitate laudat, aut ad eam invitat, cujus gratiâ videtur tota ecloga composita. *ut fama est*] quæ sæpe mendax. Unde Maro, *Tam ficti pravique tenax, quàm nuntia veri.* Ideò addit, *Et nos quæ vidimus ipsi.* *Pastor adest*] aut quia etiam imperatores vocant pastores, ut sermo sit pastoralis; aut quia datarius, &, ut dicunt, eleemosynarius est, & ita multorum pastor.

Falco. *Quadam ducens ex alite nomen.*] Dicitur enim Falco, quod & avis notæ nomen. *Lanigeri pecoris dives*] Maro in Buc. *Quàm dives nivei pecoris, quàm lactis abundans! Ditissimus agri.*] Idem Æn. 1. *Huic conjux Sichæus erat, ditissimus agri Phœnicum. Carmine qui priscos vates, atque Orphea vincat*] More Maroniano principem ab exercitu separat, ut egregium significet. Nam

Orpheus. *Orpheus* unus priscorum est vatum: sicut Æneid. primo; *Reliquias Danaûm, atque immitis Achillis*: ubi Achilles non excluditur à Danais, sed excellere atque egregius esse significatur. *Oorpheáque in medio posuit, sylvásque sequentes. Et saxa*] quod Amphioni ascribit Horatius, dicens in arte poetica, *Sylvestres homines sacer interpresque deorum, Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ab hoc lenire tigres rabidósq; leones. Dictus & Amphion, Thebanæ conditor urbis, Saxa movere sono testudinis, & prece blandâ Ducere quò vellet*, &c.

Padus. *Tyberim Padus*] est enim Padus longè maximus fluviorum Italiæ, quinque ostiis in mare Adriaticum prorumpens.

Abdua. Unde Georg. 1. *Fluviorum Rex Eridanus*, &c. *Abdua*]

Macra. fluvius latus, de quo jam dixi. *Macram*] fluvium exiguum, cujus meminit Lucilius, dicens, *Nullásque vado qui Macra moratas Alnos. Macri* autem campi sunt in medio Bononiæ, & Ravennæ, & aliarum civitatum, per quas itur Romam. *Lenta salix juncum*] scil. exuperat. *Populus*] arbor frequens ad Padum. *Algam*] herbam; quam projicit aqua, quæ ad populum sæpe jacitur. Maro: *projectâ vilior algâ. Credimus hunc illi*] scil. Augusto Cæsari.

Alga. *Cui Tityrus*] id est, Maro: *Bis senos*] ut in Eclog. 1. *Hic illum vidi juvenem, Meliboe, quotannis, Bis senos cui nostra dies altaria fumant. Ipso vigil. ctior Argo*] cui tamen

Argus.

men centum erant oculi, quorum binî duntaxat ſomnum acceperunt. Verum *Falco* quoque pervigil eſt avis. Unde in epigrammatis alludit de eo ad ſummum Pontificem; *Ducere ſopitis, paſtor, potes otia curis: Falco tuas Argi more gubernat oves. Daphnide*] quem tamen Theocritus & Maro doctiſſimum, & divinandi peritum inducunt. *Nec ſolum*] ſcil. *Daphnide doctior*, ſed eo ſcil. *Apolline Nomio*, qui ob interfectos Cyclopas novem annis ſpoliatus divinitate, pavit armenta Admeti regis Theſſaliæ juxta Amphryſum, ut alibi diximus. *Per rura ergò Theſſala*] id eſt, per Amphryſum. *Omne pecus*] i. totam Eccleſiam catholicam: *magiſtri Solymi*] i. Hieroſolymitani, videlicet *Petri: & dignus ſuccedere patri*] ſcil. Petro Papæ, qui pater dicitur, qui ſcil. pater fuit. *Paſtor pecoris Aſſyrii*] i. Judaici, & totius Eccleſiæ, quæ prima fuit in Aſſyria. *Poſt retia*] i. relictis retibus factus eſt piſcator hominum. *Conciliare Jovem*] aut Deum, aut ſummum Pontificem. *Si favet iſte, mane*] Omnem ergò ſpem in *Falcone* collocandum cenſet: quod ut ſignificet, hoc argumentum excogitavit.

ECLOGA X.

De fratrum Obſervantium & Non-obſervantium controverſia, poſt religionis ingreſſum, inſcripta Bembus.

JOANN. MURMELII argumentum.

Nunc veræ & falſæ diſcriminia religionis
Narrat, oveſque pias Carmeli ſeparat hædis.

Candidus, Bombus, Batrachus, & Myrmis.

Maxima paſtores agitat diſcordia, Bembe,
Qui Solymos colles Galilæáq; rura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Judice te: paucis, ſi non audire recuſas,
Et niſi te revocant majora negotia, dicent.
Tu pater es vatum, tu ſcis componere lites.

Jur-

Jurgiuque, & blandis convitia tollere verbis.
Te quoque Pierios fama est potâsse liquores,
Et vidisse deas, quibus est custodia sacri
Fontis, & Eurotæ campos, ac Phocidis arva,
Ipse ubi fronde suâ tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit, cytharam, nervos, & eburnea plectra.

Bemb. *Dicite, quandoquidem tepidos admovit ad ignes*
Nos hyberna dies, dum non finit ire per agros
Bruma gregem, flatu Boreæ dum sævit acuto,
Dum riget omne solum, tectis dum plurima pendet
Stiria, dum torpent sub aquis glacialibus amnes.
Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima pastores] Hac ultimâ eclogâ, quam, ut superiorem, in religione composuit, agitur *Carmelitarum fratrum Observantium*, quorum partes *Batrachus* agit, & *Non-observantium quos Myrmix*, defendit, controversia, fictis non absre contendentium vocabulis. Nam βάτραχος, rana dicitur, cui ferè similem habent *Carmelitæ De-observatione* interiorem tunicam, quia piceam, aut ut dicunt, griseam. Μύρμηξ autem formica, quæ nigra est ut *Non-observantium* tunica. Maro: *It nigrum campis agmen.* Præterea, ut in fabulis est, ranæ elegerunt regem, ut *Observantes* sub uno communiter vivunt patre. Formicæ autem in una quidem domo multos habent magistratus, ut *Non-observantes* diversas habent culinas. Litem proponit *Candidus*, per quem ferè autorem intelligo. *Pastores.*] i. *Carmelicolas*, aut fratres de *Carmelo* profectos. *Solymos*] id est, *Hierosolymitanos. Tu pater es vatum*] Fortè *Generalem Ordinis* hoc nomine appellat, *qui pater est vatum*, quia *Carmelitarum*; qui filii olim erant prophetarum, & prophetæ, qui & vates dicuntur. *Tu scis componere*] i. e. finire: ut, *Ante diem clauso componet vesper Olympo.* Et in Bucolicis: *Non Nostrum inter vos tantas componere lites.* Unde qui pacto litem terminant, se composuisse, aut compositionem fecisse dicunt. *Pierios liquores.*] id est, haustus musicos, quibus poëta evaserit. *Et vidisse deas*] id est, Musas: quibus visis, & ab eis ad *Hippocrenem* ductus Hesiodus, poëta evasit. Unde Ovid. *Ecce*

deas

deas vidi, non quas præceptor arandi Viderat, Aſtræas cùm ſquerctur oves. Neutro autem modo dicit ſe Perſius evaſiſſe poetam, in principio ſic: *Nec fonte labra prælui Caballino, Nec me in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo Memini, ut repente ſi. poëta prodirem. Et Eurotæ campos*] Eurotas fluvius eſt Laconiæ laurifer: Unde illic Phœbus fingitur doctiſſe lauros. In Bucolicis Maro: *Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus Audiit Eurotas, juſſitq; ediſcere lauros, ille canit. Ac Phocidis arva*] in quibus Parnaſſus eſt mons, totus Muſis conſecratus. Ovid. *Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis, Terra ferax.* & paulò poſt: *Mons ubi verticibus petit arduus aſtra duobus, Nomine Parnaſſus, ſuperatque cacumine nubes. Fronde ſua*] id eſt lauro, Maro in Buc. *Phœbo ſua ſemper apud me munera ſunt lauri. Dona dedit*] ſcil. ſuam cytharam, quam à ſe inventam Orpheo dedit. *Nervis*] i. chordis, & *ebuinea plectra*] i. lyram heptachordam, quam invenit, cùm tetrachorda Mercurii dicatur. Horatius in arte: *Ne forte pudori Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo. Dicite*] Sic Palæmon Maronianus: *Dicite quandoquidem in molli, conſedimus herba. Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos.* Quod hic ex induſtria mutat, quaſi per legem *Amœbei* carminis contrarium dicens: *Tepidos admovit*] Perſius: *Admovit jam bruma foco te, Boſſe, Sabino*] *Boreas*] ventus Septentrionalis, dictus rex Thraciæ, quòd illinc ubi regnat ad nos venit, flatûs eſt acuti. Unde Maro, *Et Bortæ penetrabile frigus adurit. Dum riget*] ſcil. gelu. *Stiria* gutta in longum congelata. *Torpent*] ſtagnantium more. *Otia damnantur, quæ nulla nec otia tractant*] Unde Cicero principio tertii Offic. *Publicum Scipionem dicere ſolitum ſcripſit Cato, nunquam ſe minùs otioſum eſſe, quàm cùm otioſus; nec minus ſolum, quàm cùm ſolus eſſet. Magnifica verò vox, & magno viro ac ſapiente digna, quæ declarat illum & in otio de negotiis cogitare, & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum.* Ubi ſcias velim *otioſum* dici, qui muneribus publicis vacuus operam dat rerum cognitioni; unde poëtica ſtudia *otia* vocantur. Non ergò *otioſus* nihil agit, ſicut ceſſator.

Myrm-

Myrm. *Paſtores, genus infelix, æſtate vagamur*
Pro grege ſolliciti: ſed, cùm nos frigidus imber
Continet in ſtabulis, lites & jurgia ſurgunt.
Batr. *Qui veteres audent ritus mutare, ſuóque*
Arbitrio, & nullis ducunt ſub legibus ævum,
Hi ſunt ô Myrmix, qui bella domeſtica gignunt.
Bemb. *De utteri ritu, qua conſuetudine patrum*
Rixa igitur vobis? Leges moréſque parentum
Batrache dic, dic, Cur noſtrum veniſtis in orbem
Ex Phœnice ſolo? Nos paſcua vidimus illa:
Vidimus herboſos felici uligine campos.
Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis
Fons cadit, & rauco denſum nemus irrigat amne.
Vidimus & Jordanis aquas, ubi maximus olim
Paſtor oves mergens, ſcabiem reſecavit avitam.
Amnis hic à Libano veniens, Galilæa per arva
Tranſit, & ampla lacu conſurgit in æquora magno.
Unda coit rurſum; rurſum mare fundit apertum.
Urbs ubi Romani de nomine dicta Tiberi,
Unda coit rurſum: tandem Jerichunte relictâ
Intrat in infames Aſphalti gurgitis undas.
Hinc ſatis eſt, nos oram omnem vidiſſe probatam:
Dicite, & hinc tandem veſtras demergite lites.
Myrm. *Batrachus audaci ſemper ſeſe ingerit ore,*
Et mihi ſe præfert magno temerarius auſu.
Batr. *Non ego me ingeſſi: proceſſi à judice juſſus.*

Paſtores, genus infelix] proponit *Myrmyx* litem, deteſtans eò quòd qui *De-obſervatione* non ſunt, quia molliorem ducunt vitam, vellent in ſuo ſtatu ſine controverſia & moleſtia permanere: Contrà, *De obſervatione* vellent omnes ſui ſimiles eſſe. *Æſtate vagamur pro grege ſolliciti*] Allegoricῶs, pro victu. *Sed cùm nos frigidus imber Continet in ſtabulis*] Maro Georg. 1. *Frigidus agricolam ſi quando continet imber.* Non exire autem ſtabulis, tunc dicit ibidem ſic: *cùm propiùs ſtabulis armenta tenerent. Lites & jurgia ſurgunt*] Argutè: quaſi in odium jurgiorum, litem refugit. Unde *Batrachus*; *Qui veteres audent ritus mutare*, &c. *Hi ſunt, ô Myrmix, qui bella*

bella domeſtica gignunt] Quaſi dicat, Non nos ſumus in culpa, qui velimus in pace ſine injuria vivere; ſed qui ordini, & profeſſioni noſtræ injuriam inferunt per novos ritus; interloquitur autem *Bembus*, ſignificans ſe peritum locorum, & obſervationis veteris, ut idoneus comprobetur judex arbitrarius. *Leges moreſque parentum*] id eſt, patrum & majorum tuorum, ad quos revocare vis. *Dic, Cur noſtrum veniſtis in orbem?*] id eſt, in Europam. *Ex Phœnice ſolo*] i. ex Galilæa, quam *Phœnices* ſecundum Strabonem habitant, & quæ eſt in *Phœnicia*. *Nos paſcua vidimus illa*] Ut paſtoralem agere rem videantur, & non impertinentem ad Bucolicum carmen, dicit *paſcua*, non *clauſtra*. *Felice uligine*] Uligo, inquit Serviu*s*, eſt naturalis terræ humor ab ea nunquam diſcedens: unde uliginoſus ager ſemper humidus eſt; humidus, aliquando ſiccatur. *Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis Fons cadit*] id eſt, defluit. *Ubi maximus olim paſtor*] Non tam de *Heliſæo*, qui illic *Naaman Syrum* à lepra mundavit, quàm de divo *Joan. Baptiſta* loqui videtur, qui ſcabiem avitam, id eſt originalem maculam reſecavit baptizando. *Amnis hic*] id eſt, *Jordanis*. *A Libano veniens*] per duos fontes; qui dicuntur *Jor & Dan*, unde *Jordanis* nomen. *Rurſum mare fundit apertum*] ſcilicet Tiberiadis, de quo Joan. 6. *Abiit Jeſus trans mare Galilææ. quod eſt Tiberialis. De nomine dicta Tiberi*] pro *Tiberii*, ſcil. *Tiberias*. *Tandem Jerichunte relictâ*] Declinatur, hæc *Jerichus*, hujus *Jerichuntis*; ſicut *Amathus*, *Amathuntis*, & multa alia. *Intrat infames Aſphalti gurgitis undas*. Aſphaltus eſt, quod mare mortuum vocant, in quod urbes illæ quinq, infames abſorptæ ſunt igne & ſulphure propter abominabile crimen, quod ab illarum una *Sodomiticum* vocant. *Hinc*] i. ex his quæ dixi, *ſatis probatum eſt, nos videſſe omnem oram*] i. regionem illam. *Dicite* ergò *& demergite*] i. obruite: *& ſopite*] hoc eſt, finite tandem: *hinc*] i. de hac re veſtras lites. *Et mihi ſe præfert magno temerarius auſu*] Volunt enim, *De obſervatione*, ut ſunt, præſtantiores haberi. *Proceſſi à judice juſſus*] dixerat enim judex *Bembus*, *Batrache, dic*, &c.

Uligo.

Aſphaltus.

Bemb. *Pone pedum Myrmix, & tu quoq; Batrache: Non eſt*
Orandum armatis manibus, ſed mentibus æquis,
Batrache, dic: Myrmix animi compeſce furorem
Interea, ut venias magis ad reſponſa paratus.
Qui furit, inſanit: qui verò inſanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat:
Quicquid ait, vanum eſt; quicquid molitur, ineptum.
Batr. *Bembe, genus noſtrum generiſque exordia dicam.*
Venimus Aſſyriis, ut Candidus inquit, ab oris:
Eſt pater Helias nobis, qui ſuſtulit armis
Paſtorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qui aſcendit in æthera curru.
Bemb. *Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago.*
Batr. *Paſtores alii, quotquot per rura vagantur*
Omnia, ſunt rivi noſtris à fontibus orti.
Nos dedimus leges, paſcendi oſtendimus artem,
Quò magis hi peccant, qui, cùm ſint ordine primi,
Primatum amittunt, ſtudia inconſulta ſequendo.
Nos radix, alii rami: ſed nos quoque rami,
A veteri radice patrum jam ætate caduci.
Tradidit Helias certam paſtoribus artem
Quâ curare greges, quâ noxia pabula faſ eſt
Diſcere, & occultos imbres, ventoſque latentes:
Quive ſalutaris foret, & qui peſtifer annus,
Signa dedit; nihil omiſit quod ovilia tangat.
Sed fons ille fluens Carmelo è rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulci limpidus undâ,
Tramite mutato (patet id) modo currit in Auſtrum:
Sed priùs (extat adhuc vetus alveus) ibat ad Ortum.
Hi curſus fecere novos: liquêre priores;
Quos dederat rivo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix] Quia acris lis eſt; nè ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi: pro quibus paſtores pedum habent. *Et tu quoq; Batrache*] Bonâ phantaſiâ priorem compellat eum, qui *De obſervatione* non eſt, quaſi ardentior ſit ad arma. *Non eſt orandum*] i. e. cauſæ non ſunt ab oratoribus dicendæ coram judice armatis manibus: id enim vetant leges. *Sed mentibus æquis*] Quia,

Quia disturbatis animis, facilè veritas læditur. *Batrache dic*] Repetit & confirmat quod supra dixit. *ut veniat magis ad responsa paratus*] Bona admonitio, quia ardentes irâ rarò se purgant ut decet, intenti ad ingerenda potiùs convitia: ut patet apud Virgilium in Palæmone. *Nec corda nec ora gubernat*] Unde Horat. *Ira furor brevis est: animum rege, qui nisi paret, Imperat. Quicquid molitur*] id est, cum mollimine & difficultate conatur attentare. *Bembe, genus nostrum*] ut gratiam & benevolentiam judicis captet, compellat eum proprio nomine, polliceturque exequi ipsius jussa. *Venimus Assyriis, ut Candidus inquit, ab oris.* Dixerat enim, *Qui Solymos colles, Galilæaque rura colebant.* Judea enim in Assyria est, cujus caput olim Babylonia. *Est pater Helias nobis*] scilicet Thesbites, de quo 3. &c. Regum abundans mentio fit. *Qui sustulit armis*] Nescio an legendum sit, *arvis*, Quod si legendum est *armis*, intelligam *de armis zeli*, aut de *ignibus cœli*, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit. *Qui traxit Olympo Flammigeros ignes*] ut 4. *Reg.* 1 *Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos.* Idem 3. Reg. 18. *Invocavit ignem qui devoravit holocaustum. Qui ascendit in æthera curru*] ut habetur 4 Reg. 2. *Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago*] Quia monasticæ vitæ princeps est Helias, & sanctis litteris per quam illustris. *Propago* autem quando *progeniem* significat, primam corripit; quando *vitem*, producit. *Pastores alii*] Id, ut dixi, divus Hieronymus quoq; sentit. *Nos dedimus leges*] quia primi fuerunt, qui religiosorum more simul viverent; & monasticam vitam in Carmelo agerent. *Pascendi ostendimus artem*] i. normam simul vivendi. *Quo magis hi*] qui nova instituta appetunt; & vetera quæ digniora & meliora sunt, immutare volunt. *Primatum amittunt*] quia dicunt se ultimos medicantium approbatos, cùm primi sint qui jussi sunt in solido statu permanere. *Sequendo studia inconsulta*] i. inconsultorũ quibus novitas placet. *Sed nos quoq; rami, A veteri radice*] i. pullulavimus à patribus nostris: sed alii quasi per imitationem collateraliter, nos per propagationem

gationem ex vera radice: *caduci ætate*] id eſt, antiquitate; à prima perfectione decidentes: quòd dicit, propter *Non obſervantes. Tradidit Helias certam paſtoribus artem*] id eſt, formam rectè vivendi exemplo vitæ ſuæ reliquit. *Quà curare greges*] ut rem paſtoritiam (ut dixi) agere cenſeatur, omnia ad paſtores refert, oſtendens officia paſtoris ovium, cùm *Allegoricῶs* intelligat animorum. Paſtorum enim eſt, curare greges, vitare pabula noxia; quia certis diebus ſaltem abſtinent à carnibus: *& occultos imbres*] id eſt, infectiones: *& ventos latentes*] murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgicorum primo dat verorum ventorum prognoſtica: *nihil obmiſit*] more ſuo *Poſitione* in *obmiſit* primam producit, cùm Horatius & ferè alii *omiſit*, primâ brevi, ſcribant. *Sed fons ille fluens*] *Allegoricῶs*, vita religioſa. *Tam limpidus*] id eſt, purus & clarus. *Tramite mutato* (*patet id*) *modò currit in Auſtrum*] id eſt, in meridem, qui amantibus, in Italia præſertim, eſt peſtifer, quia corrumpit etiam obſonia. Juven. *Tamen hic properat velut urgeat Auſter.* Horatius, *Præſentes Auſtri coquite horum obſonia, &c. Allegoricῶs* vult bona inſtituta eſſe inverſa atq; deprvata. *Sed prius ibat ad ortum*] ſcil. ſolis, id eſt, ad Orientem: quia Eurus & Boreas ſalubres ſunt venti. *Allegoricῶs*, intelligit, ad cœlum. *Extat adhuc vetus alveus*] per quem ſcilicet fons fluere ſolebat:] id eſt, adhuc reperiuntur reliquiæ veteris religionis. *Extare* enim eſt, *ſuperſtitem* eſſe aut *ſuperſtare*, dum reliqui occiderint. *Hi*] ſcilicet novi, qui *Non-obſervant.*

Myrm. *Quid tibi, ſive novo currat, ſeu tramite priſco*
Dummodo fœcundis humectet paſcua lymphis?
Et quid de cœli quereris regione! Per Auſtrum
Solis iter: melior vitis, quæ reſpicit Auſtrum,
Et melior legitur Libycis de collibus uva.

Bitr. *Et melior taxus Boream quæ reſpicit: ergò*
In Boream melius poterat decurrere rivus,
Paſtores: Et curâ pecoris, mi ſane, relictâ,
Sermonem de vite facis; quaſi legibus iiſdem
Grex & vitis eant: nec quod diſcrimen in undis,

Gramineque,

Graminéque, & ventis nósti, & quàm noxius Auster
Sit pecori, disce à Roma: si innoxius Auster,
Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco?
Cur Clitumnus habet niveas? cur Mantua molli
Lanitio excellit; Veronáque proxima Manto?
Unde hæc multiplici rerum variantia formâ?
Non aliunde nisi à cœlis, à gramine, & unda.

Bemb. *Candide utrumq; pedum procul hinc (rogo) protinus*
Inter eos hodie video bellum acre futurum, (aufer;
Clàm cape, & auferto: subter sarmenta reconde.

Quid tibi] Rusticè respondet *Myrmix*, ut doceat, *Non-observantes* ferè indoctos esse, & non literis, sed perditis studiis vacare, *Quid tibi*] id est, ad te; sicut in Evangelio. *Quid tibi & mihi, mulier? Dummodo fœcundis*] id quidem verum, si eam fœcunditatem pariat quam *Batrachus* desiderat. *Per Austrum solis iter*] quia semper est in *Zodiaco: melior vitis*] scilicet est, quæ respicit Austrum; quia respicit solem incumbentem. Unde dictum est, *Denique apertos Bacchus amat colles. Et melior legitur Libycis de collibus*] id est, *Libyam*, hoc est, meridiem respicientibus; aut revera de *Libycis* intelligit, ob eandem rem. *Et melior taxus*] Docet *Batrachus*, non esse responsum ad rem, quia licet ad *Austrum* versa vitis sit melior, non tamen continuo melior est pecori *Auster* quàm *Eurus*: sicut licèt *taxus*, quæ frigora, secundum Maronem, amat (dicit autem 2 Georgicor. *apertos Bacchus amat colles, Aquilonem & frigora taxi*) præstantior est ad *Boream*: non statim tamen ad *Boream* est melius pecus. *Sermonem de vite facis*] Argutè taxat eos ebriositatis & vitiositatis: quia *ex abundantia cordis os loquitur. Quasi legibus iisdem*] scilicet *pascuis* iisdem. *Grex & vitis eant*] Quod esse negat; quia sæpe ubi major vini copia, minor est pecorum: innuens per hoc, vini copiam officere castitati Religiosorum. *Nam venter mero æstuans facile despumat in libidinem*, ut autor est Hieronymus. *Nec quod discrimen*] id est, quæ differentia, scilicet *sit, & quam noxius*] id est, noxius *Auster* sit pecori. *Disce à Roma. Si innoxius Auster, &c.*] id quidem manifestum, quia eo flante varii ge-

nerantur morbi. *Cur Mutinenſis agri pecudes ſunt vellere fuſco?*] id eſt, ſubnigro. *Cur Clitumnus habet niveas?*] ſcilicet pecudes; ſed & juvencos ac tauros, quibus in triumphis utebantur. Unde Maro *Geor.* ſecundo, *Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro, Romanos ad templa deûm duxere triumphos.* Clitumnus autem fluvius eſt in Merania, quæ pars eſt Umbriæ partis Thuſciæ; de quo fluvio dicit Plinius in naturali hiſtoria, *quod animalia quæ tum potaverint, albos fœtus procreant. Cur Mantua molli lanitio excellit?*] Eſt tamen in Euganeis mollior, ſed vicini ſunt. *Veronâque proxima Manto*] id eſt, Mantuæ urbi. Uſurpativè dixit Manto, quia non utimur niſi in Nominativo, Accuſativo, & Vocativo in *o*, & Genitivo in *ûs*, à Græcis in *o* longum exeuntibus, ut Manto, Mantûs. *Candide utrumque pedum*] quia depoſuerunt pedum, id eſt, baculum paſtoralem, ſed non longe à ſe rejecerant: nè à verbis ad verbera pervenirent, monet ſedulus paſtor Bembus ſecretè Candidum, ut utriuſque pedum *ſubter ſarmenta recondat*] Sarmenta autem, quia non omnes Gallicum noſcunt, ſunt putamina & reſectamenta vitium.

Sarmenta.

Batr. *Bembe mihi tecum ſermo eſt: dum vivimus unâ,*
Dum commune pecus nobis fuit, heu! mihi quantum
Dedecus (heu!) quot ſunt pecudes incommoda paſſæ!
Non merſare gregem fluvio, nec vellera certis
Temporibus (ſicut mos eſt) tondere licebat:
Nudabant ſpinetа pecus, nudata ſecabant
Terga rubi, ſcabie cutis aſpera, tabidus humor
Peſtis, & in totum ſerpebant ulcera corpus:
Multum igitur refert pecudes quæ pabula carpant,
Flumina quæ potent, & quâ regione morentur.
Dic mihi, dic Myrmix, Priſcum cur lana colorem
Perdidit? hæc gregibus quidnam nova vellera fecit?
Cur pecus eſt nigrum, quod erat melioribus annis
Clarum? Immutarunt mutati vellera mores.
Bembe, ad te redeo, paucis abſolvere nitar.
Sed quò digna omni tua ſit ſententia laude,
Vera loquar: Tu jura tenes; ego facta docebo.

Judi-

Judicium reddit verum enarratio vera.
His animadverſis, ægrè tot damna ferentes
Venimus ad fontem; rivumque à vertice ſummo
Scrutari mihi cura fuit: Tu, provide Myrmix,
Interea nidos avium, vel dorcada parvam
Venabare, tuæ quæ dona darentur amatæ.
Myr. *Bembe, vides ut aperta in me convitia torquet?*
Auguror, iſta manu lis eſt, non ore, agitanda:
Mos mihi non linguâ, maledicta refellere dextrâ.
Cand. *Batrache, nè verum tacitam linguoſior æquo es.*
Jurgia bilem acuunt, convitia pectus acerbant.
Non tibi cum puero res eſt, nec homuncio Myrmix:
Res male tuta, viros linguâ irritare protervâ.
Batr. *De veniam Myrmix, amitam proferre volenti,*
Neſcio quis mihi miſit in os malus error amatam.
Myrm. *Do veniam, cave nè rurſum me voce laceſſas.*

Bembe, mihi tecum ſermo eſt] Quaſi dicat, in hoc homine nihil video rationis. *Dum viximus unâ*] id eſt, priuſquam per reformationem (ut aiunt) à *Non-Obſervantibus* ſejuncti ſumus. *Heu! mihi quantum dedecus, (heu!) quot ſunt pecudes incommoda paſſæ!*] quaſi dicat, maxima & innumera. *Nec merſare gregem fluvio*] id eſt, debitam curam animis adhibere. *Nudabant ſpineta pecus*] id eſt, mundanæ cogitationes & converſationes: nam litera, ut dicunt, aperta eſt. *Tabidus humor*] vitium carnis. *Multum igitur refert*] id eſt, diſtat & ad rem facit, *quæ Pabula*] De ſpiritualibus intelligit. *Priſcum cur lana colorem perdidit?*] Quia prius, ut ex aulæis comprobaverunt, *Obſervantes* uſi ſunt veſtibus piceis, ſeu griſeis, qualibus adhuc in nonnullis utuntur fratres illiterati, quos *Converſos* vocant. *Nova vellera*] quia nunc nigra ſunt intrinſecus indumenta, quod factum dicunt, ut unius videantur gregis. Quia enim piceus color (ut in fratribus *D. Franciſci* videmus) tam varius eſt, concluſerunt in nigrum immutare, quem *De-obſervatione Italica* reſpuunt, putantes natalem & ſine fuco factum magis congruum religioni, quod & Maro cenſuit dicens, *Nec varios diſcet*

mentiri lana colores. Veritas enim præstat mendacio. *Quod erat melioribus annis clarum*] si de exteriore loquitur, non videtur procedere: quia omnes adhuc candidam servant chlamydem. Dicamus ergo *clarum*] id est, subnigrum, qui respectu planè nigri clarus est. *Vellera*] vulgò gemino *ll* scribitur: quia tamen a *velando* venit, potest, simplici scribi. *Vera loquar*] Oratoriè juxta Rhetorum præcepta præ se fert fiduciam. *His animadversis*] scilicet malis quæ pecori obvenerant. *Venimus ad fontem*] scilicet religionis. *Vel Dorcada*] *Dorcas*, Græcum est: Latinè *caprea* dicitur, id est, capra sylvestris. *Tu, provide*] fronicῶs id refert: *tuæ quæ dona darentur amatæ*] Id amarè, sed utinam non verè. Unde Myrmix, *Bembe vides, &c. Mos mihi non linguâ maledicta refellere dextra*] id autem acerbius contra se fatetur Myrmix, id est, non observans, ut se longè à Dominico consilio abhorrere significet, qui auferenti pallium docet potius tunicam addere, quam in pugnam procedere, aut litem inutilem fovere. Verum quia neutrum decent convitia, accedit *Candidus* livoris expers: *linguosior*] id est, verbosior. *æquo*] i.e. quam æquum & honestum est. *Furgia bilem*] id est, choleram quæ stomachum movet. Quia sermo durus suscitat furorem. *Nec homuncio Myrmix*] id jucundè: quia *Myrmix*, ut dixi, formica intrepretatur, cui robur pro modulo corporis maximum inest, quia grana majora se infert interdum, & ova sua se quoq; majora transfert. *Viros*] quasi dicunt animosos, & mares animos. *Amitam proferre volenti*] *Amita* patris est soror, ut *matertera* matris; cui honestius quàm amatæ mittantur munera. Cætera nota, ut hæc ferè nota putem.

Batr. *Alveus excelsa saliens de rupe, lacunam*
Foderet, & clausis ripas æquaverat undis.
Gurges erat textu sylvarum umbrosus opaco:
Densaque sepierant tristem spineta lacunam.
Mille venenorum species in gurgite vidi,
Mille secus ripas in opaco margine, mille
Per nemus ad lymphas sinuoso serpere gressu.

Ob-

Oſtupui, & rapido rediens ad ovilia curſu,
Incipio paleas furcâ verſare tricorni :
Ecce ! caput tollit coluber, linguâque triſuleâ
Sibilat, inſtantur fauces, nepa livida tendit
Brachia, ventroſus profert veſtigia bufo ;
Vipera per ſtipulam ingrediens ſtrepit, O loca, dixi,
Non pecori tantum, verum & paſtoribus ipſis
Noxia ! mox grege diviſo, de ſedibus illis
Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi,
Perque iter antiquum fontis nova flumina duxi
In campos ubi prima ſuos aurora colores
Explicat, & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.
Hic mihi fœcundæ pecudes, hæc paſcua læta,
Et ſine labe liquor, dulces ſine crimine lymphæ:
Hæc [illegible] imævi ſunt quæ coluêre parentes.
Signa cap[illegible] ſuperant, puteus, carîoſaque ligna
Fixa ſolo, ſejuncta pedum diſcrimine ſeptem,
Et focus, & lacerâ quæ cingitur area ſepe.

Alveus excelſa] Docet *Batrachus*, quid in fonte viderit, dicens, *Alveus*] id eſt, rivus ſaliens de excelſa rupe; *foderat*] ſcil. præcipiti caſu, *lacunam*] id eſt, receptaculum aquarum & ſordium. *Gurges*] id eſt, vortex aquarum. *Spineta*] id eſt, ſpinæ denſæ. *Sepierant*] id eſt, ſepimento quodam clauſerant. *Ego vidi mille ſpecies venenorum*] id eſt, pravarum traditionum, & malorum morum. *Ad*] id eſt, juxta *lymphas*] id eſt, aquas : id eſt, vidi fontem primæ religionis penitus infectum. *Obſtupui, &c. Furcâ tricorni*] id eſt, tria cornua habenti. *Nepa livida*] id eſt, ſcorpius habens venenum lividum ſub cauda. Sed hic dicit *livida brachia*] id eſt chelas liventes. *Ventroſus*] id eſt, habens magnum ventrem, *Bufo*] id eſt, rana venoneſa. *Vipera*] id eſt aſpidum peſſima, ſic dicta, quòd *vi pariat*, quia non poteſt edere fœtus ſuos, quos ore concipit, & patrem concipiendo necat ; ſed ipſi vicini partui, aut jam maturi ad partum, dentibus ſecant ventrem maternũ, atq; ità vipera, neq; patrem neq; matrem vidit unquam incolumem : quod benignitate naturæ in nos efficitur nè tam noxia peſtis multiplicetur. *Paſcua quæſitum triſtis meliora*

receſſi] *Quæſitum*, ſupinum id eſt, ut quæram, aut quæſiturus meliora paſcua. Unde docet *Obſervantes* diſceſſiſſe propter pravos *Non obſervantium* mores. *Perq; iter antiquum*] juxta traditionem primorum patrum. *In campos, u i prima ſuos*] id eſt, orientem verſus ſicut prius dictum eſt, ad ortum *Croceos ortus Phœbi*] ſcil. ſolis. *Hæc loca primævi ſunt quæ coluêre parentes*] Manifeſta eſt ergò *Allegoria*, Nam per orientem, eorum puram & ſalubrem ſignificat vitam: per Meridionalem plagam & Auſtrum, vapidam & mollem; ut ventus ille plumbeus & tepidus eſt. *Signa caſæ*] ſcilicet paſtoralis: *cariosáq; ligna Fixa ſolo ſejuncta pedum diſcrimine ſeptem.* Tantum enim ſpatii cellis ſingulis congruit, & *focus*] ſcil. communis, quo ignis fovetur: *& area*] i. locus ſpatioſus in medio clauſtri; circum quem porticum & deambulacra [illegible] ant. *Cingitur ſæpe lacerâ*] *Allegoricõs* ſignificat clauſtrum muros dirutos, & pervios à *Non-Obſervantibus* factos.

Myrm. *Cura viris levibus rerum ſolet eſſe novarum:*
Propterea crebrè nova paſcua quæris, & agnes
Fingis inauditos, & vis novus autor haberi.

Batr. *Curd viris gravibus rerum ſolet eſſe ſuarum;*
Propterea Myrmix nimis à gravitate recedit:
Hæc novitas non eſt novitas, ſed vera vetuſtas:
Religio, & pietas patrum inſtaurata reſurgit,
Quam tua corrupit levitas, & nota tuorum
Segnities. Igitur, ſi quis labentia tecta
Erigat, & ſterilem qui manſuefecerit agrum,
Judice te, damnandus erit. Non ponitur arbor
Altera, ſed veteri inſeritur bona virgula trunco:
Segne prius lignum, noſtro ſit fertile cultu.

Myr. *Quamvis pinguc tuo pecori ſit gramen, & unda*
Defæcata; tamen multæ cùm matribus agnæ
Interière: lupi & paſtæ m minêre volucres.

Batr. *Hæ, fateor, quæ dira tuæ contagia peſtis*
Accepêre, etiam procul aſpicientibus obſunt:
Tantum virus ineſt, veſtri vis tanta veneni.
Propterea magis atque magis diſcedere, ſimper
Eſt animus: patitur pecus hæc incommoda noſtrum

Sola,

Sola, quòd in vaſtam nondum diſceſſit eremum,
Nec ſatis à vobis procul in deſerta receſſit.

Myr. *Batrache, de gregibus mentiris plurima noſtris:*
Certè alienarum tibi cura ſuperflua rerum,
Et temere aſſumis partes cenſoris iniqui.
Cur mihi, qui paſco cujum pecus, iſta tueri
Non licuit? Soliſne domus mea cognita vobis?

Cura viris levibus] Quanquam id ſtrenuè cavet *Batrachus*, nè res novas dicatur molitus: tamen cùm aliud non poſſet, id falſo objicit *Myrmix*. *Et vis novus autor haberi.*] Hoc eis objicitur, qui ad reformationem alios vocant, aut compellunt. *Cura viris gravibus*] Subtilis reſponſio, diverbium diverbio retundens. *Hæc novitas non eſt novitas*] id eſt, quam dicis eſſe novitatem, non eſt novitas, ſed vera vetuſtas. Unde manifeſtè dicit, *Religio & pietas patrum inſtaurata*] id eſt, in ſtatum & formam priorem reducta (unde verius dicitur *inſtauro*, quam *reſtauro*) *reſurgit*. *Et nota tuorum*] ſcil. confrattum. *Qui manſuefecerit agrum*] Redit ad tranſlationem propter ſæpe dictam cauſam, nè videlicet non paſtoralis agatur res. *Segne*] i. tardum & infœcundum, quamvis pingue. Docet etiam inter eos, qui ſe *Obſervantes* dicunt, adhuc eſſe morbidos, & multos interiiſſe: ad quod *Batrachus*; *Hæ, fateor*] i. fateor, quòd hæ oves interîere, *quæ dira tuæ contagia peſtis Accepere*, i. quæ infectæ ad nos venerunt, nec ſe purgari permiſerunt. *Tantum virus*] i. venenum. *Quòd in vaſtam nondum diſceſſit eremum*] i. quòd nondum penitus à communione veſtra diſceſſit. Dicitur autem *eremus* ſine aſpiratione, genere fœminino, & mediâ longâ; quæ tria inverti ſolent. *De gregibus mentiris plurima noſtris*] cùm aliter ſe purgare nequeat, ad convitia reſurgit. *Cur mihi, qui paſco cujum*] Dictum id puto pro *Cujumcujum*, i. cujuſcunque pecus. *Iſta tueri*] i. proſpicere quæ tu mihi objicis. *Soliſne domus mea cognita vobis?*] i. videtis vóſne ſoli infectionem (ut dicitis) domus meæ, quam nos ignoramus?

Batr. *Æthiopes unâ quoniam nigredine ſordent,*
Ille color nulli vitio datur: omnibus idem
Vultus, & alterius ſiquis reprènderet ora,

Et ſua damnaret. Pecori, pecoriſque magiſtris
Fæx eadem, ſcabies eadem, cutis & color idem,
Bemb. *Parcite, jam ſatis eſt lis intellecta, diéſque*
Inclinata cadit, jam poſt juga ſumma ruit ſol.
Audite ô magni generis longæva propago,
Lite ſuper veſtra quæ ſit ſententia noſtra.
Myr. *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis?*
Bat. *Non ego, ſed non æqua magis te cauſa laceſſit:*
Judiciumque timet ſibi mens malè conſcia juſtum.
Can. *Quando inimicitiæ tempus deponere rurſum*
Veſtra novas lites vecordia ſuſcitat: ergo
Perpetuis hæc rixa odiis æterna manebit.
Quæ nos debilitas capitis, quæ inſania vexat?
Non pudet his uti tanto ſub judice nugis?
Ergo animis audite æquis, odiiſque ſepultis,
Ultima doctiloqui quæ ſit ſententia Bembi.
Bemb. *Ferte per antiquos patrum veſtigia greſſus,*
Et veteres ſervate vias: revocate vagantes
Per valles & ſaxa greges, per luſtra ferarum;
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Æthiopes una] Graphicè docet quare illi non videant ſuam deformitatem ſuaque vitia, quia omnes tales ſunt. *Ille color*] id eſt, niger. *Fæx eadem*] id eſt, infectio. Quia verò ad manifeſta uſque convitia proceſſum eſt, ne ultra progreſſio fiat, dicit Bembus. *Parcite*] id eſt, abſtinete à convitiis; quia lis eſt jam ſatis intellecta, diéſque inclinata cadit. *Audite O magni generis longæva propago*] quia eos ab antiquitate laudat, timet jamdudum Myrmix cauſæ ſuæ, unde non attendit ad judicem, ſed ad convitia dicta, dicens, *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis*] id eſt, provocas ad iram. *Non ego*] ſcilicet, te laceſſo. *Sed magis*] id eſt potius, *laceſſit te cauſa*] ſcilicet, tua *non æqua*] id eſt, iniqua: *Judiciumque timet ſibi mens malè conſcia juſtum*] Multæ & egregiæ ubique ſunt ſententiæ, quas memoriæ commendâſſe profuerit: interloquitur *Candidus* qui director videtur utrorumque litigantium; quia pro eis judicem delegit. *Quando*] Ordo eſt, *quando tempus*] ſc. eſt, *deponere inimicitias*, tunc ſc. *veſtra vecordia*]

id

id eſt, perverſitas cordis, *ſuſtitat rurſum novas lites. Ergo*] ſignanter id dicit. *Non pudet his uti tanto ſub judice nugis?* Magni facit autoritatem judicis, ut ſententiæ ab eo datæ majus ſit pondus. *Ergo*] Quia id decentius, & honeſtius eſt, quam odiis progredi. *Animis audite æquis, odiis ſque ſepultis*] id eſt, ſopitis, & oppreſſis. *ultima*] id eſt, ut dicunt, *definitiva ſententia.* Eſt autem hæc, *Ferte per antiquos, &c.*] id eſt, Incedite more majorum veſtrorum. *revocare vagantes per valles*] id eſt, qui aberrant à Carmelo, qui mons eſt; id eſt, à vera Religione in Carmelo inſtitutâ. Intelligere autem potes molliter viventes. *Et per ſaxa*] id eſt, dura & aſpera mundanarum curarum. *& per luſtra ferarum*] id eſt, lupanaria: quia meretrices *lupæ* quæ feræ ſunt, dicuntur; & *luſtra* ob id etiam *lupanaria.* Seclusâ autem Allegoriâ remotiore, manifeſtè vult errantes in perniciosis inſtitutis & moribus ad reſtam reduci Religionem, quæ antiqua eſt. Unde concludit, *Figite in antiquis iterum magalia campis*] *Magalia* (ut dixi) & *mapalia* Pœnorum linguâ ſunt *tuguria*, & quaſi paſtorales caſæ. Vult ergo, præſtare, in antiqua vivere paupertate, dummodo ſancta majorum ſuorum ſervent veſtigia.

FINIS.

Index digestus juxta seriem Alphabeti continens Vocabula difficiliora, quæ in BADIANIS Commentariis sparsim exponuntur.

A. Pag.

Abdua 144,146
Acernus 23
Adulta seges 2
Ænobarbus 75
Æolus 121
Ærarium 73
Æsopi patina 75
Æstimo 32
Alauda 102
Alchymia 92
Alcides 58
Alea 110
Alga 146
Alius 61
Alma 20
Alter 61
Amaror 8
Ambages 7
Amens 13
Amynticus 17
Angina 126
Anteire 28
Antennæ 116
Antiquus 2
Aonius 73
Apella 32
Appendix 20
Araris 43
Argus 146
Arma 57
Arnicolæ 131
Artocreas 117
Athos 119
Asphaltus 151
Assurgere 86
Astus 57,93
Atheſis 143
Atrides 59
Aucupium 96
Auguſtus 78
Avarus 56,94
Averſor 41
Averto ibid.
Avertor 42
Auſter 7

B.

Baccatus 137
Bacillum 73
Baldus 31
Barathrum 111
Bardi 102
Bardocucullatus ib.
Bardus ibid.
Belides 58
Biblis ibid.
Biſidus 65
Bimeſtris 52
Bombyces 74
Bombycinus ibid.
Boreas 85
Buſtum 40
Bruma 70.125
Bryſeis 59

C

Cadus 126
Campe 125
Calces 23
Calices 4
Canis Syrius 55
Capreolus 137
Carbo 29
Cardiacus dolor 134
Cardo 8.34
Carmelus 119
Carthuſia ibid.
Caſa 31
Caſſes 51
Caſſiopea 121
Catones 28
Catus 9
Caula 106
Cauſari 15
Centauri 130
Ceraunia 54
Ceres 15,121
Chryſeis 59
Cicones 58

...ge 116
Cresus 77
Cribara 72
Croacz 118
Crodrys 76
Cruacuda 65
Cultus 21
Condere 70
Concinnius 68
Concitare 89
Coryli 127
Crocodilus 62
Cudus 78
Cucutus 56
Cumena 73
Cura 3
Curare 44
Cymbia 68

D.

Dei ira 59
Demens qui s 86
Demoliri 31
Dentale 15
Dibaphus 74
Discrimen 32
Dissimulare 51
Domina 40
Dryades 39
Dryus 121

E

Ebusus 97
Enucleare 4
Enicedium 40
Epitaphium ibid
Erebus 111
Erinnys 45
Eurydice 60
Examen 126
Excubare 38
Exhaustus 49
Extimo 32
Extemplo 113

F

Ficul 55
Facula 96
Fixo 146
Farrago 73
Fasces 90
Fascinare 8
Fastidium 64
Fatum 24
Faxo 72
Feralis 51
Fides 83
Fistulicen 102
Fœnisecæ 90
Fœta 126
Foctare 20
Fortura 123
Fu'ica 61
Fulminare 59

G

Galatea 5
Galbula 121
Galerus 140
Ganea 56. 8
Garganus 119
Gener 15
Graiæ 66
Gynæceum 129

H

Hamadryades 39. 122
Harculus 31
Harpyæ 65
Hebrus 46
Hedera 45
Hernicus 55
Hildrare 20
Hippodamia 59
Hippolytus 58
Hispidus 117
Hyæna 62
Hymns 85
Hymen 6
Hymenæus ibid

I

Ignis pro Amore 3
Iliacus 105
Illætabilis 20
Immaturus 45
Impendere 34
Imperiosus 55
Improbus ibid.
Incestare 66
Inconsultus 35
Indigena 121
Indignabundus 56
Indigus 70
Iners 4
Iacemere 3
Insomnia 46
Insomnis 44
Ira aëris 31
Jurgia 33

L

Læuus. 143
Lætamen 87
Lamiæ 125
Lampyris 15
Lappa 126
Larvæ 125
Laureta 119
Laverna ib.
Lavinia 59
Lena 56
Levir 36
Levitas 51
Libethrides 54
Libethris 121
Ligo 90
Linter 20
Liquor ĕris 18
Lucullus 73
Lædere 20
Lumina 44. 52
Luna 144
Lupa 79
Lupanar ibid.
Luscus 8
Lustra 116
Lyæus 16
Lymphaticus 13

M

Macra 146
Maga 56
Magalia 50
Malis avibus 83
Mantis 116
Manubrium 79
Marisca 125
Masculus 81
Meditari 52
Medusa 62
Melampodion 116
Melampus ib.
Melotæ 85
Miles 22. 23
Milium 126
Milvus 119
Mimus 81
Mincius 144
Minus 85
Modus 55
Moses 105
Mulctralia 68
Mugire 85
Myrrha 85

N

Nænia 40
Naiades 39. 66
Napæa 39 112
Narcissus 24
Nauci pendere 116
Neæra 85
Nodus Herculis 72
Nomius 105
Nosten 18
Nugæ 78
Nugari 50

O

Oeba 20. 135
Obductus 50
Oenophilus 16
Oenopherum ib.
Oestrum 126
Ogdoas 123
Olympicus 83
Olympus 66
Omina 18
Onocratalus 119
Operæ 18 126
Orare quid differat ab Adorare 87
Orcus 42
Oreades 39. 112
Oreas 121
Orexis 4
Orgia 23
Orpheus 146
Ossa 53

P

Padus 18. 53
Pan 123
Pannosus 29
Papyrus 116
Paranymphus 131
Parnassis 45
Parnassus ibid.
Pasiphaë 58
Pastillus 117
Patinum 90
Pastus 5
Patulus 16
Pauperies 10
Peculia 127
Pedico 7
Pedum 140
Penula 68
Perna 9
Pero 140
Petaso 9. 125
Philtrum 45

Phlegethon 39
Piaculum 127
Pietas ib.
Pileolus 72
Pilum 90
Polenta 85
Polybymnia 54
Polymuia ib.
Pondo 37
Popinæ 118
Populari 52
Posthabere 33
Præcordia 8 65
Præcox 45
Prospicere 22
Proximare 26
Pruina 80
Pyramis 87
Pyrrhus 75
Pythagoras 76

Q

QVam 24
Quando 3,83
Quo 36

R

RAbula 96
Rebecca 58
Referre 50
Rhodope 53
Rostrum 6
Rullâ 15

S

SAlax 56
Salignus 50
Scylla 57
Sæcula 90
Securus 32
Semiramis 58
Sentes 126
Septioris 54
Seres 74
Sericus ib.
Serræ inventio 80
Servitium 49
Serus 17
Setosus 121
Simulare 51
Sina 119
Sirenes 24
Solisossores 90
Solivagus 42
Sopitus 50
Sopor 2
Soracte 119
Sortiri digitis 5
Spelæa 118
Spicatus 15
Spinetum 140
Spiritus 38
Squarrosus 73
Stimulus 90
Stiria 85
Stiva 85
Stratus 4
Striges 125
Stygius 111
Super 6
Supra ibid.
Surculus 38
Suspicere 111
Susurrus 13
Sylvanus 39
Syrtes 7

T

TAbescere 49
Tantalus 13
Teges 135
Telum 48
Tempe 54
Tentans 50
Tethys 121
Tetricus 28
Tibicen 102
Tityrus 18
Tonius 16
Trivia 8
Turgidus 7
Tyberis 53
Tyndaris 57

V, U.

VEcors 92
Venus 33
Ventriculus 26
Verna 20
Vertex 31
Vimen 5
Vindemia 96
Vinetum 16,80
Virus 65
Vites 90
Vitta 111
uligo 151
Ulva 116
umber 52
Urna 40

FINIS.